

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Litt.
Sv.

Henry Heston

SMÅ SMULOR

AF

GOTTFRID PETERSON.

STOCKHOLM
CARL SUNESON.

UPSALA 1886

R. ALMQVIST & J. WIKSELL'S BOKTRYCKERI.

EN SAMHÄLLSFÖRBÄTTRARE.

Den för sin radikalism och sina bittra uttalanden allmänt kände författaren Karl Karling satt i sitt arbetsrum och skref om arbetarefrågan. Det var ett elegant rum med en vacker brysselmatte på golvet och mjuka fätöljer. Midt i rummet hängde en dyrbar lampa, hvars starka, klara sken kom taflornas förgyllda ramar att blänka, och på det med böcker, tidningar och papper rikt belastade stora skrifbordet brunno i höga, stilfullt formade stakar fyra stearinljus. Herr Karling var en rik man och skref icke för bröds skull.

Han satt med sin smärta kropp böjd öfver skrifbordet och skref med stor ifver, så att hans nervöst bleka ansigte med det trotsiga draget kring ögonen hade fått hetsigt röda fläckar på kinderna. Han skref, att arbetaren var på ett skändligt sätt förtryckt af kapitalet. Det behöfdes icke synnerligen skarp blick för att se, att det var arbetaren, den dagens tunga och hetta bärande arbetaren, som utförde det egentliga arbetet och således skapade kapitalet, som var arbetets frukt. Följaktligen vore det endast den billigaste rättvisa, om arbetarens ställning med hjälp af detta kapital förbättrades och gjordes åtminstone dräglig. Men arbetsgifvarne frågade mer efter att tillfredsställa sin snikenhet, än att vara rättvisa. Och de pengar, de borde gifva arbetaren, behöllo

de därför för egen räkning och förvandlade dem i fina brysselmattor, mjuka fåtöljer, dyrbara tafflor. Och sina hustrur klädde de i siden och sammet och läto dem lefva ett rikt och lättjefullt sultaninelif, medan arbetarnes hustrur måste, för att hålla nöden utom hemmets dörr, arbeta lika hårdt och umbära lika mycket som deras män, arbetarne. Detta vore höjden af orättvisa, värre än vanlig stöld. Och om kapitalisterne icke godvilligt ändrade sitt tillvägagående, så skulle de nog också blifva straffade som tjufvar och bedragare. Ty nu hade arbetaren ändtligen börjat få klart för sig hvad det var som tryckte honom. Det var nu arbetarens dag, som rändades. Och han skulle veta att begagna sig af densamma. Det kunde man lita på!

Här gjorde författaren ett uppehåll och läste igenom de sista raderna. Derpå satte han åter pennan till papperet för att fortsätta skrifningen. Men då det icke ville komma mera, reste han sig upp och gick några slag fram och tillbaka på den mjuka brysselmattan. Han kände sig upphetsad och otillfredsställd med sig sjelf, de sammandragna ögonbrynen bildade djupa rynkor i pannan och med fingrarne spända som klor strök han oupphörligt genom det mörkt cendréfärgade, tjocka håret. Slutligen tog han pappersremsorna, på hvilka han nyss skrivit, stälde sig under taklampan och läste dem högt, den ena efter den andra, hvilket ingalunda gjorde honom gladare till sinnes.

Sedan han slutat läsningen, lade han papperen ifrån sig på bordet, satte sig åter i skrifstolen, som han vänt utåt rummet, och fattade en argt konservativ tidning, hvars ledande afdelning han började studera. Han läste helst det slagets tidningar, ty de voro synnerligen egnade

att uppkalla polemik, och det var ingenting han skref så lätt som det.

Men han hade icke hunnit synnerligen långt i sin läsning, förrän han stördes af en ringning på tamburklockan. Han steg sjelf upp och öppnade. När han kom tillbaka in, var han åtföljd af en lång, senigt bygd man, med hög panna, blek hy, tämligen ovårdadt, ljust helskäggs och ett par stora, ljusblå ögon. Mannen kom en att tänka på en sträng och begåfvad läsareprest.

Men han var icke prest, utan läkare och en gedigen läkare, som visserligen ännu icke hunnit göra sig rykte, men botat många sjuka. För öfrigt var han ungdomsvän till Karling. De hade varit kamrater i skolan, och som studenter hade de lefvat mycket ihop, kritiserat och föraktat världen samt beundrat Ibsen, som den tiden var ofantligt i ropet, så att det ansågs som vanvett eller helgerån att kritisera honom.

Redan den tiden hade Karling icke, trots deras förtroliga umgänge, kunnat frigöra sig från en känsla af tvång under kamratens stränga, viljekraftiga väsen. Och när de nyligen träffats, efter att i några år ha varit skilda åt, var denna känsla blefven ännu starkare. Utom att han stötte sig på hans läsareaktiga yttre, kände Karling instinktligt, att han här hade framför sig en motståndare, som det skulle vara honom så omöjligt att besegra, att han tvärtom för egen del löpte den största fara.

Derför hade han också med en viss undfallande butterhet städse undvikit allt, som kunde leda till strid dem emellan. Och när de nu placerat sig, satt han och letade efter ett samtalsämne, som vore af mera alldaglig art, men på samma gång icke alltför intresselöst. Här-

under uppstod en tystnad, som varade några ögonblick och verkade pinsamt på honom.

Det var slutligen doktorn, som bröt denna tystnad, i det han sade:

— Jag var i din trakt och hade en timme till öfverlopps. Så tänkte jag, att jag skulle gå upp till dig. Jag har länge haft lust att tala med dig om din författareverksamhet.

— Jaså, sade Karling och, eftersom han förstod att striden icke längre kunde undvikas, tillade han: Du tycker naturligtvis icke om hvad jag skriver?

— Nej, det gör jag icke, svarade doktorn.

Karling hade fattat ett pennskaft, som han oupphörligt stötte mot knäet.

— Du har kanske kommit derhän, att du finner allting bra och riktigt?

Doktorn dröjde ett ögonblick, som föreföll Karling mycket långt. Derpå sade han:

— Nej, jag finner mycket, som bör ändras. Det jag ser omkring mig behagar mig kanske till och med ännu mindre än det behagar dig. Men ditt sätt att gå tillväga finner jag oriktigt. Du är icke rätta mannen.

Karling bleknade.

— Och hvarför? frågade han.

— Derför att du icke har den rätta synen på det onda.

— Jag förstår icke, hvad du menar!

— Om du tänker dig en familj, der hustrun förtryckes af mannen, och du så skall reformera och förbättra den familjens lif, så icke går det genom att du retar upp hustrun mot mannen. Derigenom spränger du ju blott ännu mera den familjen. Det blir två, som göra

orätt, i stället för att det förut blott var en. Och likadant är det ju med samhället. Ni, som kalla er radikala, öka blott striden. Och om det icke finnes någon makt, som neutraliserade er verksamhet, så skulle deraf komma anarkism, tygellöshet, allmän förstörelse.

Karling log spefullt.

— Jag förstår, sade han; man skall ingenting göra, lägga armarne i kors och se på, hur det barkar till skogs.

Doktorn gjorde en rörelse af otålighet.

— Nej, återtog han; det menar jag icke. Men man skall icke bära sig oriktigt åt. Ni politici äro lika byggmästare, som vilja bygga ståtliga hus, men icke fästa någon uppmärksamhet vid materialet. Ni vill förmå människorna till något godt, men bry er icke om att först göra människorna ens villiga till det goda. Det samhällstillstånd, som du nu oupphörligen skrifer för, förutsätter, att människorna skola blifva mindre egoistiska än de nu äro. Men du söker förmå dem att åstadkomma detta samhällstillstånd just genom att du eggas masans egoism. Slutet blir också det, att du revolutionerar dem.

Karling höjde på axlarne.

— Historien visar oss, sade han vårdslöst, att revolutionen på ett mäktigt sätt befordrat utvecklingen.

Doktorn rynkade pannan, så att den låg i starka veck, och fäste sina stora, runda ögon på Karling.

— Om du, sade han, varit i tvist med någon och du haft rätten på din sida och du så förgått dig mot din motståndare, så får du en känsla af, att du förlorat din rätt, och du blir den underlägsne. Sådana verkningar hafva också revolutionerna. Och om du läser historien

noggrant, så skall du få se, att förtrycket jagades icke bort af revolutionen. Den mänskliga egoismen var kvar och tog sig blott ett nytt uttryck. I stället för den gamla grofva piskan kom det en ny. Denna var kanske finare att se på, men den bet ofta ännu bättre än den gamla.

Karling reste sig upp och gick bort till kakelugnen, som stod afsides från doktorn. Der stälde han sig med händerna på ryggen. Djupa rynkor veckade huden mellan hans ögon, och munnen var fast slutet.

Doktorn, som gjort ett kort uppehåll, liksom om han väntat på svar, fortsatte derpå i en mildare ton:

— Du kan ju sjelf se, att, trots den stora revolutionen, lefver förtrycket kvar. Ni ha krossat de gamla adelsmännens förtryck. Och arbetarne förtryckas af en ny adel. Du kan väl begripa, att det icke är endast *några* människors egoism, som skall krossas, utan *alla* människors. Det är icke den nuvarande öfverklassen, som skall tagas bort, utan *det* hos mänskligheten, som gör att den delar sig sjelf i öfver- och underklass. Men det går icke genom att hetsa underklass mot öfverklass. Det går icke genom något som hälst våld. Det blir bara en skenbar förbättring, mot hvilken snart det reser sig en ny opposition. Antag t. ex. att du och dina vänner på det sätt, ni gån tillväga, skulle lyckas åstadkomma allmänt broderskap. Antag det! Så slå ni er naturligtvis till ro för att njuta frukterna; ni ställa till en allmän broderskapsfest, och så dricka ni skålar för det allmänna broderskapet. Första skålen få ni kanske dricka i ro och den andra med. Men snart ska ni bli oangenämt öfverraskade af att, midt under det en dylik skål utbringas, en röst höjer sig, ropande: *Skändligt, ni*

ha bedragit folket, ty det broderskap, som ni infört, hör till de konventionella lögnerna, som ni dock sjelfva så häftigt bekämpat! Och så blir det ny opposition af nya oppositionsmän. Och ni, som nyss voro så radikala, stå nu som konservativa. Och på den ordning, som ni infört, ska ni då hålla lika envist som de nuvarande konservativa på sin. Och ni ska bli lika ofördragsamma som de äro, hvilkas ofördragsamhet ni nu icke ha ord nog starka att fördöma.

Karling gick långsamt framåt golvet. Han hade stuckit händerna djupt ned i byxfickorna, axlarné sköto upp och, medan mungiporna voro neddragna, såg han ned på golvet.

Plötsligt stannade han och, i det han kastade hufvudet trotsigt tillbaka, sade han:

— Nå, det skulle vara roligt att höra, hvad du råder mig att göra?

— Vänta, sade doktorn, tills du känner dig manad att af rena bevekelsegrunder förbättra samhället. Och medan du väntar, så arbeta verkligt nyttigt arbete. Gör sjelf för arbetaren allt det, du nu pockar, att andra skola göra för honom. Och om du ser, att du, trots de bästa föresatser, icke kan uträtta mycket, så döm dem mildt, som äro så onda, att de icke ens hafva de goda föresatserna. Du kan tryggt öfverlemnä verlds-förbättrarbråket, tills du sjelf blifvit bättre. Ser du, det fins en makt, som heter kristendom. Den tror du icke på, men den makten uträttar hvad du icke kan. Den tog bort trälarne, den tog bort vikingarnes röfvarlif genom att humanisera människorna. Och ända sedan dess har den verkat humaniserande, utan bråk och väsen. Dess arbete är stilla och långsamt, därför att den tar

människorna sådana de äro och lirkar med dem kärleksfullt som en mor. Den eggjar aldrig till missnöje och den uppmuntrar aldrig missnöjet. Den förstår, att då underklassen vill »höja sig», som det heter, så regeras den af samma egoistiska lust, som kom öfverklassen att intaga den ställning, som nu underklassen förargar sig så starkt öfver. Derfor understödjer den icke denna underklassens egoistiska lust, lika litet som den ger öfverklassen rätt att vara öfverklass. Men den uppträder icke våldsamt mot vare sig öfver- eller underklass, utan lirkar med människorna såväl i den ena klassen som i den andra. Och om människorna icke vilja låta lirka med sig, så träder den väntande tillbaka, ty människorna hafva fri vilja att blifva goda eller dåliga. Den måste tillåta och förlåta mycket, liksom en mor, som älskar sitt barn, den måste till och med tillåta och förlåta, att dess namn ofta missbrukas. Men alltjämt humaniserar den människorna.

Karling, som hela tiden gått fram och tillbaka, med händerna i byxfickorna och nedböjdt hufvud, stannade nu framför doktorn.

— Ja, det är din mening, sade han, men inte min. Derpå började han åter sin gamla promenad.

Doktorn följde honom med ögonen och hans ansigte mulnade.

— Hvad dig och kristendomen beträffar, sade han allvarligt, så är du lika litet berättigad att döma om den som den blinde om solskenet, som han aldrig sett.

Derpå reste han sig upp.

— Nu är det tid för mig att gå. — Hur mår din hustru?

— Tack, svarade Karling otåligt.

När doktorn gått, satte Karling sig åter i sin skrifstol. Han såg en stund tankfullt framför sig. Derpå gjorde han en åtbörd af otålighet, strök på sitt vanliga sätt, med fingrarna spända som klor, ett par gånger genom det tjocka håret och fattade åter den konservativa tidningen.

Men när han nu läste denna tidning, tyckte han, att den var mycket lik en radikal tidning, som han kände. De stredo båda, men icke om ideer, utan om ett köttstycke, som den ena hade och den andra ville åt. Men båda sade, att det var för ideer. Och han måste erkänna för sig sjelf, att, om ingen komme i vägen och de verkligen menade som de sade, så borde de slutligen komma i lufven på hvarandra. Men icke gärna kunde en dylik verksamhet anses god. Och hans egen var ju af samma slag. Hvad ville han också, uppriktigt sagdt, uträtta med densamma? Höja folket, skreko hans flacka anhängare. Sjelf visste han, att han alldeles icke brydde sig om folket, utan endast af äregirighet åtagit sig dess s. k. sak. Ja, äregirighet, det var hans starkaste egenskap. Utan den skulle han aldrig lagt två strån i kors för folket. Utan den skulle han icke vara så hänsynslös, ty han lider sjelf deraf, men han måste göra sig hörd för att tillfredsställa sin äregirighet!

Han slängde tidningen och började åter gå af och an på golfvet, försökande komma till rätta med sig sjelf. Och samtidigt förtretade det honom, att han så alldeles låtit betvinga sig af den andres okufliga sätt.

Han hade gått så en stund och var vid mycket dåligt lynne, då dörren till ett annat rum öppnades, och hans hustru trädde in. Det var en ung dam, i modern utstyrel, med stor turnyr och med ett ansigte,

som kom en att tänka på en liten tämd och bortskämd vildfågel.

— Nu är jag alldeles klar, sade hon muntert.

— Är du alldeles klar? upprepade han med en elak grimas. Hvad ska nu det betyda?

Hon kände sig retad och, med en trotsig och förolämpad min, som fordrade afbön af honom, sade hon snurpet:

— Med min berättelse, naturligtvis.

— Jaså, svarade han och, i det han behandlade henne med retsam öfverlägsenhet, tillade han: Lägg då den der berättelsen, med hvilken du är klar, i papperskorgen! Den står der!

Och han pekade på korgen, hvars plats han visste att hon kände lika bra som han.

— Hvad vill detta säga? frågade hon.

— Jo, det vill säga, utbrast han häftigt. Men i nästa ögonblick hade han lugnat sig och antagande den förra välvilligt elaka tonen tillade han: Ser lilla vännen, det är på det sättet, att lilla vännen bara skrifver litterära fraser. Och sådana behöfs det icke numera. Nu skall lilla vännen i stället ta plats i köket, det der pro-saiska köket, der sannå kvinnor ha svårt att lefva, och der skall lilla vännen laga mat, god mat. Och så ska vi bjuda hit fattigt folk från gatan, som ska äta lilla vännens goda mat och sitta i lilla vännens vackra soffor och mjuka stolar och smutsa ner lilla vännens fina mattor. Det ska vi. Och om det kommer någon, som slår lilla vännen på ena kindbenet, så skall lilla vännen vända det andra till. Ty på det viset dödar man egoismen hos sig, ser lilla vännen.

Hon hade satt sig på en stol, halft vänd ifrån honom, och ytterst förolämpad och bitter till sinnes.

— Kalla mig icke lilla vännen, utbrast hon trotsigt.

— Sää, återtog han. Liten är du, och min vän är du. Då är det ju alldeles rätt, att jag kallar dig lilla vännen.

— Du är gemen, utbrast hon, i det hon sprang upp från stolen. Hennes ögon gnistrade, men tårarne stodo henne i halsen.

— Sitt ner och var lugn, sade han brutalt. Det kokade i honom af lust att riktigt få bryta ut mot henne, att släpa henne i smutsen, mörda henne och så kasta henne bort som en trasa, denna lilla kvinna, som skref så tvärsäkert och som var så tillfreds med sitt arbete.

Hon hade sjunkit, liksom vanmäktig, ned på stolen, med hufvudet hvilande öfver sina på ryggstödet liggande armar. Han förstod, att hon grät tyst. Och när han såg henne sålunda, reste han sig upp och, slängande pennan, som han bar i handen, häftigt ifrån sig, började han gå af och an på golvet. Då och då sneglade han åt henne. Men hon rörde sig icke. Slutligen stannade han framför henne och, i det han borrhade sina ögon i henne, sade han hatfullt:

— Jag ångrar, att jag gift mig med dig!

— Karl, skrek hon, i det hon for upp och slog afvärjande mot honom med händerna. Hon var förfärligt blek, ögonen glänste af tårar, munnen skälde, och i hjertat, det stackars lilla fågelhjertat, gjorde det så ondt. Ty hon älskade honom.

Nu blef han skrämmd öfver sin gerning och, i det han försökte draga sin mun till ett vänligt leende, sträckte han på ett tafatt sätt fram handen för att smeka henne.

Men då hon, som instinktliskt kände, att han icke menade som han sökte handla, med en åtbörd af afsky stötte ifrån sig hans framsträckta hand, blef han lugn, så lugn, som om hans känslorلد plötsligt dött, och utan en skynt till sinnesrörelse sade han:

— Vårt äktenskap har endast varit ett litterärt förbund. Och båda hafva vi endast arbetat af fåfänga och äregirighet. Men nu vill jag bli en enkel, eländig människa. Jag hatar alla dessa s. k. ideer. Det är blott dumt prat, oförskämda försök. Jag vill vara i fred. Du är min fiende. Du plågar mig.

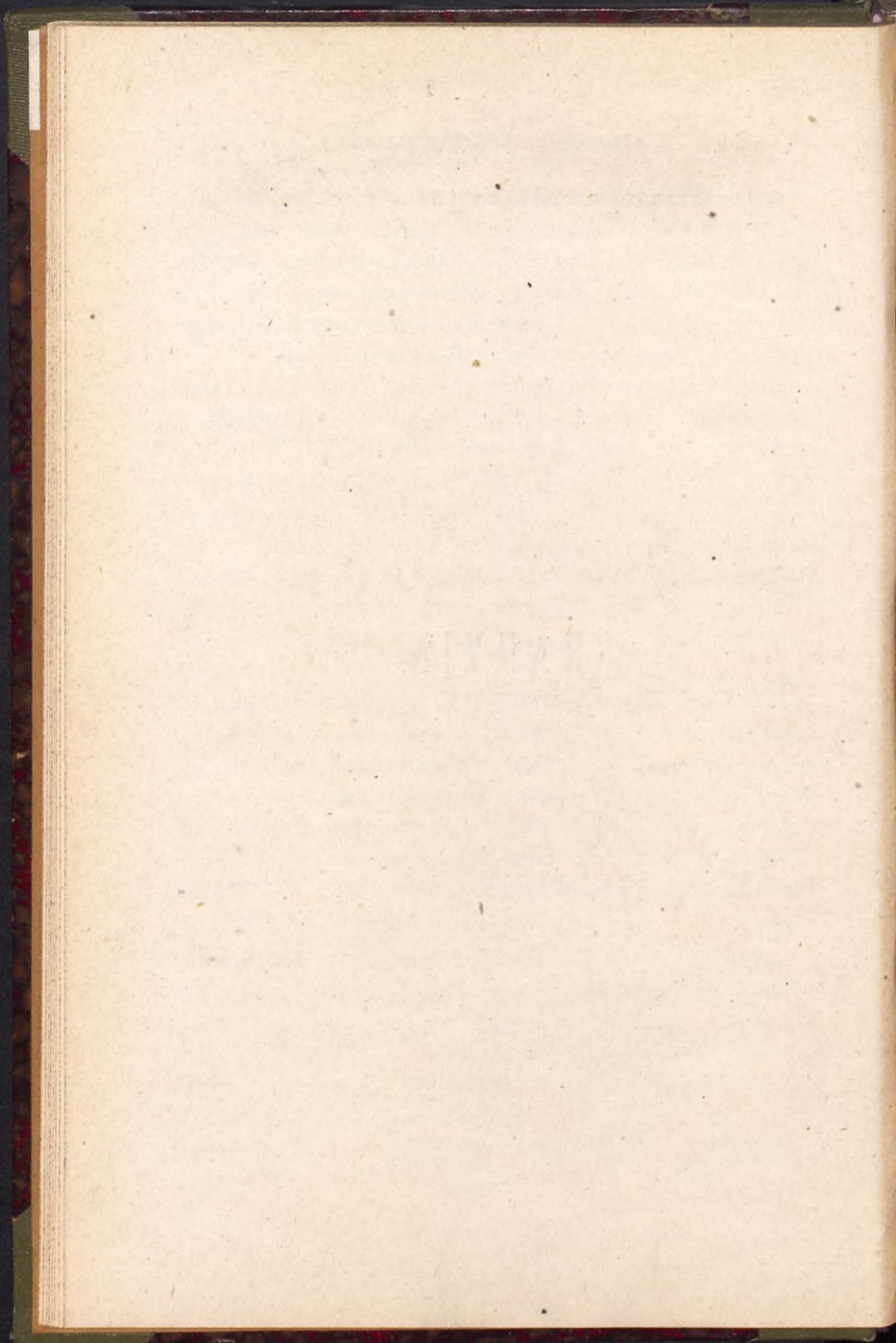
— Du menar icke hvad du säger, sade hon kallt, i det hon reste sig upp; och med minen och hållningen hos en, som känner sig grymt förorättad och anser sig alldeles utan skuld, lemnade hon rummet utan att se åt honom.

Men Karling tog på sig hatt och rock och lemnade sitt fina hem och sin lilla pikanta hustru, missnöjd med sig sjelf och hela världen, missnöjd och harmsen.

Men medan han dref omkring derute i den kalla, friska luften, lade sig småningom hans trotsiga stämning; och han kände sig tillintetgjord och ensam och öfvergifven, helt ynkelig och liten och bedröflig. Den stackars store samhällsförbättraren!

BRÄNVIN.

Det var en slätt, icke synnerligen stor och omgifven af en mörk ring af lågväxt skog, som aftecknade sin naggade topplinie mot himlen. Det var på sommaren och man såg åkrar med halfvuxen säd, gröna ängar och brokiga fält med klöfver, skilda från hvarandra genom gråa gärdesgårdar. Här och der lyste en hvitgul bit af en väg, och på små kullar lågo enstaka röda bondgårdar, oftast omgifna af lummigt grönskande grupper af löf- och fruktträd eller med en hel liten hage af tätt växande körsbärsträd. På ängarne betade kor, oxar och hästar.

I den stora, låga hvardagsstugan till en af de röda gårdarne satt på det grofva golfvet en sexårs gosse. Solen sken in genom de små fönstren, belyste det stora matbordets skurade skifva och den lilles lingula hår samt fylde rummet med den klara sommarljusstämning, som rådde derute.

Gossen var sysselsatt att tälja på en träbit. Han täljde och täljde, så att den ena lilla spånen efter den andra föll i hans läderförskinn. Det var svårt att säga, hvad som skulle blifva frukten af hans arbete. Men hans stora blå ögon lyste, det bondaktigt frodiga ansigtet

var rödt af ifver, och man kunde tydligt se, att han kände sig obeskrifligt väl till mods.

Framför den öppna spisen med sitt stora, svarta gap stod gossens mor, ung, högväxt, med frisk hy, vit panna, blå ögon och det vackraste bruna hår. Med ena armen stödde hon sig mot spiselkappan, medan hon böjde hufvudet inåt spisen och sysslade med maten, som kokade på elden, hvars bränsle hon då och då makade samman under de svarta grytorna.

Hela tiden förde hon samtal med en grannkvinna, som kommit på besök och nu satt på en nött gammal dalkarlssoffa borta vid ena fönstret, styf och rak, som bruket var då man var främmande, samt med halsduken på hufvudet och händerna sysslolösa i knäet.

De båda kvinnorna voro kära vänner, och det var väsentligen under intrycket af den förtroliga vänskapen i deras samtal, som den lille kände sig må så väl, der han nu satt, och fann det så roligt att vara stilla, täljande spån på spån.

Men den angenäma stämningen afbröts plötsligt af störande steg, som kommo från farstun. Dörren öppnades, och husets herre trädde in till hustru, barn och främmande.

Äfven han var storväxt, med rödlett hy, tjockt, i rödt stötande hår, blåa ögon och kraftig panna. Han var klädd i en lifrock af fint blått vadmal med krage af sammet, och i handen höll han ett tjockt, gammaldags spanskt rör med blanknött silfverknapp.

Gossen såg upp på fadren och, i det hans ansigte plötsligt fick ett uttryck af skrämsel, lät han knif och träbit blifva liggande bredvid sig på golfvet. Fadren helsade icke, och med en af dåligt lynne mulen min

gick han rakt fram till hustrun, stickande käppens dobsköände nästan i ansigtet på henne, på samma gång han gaf henne en ond blick.

Hon ryckte först lätt tillbaka, men i nästa ögonblick hade hon fullständigt hemtat sig, och fattade käppen, som var grå kring dobskon af torr smuts, samt torkade den ren. Och för att ännu mer utplåna det obehagliga intrycket af mannens brutala handling, vände hon sig mot den andra kvinnan och sade godmodigt leende:

— Det är fasligt, hvad besvär karlarne göra oss!

Men vid dessa ord öppnade husets herre munnen.

— Jag har just tagit dig för att du ska passa upp på mig, sade han bitande.

Derpå tog han käppen, som hustrun utan ett ord, men plötsligt allvarlig vid hans tydliga önskan att såra, lemnade honom, och gick fram till ett skåp, som hängde på väggen. Han öppnade dörren, tog fram en flaska med brännvin, som han satte för munnen, och drack en duktig klunk. Derpå stängde han skåpdörrn och lemnade, utan ett ord, rummet. Några ögonblick senare körde han ut från gården.

Men då dörren slöt sig efter fadren, var det, som om en tung, tryckande börda lyfts från sonens bröst, och i stället sköljde en våg af hat fram i hans själ.

Men i detsamma såg han upp på modren och, efter att ha sprungit häftigt upp, kastade han sig till hennes fötter, snyftande högt.

Då böjde hon sig ned, strök med sin af arbete grofva hand hans hår och i det hennes ansigtes stela allvar upplöste sig, sade hon rörande smeksamt:

— Inte gråta, du är ju stora karlen.

Men gossen grät bittert.

*

*

*

Och likväl! Allteftersom Fredrikssons unge son växte till och karlasinnet började gry hos honom, intogs han af en beundrande respekt för fadren. Hvert gossen kom ute i bygden, talade man om hvilken duktig karl fadren var — blott han ville, tillade man alltid — och hemkommen såg sonen förstulet undrande upp i fadrens ansigte, och ofta, då han var för sig sjelf, försökte den unge antaga den gamles hårda min eller le spefullt som han.

När gossen var nio år skickades han till storskolan, som låg i den sex mil bort belägna staden. Han hade läshufvud, sade alla, och modren hade, efter många fåfänga försök, lyckats förmå fadren att låta honom läsa. Hon hoppades att derigenom en gång i sonen få se det ideal af en man förverkligadt, som hon icke funnit hos fadren. Inne i staden skulle de göra honom god, ädel, vänlig och fin.

Instängd i stads- och skollifvet, såg gossen sitt hem derute på landet med dess fria luft och fria lif i ett nytt ljus. Fadren föreföll honom större och kraftfullare än andra män, modren bättre och vackrare än någon på hela jorden. Han brukade räkna månaderna, veckorna, dagarne, timmarne, tills terminen skulle sluta. Och när så examen var aflagd, och modren hemtade honom ut på landet, var han öfversiggifven af glittrande glädje och ömhet för henne.

I dylik sinnesstämning hade han för några dagar sedan, tolf år gammal, hemkommit från skolan. Det var kväll, en riktigt vacker sommarkväll, och han hade nyss ridit vall hästen, med hvilken fadren återkommit från ett besök i grannsocknen. Grimman hade han som hastigast hängt in i stallet, hvars dörr han knapt gjort sig

tid att stänga, och nu skulle han bara in i hvardagsstugan och dricka hembrygdt öl. Sedan ut igen. Han var varm och upprymd.

Men derinne vid spisen satt modren och grät. Och då han såg hennes tårar försvann hans upprymda sinnestämning, och han erfor i stället en plågsam oro. Det var, som om han icke förmådde lida sig sjelf. Han kastade sig i famnen på henne, ropande:

— Mamma, mamma, du får icke gråta; jag kan icke se dig gråta.

Han omfamnade henne häftigt gång på gång. Men hon kunde icke kväfva snyftningarna. Han bestormade henne med frågor och böner:

— Hvarför gråter mamma? Lilla, söta mamma, säg mig hvarför du gråter! Kan du icke säga mig, hvarför du gråter!

Då tryckte hon honom slutligen häftigt till sig, och mellan bittra snyftningar slapp det äntligen fram öfver hennes skälfvande läppar:

— Derför att far din super!

Han for upp ur hennes knä, och i det han kände en stickande oro och en kyla i sitt bröst, sade han långsamt och liksom förstenadt:

— Super pappa?

Från den stunden var hans lif förgiftadt. En dunkel känsla af livvets elände hade lagt sig öfver hans själ, och hemmet blef som ett tungt block, som ständigt följde honom. Aldrig mer kände han oförfalskadt barnets oskyldiga glädje. När han var hemma, sökte han än med smekningar trösta modren, som numera aldrig dolde sina tårar för honom, än utfor han i hårda ord om fadren.

Ofta kände han en dof vrede mot honom, hvilken förstörde lifvet för hustru och barn. Men plötsligt — utan att han visste huru det tillgick — fattades han af medlidande så häftigt, att han nästan tyckte sig skola kväfvast deraf. Med gråten i halsen störtade han en gång fram till fadren och bad honom att aldrig supas mera.

Men fadren såg på sonen, först öfverraskadt, derpå bistert:

— Hvad har *du* med mig att göra? sade han.

*

*

*

Emellertid undergräfvade bränvinet fadrens helsa och då sonen vid nyss fyllda sexton år en sommar kom hem, hade fadren börjat tyna af. Man såg, att han endast med svårighet kunde hålla sig på benen, men han afböjde med häftiga ord alla förslag att hemta läkare.

Så satt han en dag inne i sin kammare på soffan, och sonen satt ett stycke ifrån vid bordet och läste en bok. Den sjuke var mycket blek med en lätt skiftning i gult och dunkla ögon. Då och då fick han svåra anfall af maghosta. För hvar gång hostan lät höra sig, såg den unge upp med ett ytterligt plågadt uttryck i ansigtet, men han sade ingenting och ehuru han för hvar gång tycktes färdig att resa sig upp och på något sätt hjälpa fadren, satt han likväl stilla och, när anfallet var öfver, fäste han åter ögonen i boken.

Plötsligt, efter ett dylikt anfall, lutade den sjukes hufvud öfver och i samma ögonblick föll den tunga kroppen handlöst i golfvat.

Då störtade den unge upp.

— Mamma! ropade han; pappa dör.

I nästa ögonblick hade han böjt sig ned och försökte lyfta fadren upp från golfvet. Men han förmådde icke ens röra honom ur fläcken. Han hade märkt blod på den sjukas panna och ytterligt upprörd darrade han i hela kroppen.

Han släppte den sjuke och ropade:

— Pappa, pappa!

I detsamma kom modren in, och med förenade ansträngningar sökte mor och son, med darrande armar, lyfta den tunga bördan från golfvet.

Då öppnade den sanslöse plötsligt ögonen och såg på dem med en förvånad blick. Derpå sköt han dem ifrån sig och i det han med en nästan otrolig viljeansträngning reste sig på knä, röt han häftigt:

— Hvad är det för dumbheter, ni har för er? Gå er väg!

Modren gick och medan sonen skälfvande åsåg, hur fadren kröp upp och lade sig på soffan, skickade modren bud efter läkaren.

Doktorn kom några timmar derefter och undersökte den sjuke, som afkläddes och lades till sängs.

— Framför allt ska vi akta oss för all spirituosa, sade doktorn allvarligt, strax innan han reste. Den sjuke svarade härpå ingenting, utan låg alldes stilla i sängen, med slutna ögon.

När doktorn var borta, tog sonen plats i ett hörn af sjukrummet, der han satt beklämd, med tårarne i halsen och bleka kinder, som plötsligt blifvit liksom affallna. Då och då kom modren in. Hennes ögon voro röda af gråt. Hon hade ingen ro, hvarken ute eller inne.

Den sjuke, som till en början legat alldeles stilla, blef småningom otålig. Han stönade och vände sig gång på gång. Ibland såg han på sonen, men vände strax bort blicken igen. Slutligen, då hustrun en gång kom in, satte han sig häftigt upp. Han såg på henne med en blick, som skrämde henne.

— Gif mig flaskan, sade han befallande.

Hon stod midt på golvet och rörde sig icke ur fläcken. Då blef han utom sig af vrede och ropade:

— Hör du icke hvad jag säger? Gif mig flaskan!

Hon brast i gråt och gick för att hemta bränvinet. Men då kunde icke sonen hejda sig. Utom sig störtade han upp och med en våldsam åtbörd grep han flaskan, som modren viljelöst släppte.

Den sjuke stirrade ett ögonblick på sonen och hans läppar rörde sig. Men derpå kastade han sig åter ned i sängen och vände sig bort mot väggen, medan flaskan orörd sattes tillbaka in i skåpet.

Men fast bränvinet kastat gamle Fredriksson ned på sjukbädden, så gaf han sig icke. Han hade en stark natur, och i åtta år höll han ut och brottades med sjukdomen. Hvar vår steg han upp ur sängen. Men knapt var den sjuke på benen, förrän han började suppa igen — först en liten sup med den ene efter den andre af slättens bönder, som kommo för att helsa på och som söpo med honom, oaktadt de hörde att det var hans död, så två, tre, så en half kanna om dagen. Och om hösten måste han åter intaga sängen, gul och skälfvande. Då lefde han på hafremjölsvälling och blef mildare till sinnes. Men allt emellanåt fick han häftiga kväfningssanfall, som kommo ögonen att hvälfva sig i hufvudet på honom och nästan skrämde lifvet ur hustrun.

Om hösten reste sonen bort. De första gångerna lemnade han med förtvifladt hjerta hemmet och fadren, som han för hvar gång trodde sig aldrig mer skola få återse lefvande. Men småningom bar han det likgiltigare.

Då kom en dag ett bud till honom, att modren var illa sjuk. Det kom så plötsligt, att han icke fick tid att tänka, och han reste genast, hals öfver hufvud. Men när han kom fram var det redan slut. Man hade på morgonen funnit henne utan sans i sängen och innan man hunnit spänna för hästen, som skulle hemta doktorn, hade hon dött utan att ha återkommit till medvetande.

Då sonen stod vid liket af henne, som han älskat så högt, iakttog han för första gången, att han var liksom död invärtes. Midt under det att han grät kände han, att sorgen lemnade hans innersta oberördt. Han plågade sig sjelf deröfver, finnande det onaturligt. Men han kunde icke hjälpa det. Han var blefven död invärtes, död för alla andra.

Så reste han och försökte alldeles glömma hemmet, som det plågade honom att minnas. Nu ville han vara fri för att fånga lyckan, som fans i framtiden. Om denna lycka drömde han, men de fagra drömmarne grumlades alltid af tanken på hemmet, som sålunda blef honom ännu mera motbudande, ehuru han på samma gång häftigt förebrådde sig sjelf därför. Småningom växte den tanken fast i honom, att lifvet i all dess glans icke kunde komma honom till del, förrän han blifvit fri från sitt af bränvin fördystrade hem.

*

*

*

Så var det en dag i juli, en eftermiddag fem år derefter. Luften var full af hett solsken, och i gamle Fredrikssons stora, låga kammare surrade flugorna däsiga och slogo då och då med ett knäppande ljud mot takpapperet. Rullgardinerna voro nedsläppta, ty gamle Fredriksson låg sjuk i sin säng och skulle ha ro: döden väntade på honom.

Då och då vred han med svårighet sin tunga kropp i sängen. Ansigtet glänste lätt och det tjocka gråa håret var fuktigt af svett. Ibland vände han sina uttryckslösa, stirrande ögon ut i rummet och gjorde en våldsam rörelse, liksom ville han sätta sig upp. En blek och mager fyrtioårs kvinna, den enda som vistades hos den sjuke, gick dervid fram till sängen, och utan att en min ändrades i hennes ansigte, som hade en tung sky öfver ögonen, tog hon honom om ryggen och hjälpte honom resa sig en smula. Men darrande i hela kroppen af en ansträngning, som var mycket för stor för en döende, föll han strax tillbaka igen, sedan han mumlat några ord, som det var omöjligt att förstå. Och kvinnan gick åter bort till sin stickstrumpa, och endast flugornas surr och den sjukens oregelbundna andedrag störde rummets kvafva tystnad.

Då hördes plötsligt en skarp signal och rasslet från ett bantåg, som rusade fram helt nära förbi gamle Fredrikssons röda gård, på järnvägen, som ett år förut blifvit lagd öfver slätten. Och detta buller kom den döende att rycka till, ögonen fingo lif och han satte sig häftigt upp utan hjälp. Men i nästa ögonblick voro krafterna åter borta, och han föll tillbaka igen och låg alldeles stilla.

En timme derefter hördes hastiga fotsteg i förstugan.

Dörren öppnades och en ung, ljus, finklädd man, med en resväska i hand, trädde, böjande sig lätt, in i det låga rummet.

Kvinnan reste sig hastigt och, i det hon med sina af arbete krokiga fingrar fattade den unge mannens framsträckta, elegant behandskade hand, sade hon:

— Det var väl, att herrn kom. Det är nog snart slut här.

Den främmande satte väskan ifrån sig och, i det han drog af sig handskarne, gick han fram till sängen, der han böjde sig ned öfver den sjuke.

— God dag, far, sade han, och han sökte göra sin röst deltagande, — hur står det till?

Den sjuke vände sina slöa ögon, som icke längre hade någon blick, mot den frågande och sade med en döendes slappa röst:

— Tack, tack, doktor!

Då kände sig sonen gripen.

— Jag är icke doktorn, jag är ju din son, som har kommit hem för att vara hos dig, svarade han, instinktlikt höjande rösten, liksom ville han dermed väcka fadren ur hans medvetlöshet.

Men den sjuke förstod honom icke.

— Ja, ja, doktor, mumlade han och gjorde ett fåfängt försök att resa sig.

Stående kvar vid sängen, vände sig den unge mannen halft till kvinnan, som väntade midt i rummet, och med blicken fortfarande fäst på fadren frågade han, huru länge den gamle legat så, hvad doktorn sagt och om det var något hopp.

Då började hon berätta, att doktorn varit der dagen förut och att han sagt, att ingenting mer vore att

göra. Och det kunde en väl sjelf se, tillade hon. Hon önskade bara, att det icke droge för länge om. Han var så svår att handtera, och det var så varmt. Och med en bekymrad och jämmerlig röst, som passade utmärkt till den tunga skyn, som ständigt låg öfver hennes ögon, berättade hon, liksom trodde hon sig vinna något derpå, hur svårt hon haft af den döendes sjukdom.

Under tiden satte sig den unge mannen på sängkanten och betraktade fadren. Plötsligt afbröt han kvinnans berättelse, i det han frågade:

— Har du i ordning deruppe?

— Ja, jag var uppe i morse, svarade hon och upphörde att beklaga sig.

Han steg upp, tog väskan och gick ut. Man hörde, hur han gick uppför en trappa, och några ögonblick derefter knarrade hans steg på golfvet ofvanför fadrens säng.

Han öppnade fönstret, drog af sig rock och vest, tog fram rent linne, som han bredde ut på sängen, tvätade sig grundligt, putsade händer och mun, gned armar och bröst med en grof, torr handduk, tog på sig det rena linnet och putsade rocken. Derpå tände han en cigarr, och så ställde han sig en stund framför det öppna fönstret och rökte. Men innan cigarren var halfrökt, lade han den ifrån sig och gick tillbaka ned i sjukrummet, mot sin vilja drifven dit ned liksom af pligt-känsla.

Han hade en bok med sig, som han försökte att läsa. Men då han icke förmådde beherrska sina tankar, lade han den ifrån sig och reste sig upp.

— Hvad här är kvalmigt, sade han med en otålig-

het, för hvilken han genast kände själföbräelser. — Kan man icke öppna ett fönster?

Men då kvinnan trodde, att det icke gick an, eftersom det var en döende i rummet, gick han bort och öppnade dörren. Han gick ut och stälde sig på trappan. På slätten framför honom arbetade folket med höbergningen, medan rågen stod lång och rak och liksom triumferande fråssade af solskenet. Det var fadrens jord. Han hade förvärfvat en stor del deraf under en bondes släpiga lif. Nu skulle det blifva hans — sonens, som var uppfostrad till något bättre.

Han vände sig om och, med ett uttryck af otålighet i sitt ansigte, gick han tillbaka in i sjukrummet och satte sig på sängkanten.

Den sjuke låg fortfarande stilla. Men bröstet arbetade och fingrarne voro i en orolig rörelse på täcket. Sonen satt och såg derpå. Slutligen gjorde han kvinnan uppmärksam på händernas rörelser, som blefvo allt oroligare.

— Han plockar, svarade kvinnan likgiltigt. Det är mot döden det.

Sonen fortfor att sitta på sängkanten och i en besynnerlig, plågsam stämning af inre köld och själföbräelse betraktade han, på samma gång kallt och medlidsamt, den döende fadren och iakttog hans växande oro och hur plockandet med de magra, redan likfärgade fingrarne tilltog i hastighet. Plötsligt sträckte han ut sin hand och med en känsla af motvilja rörde han lätt vid den sjukas arm.

— Han börjar visst kallna? frågade han dämpadt kvinnan.

Hon lade lugnt sin hand på den sjukas handlofve och sade derefter:

— Så här har han känts hela dagen.

Under tiden påskyndade döden sitt arbete. Och den sjuke, som kände det midt under sin medvetlöshet, blef alltjämt oroligare. Ögonen återfingo till och med glimtar af lif. Och händerna rörde sig nu med en obeskreflig hastighet, liksom instängda djur, som jagas af skräck. Hufvudet slängde hit och dit, medan det rosslade i hals och bröst.

Men plötsligt satte sig offret upp i sängen, och de båda, som förfärades öfver denna onaturliga styrka hos en af döden nästan öfvervunnen, skyndade att med förenade ansträngningar stödjade honom.

Så satt han upprätt i sängen och, utan att fästa sin blick på någon, med ett ansigte, som upplystes af ett förunderligt ljuft leende, tog han farväl af lifvet, som i snabb fart för sista gången gjorde sig påmint hos honom, lifvet, på hvilket man så ofta harmas så häftigt och som man ändå älskar så högt.

— Mins du, stammade han med famlande tunga. Mins du . . . dammen . . . och de . . . gula . . . gåsungarne . . . och åkrarne . . . der vi plockade . . . ax . . . och runstyckena . . . och den första riksdalern . . .

Det var hans barndoms lyckliga minnen. Hans ungdoms djerfva drömmar och starka längtan, hans mannaålders nederlag och hans sista brutna år befriade döden honom från att återse. Den slog hans tunga kropp med en häftig skakning och, i det den döende stönande slog ut sina armar, flög leendet bort från hans ansigte och hufvudet ryckte häftigt till och föll slappt ned mot bröstet.

De lade ned det kallnande liket i sängen, och kvinnan tryckte till ögonlocken och band en duk om dess haka. Derpå tog hon fram en psalmbok och läste med en i fruktan och bäfvan lefvande träls ömkliga röst en psalm, lyst af det matta sken, som genom de nedfälda gardinerna inträngde från den försvinnande solen.

Morgonen derpå, när den unge mannen kom ned i likrummet, hängde hvita lakan för fönstren, golfvet var strödt med granris, och människorna hade påtagit denna stämning af dämpadt lif, med hvilken man ersätter den verkliga sorgen öfver de döde och döljer den likgiltighet, man så ofta innerst känner.

Han kastade en blick på fadren, som låg blek och stilla med slutna ögon och tomt ansigte, och han erinrade sig, när han var barn och oberörd af familjens elände, hur blotta tanken på fadrens död gjort honom förtviflad. Och nu! Han lemnade den döde och gick ut i det fria

Der syntes honom i dag sol och luft härligare än någonsin. Du är fri och rik, hviskade det inom honom. Verlden är din.

Och denna förföriska hviskning kom honom att erfaras en plötsligt uppsvallande jublande glädje. Hans ögon gnistrade och hans fingrar knöto sig. Men i nästa ögonblick for, liksom för att hämnas hans glädje, en elak, vidskeplig rädsla i honom, att något kunde komma att ställa sig i vägen; han ville skynda sig bort och skaffa kista åt liket.

Men medan han aflägsnade sig med raska steg, kommo de förföriska glädjelockelserna åter öfver honom. Ut i verlden, ropade de, och de målade fagra bilder af glädje, lycka, storhet och allra finaste njutning. Och

allt emellanåt manade de fram bilder af storm och tornhöga, mörka vågor och bränningars hvita skum. Men stormen lade sig vid en hotelse från hans knutna hand, de mörka vågorna sjönko ihop och ljushade vid hans ord, och bränningarnas rasande skum förvandlades i hvita, lekande tofsar, som glädtigt smekte oskadliga klippor.

Ut i världen!

*

*

*

Så gingo åter fem år, och det var en dag i början på augusti. Om några timmar skulle solen vara borta från den lilla slätten. Men dessförinnan lyste hon, liksom för att mildra sitt afsked, fagrare än någonsin, brinnande här och hvar i ett fönster och skänkande en klar, varm färg åt de röda gårdarne.

På en dikesren sutto några karlar och kvinnor och åto aftonvard. Ett stycke ifrån dem stod en ung flicka — nästan ett barn — med klara ögon och rosigt anlete. Med drömmande blick stirrade hon ut öfver slätten, medän hon väntade för att hemta tillbaka korgen och kopparflaskan, i hvilka hon burit aftonvarden ut på fältet.

— Se så, nu är det färdigt, sade husbonden och reste sig upp från dikesrenen. Och den unga flickan, hvilken drömt om den stora vida världen, som låg på andra sidan om den låga skogens mörka ring, väcktes åter till det trånga lifvet omkring sig och började samla ihop sina saker. Och folket, som tackat Gud för mat och dryck, gick åter tillbaka till arbetet. Men husbonden stod en stund och såg sig omkring, och när flickan

var gången med korgen på armen och kopparflaskan i handen, gick han en bit ur vägen till en stor sten. Der bakom låg hans rock och ur den tog han fram, så att ingen skulle se det, en flaska med bränvin. Två stora klunkar drack han. Derpå gömde han åter flaskan i rocken och, efter att på nytt ha stått en stund och sett sig omkring åt alla håll, gick äfven han tillbaka till arbetet.

Men ytterst på slätten, i den röda prestgården, som låg invid den lilla hvita, af lummiga löfträäd nästan dolda kyrkan, med sin tjärade klockstapel ett stycke ifrån, satt samtidigt prosten, gammal och hvithårig, och läste posten, som nyss anländt.

Men läsningen gjorde honom plötsligt upprörd. Han reste sig upp ur sin stol så häftigt, att piphufvudet med den nyss tända stoppningen lossnade från skaftet och rullade ut öfver golvet. Han böjde sig med någon svårighet ned, gjorde pipan åter i ordning och kallade sedan på prostinnan.

— Läs! sade han, i det han räckte henne en af hufvudstadens stora tidningar.

Den gamla frun, som var fetlagd, med rödbrusigt ansigte och bestämd min, tog lugnt tidningen, satte glasögonen till rätta på näsan och läste, der prosten pekade för henne.

Der stod följande notis:

»*Sjelfmord.* I dag på morgonen anträffades en yngre tjänsteman, vid namn Fredriksson, död i sin bostad vid X-gatan, med ett revolverskott i hjertat. Han hade sjelf skjutit sig. Trots ett friskt utseende lär den olycklige unge mannen hafva lidit af sjuklighet och vissa tider varit ytterst pessimistisk till lynnet. Han ansågs ha

mycket goda anlag, men tycktes icke bry sig om att göra karrier, ehuru han vissa tider arbetade med en nästan ängsligt nervös fart. Bland den dödes papper har man funnit följande bizarra utgjutelse, som tydligt vittnar om hans bristande sinnesjämvigt:

Det finnes människor, som jag skulle vilja likna vid unga, heta hästar. Liksom en dylik häst har en våldsam lust att rusa i väg, så är det också med dessa människor, som jag tänker på. De skulle vilja rusa framåt, famna hela världen, blifva stora, göra sig till herrar, lefva ett strålande lif. Men liksom hästen blir oregerlig, om han, just som han vill sträcka i väg, känner sig fasthållen af en stendrög, och slutligen, då drögen icke släpper honom, slappnar och icke går ur fläcken — så går det också med dessa människor, då de hållas igen af den stendrög, som kallas det mänskliga lifvet. De blifva först oregerliga, sparka och slå. Derpå blifva de förtviflade. Och derunder hemfalla de ofta till laster. Jag kände en dylik man, som jag nu först förstår. Han hemföll på det sättet åt dryckenskap och söp slutligen döden på sig. Jag sjelf är ofta så förtviflad öfver mina missräkningar och min vanmakt, att jag tycker mig icke kunna bära dem. Kanske skall äfven jag en gång döda mig. Men då skall jag åtminstone göra processen kort!»

När prostinnan läst denna notis, var hon helt blek i ansigtet.

— Det är unge Fredriksson, sade hon, i det hon räckte prosten tidningen.

Han nickade.

— Och den, som söp ihjäl sig, det är fadren, tillade prostinnan.

— Ja, ja, sade prosten och nickade om igen, medan han såg på en gång tankfullt och vemodigt framför sig.

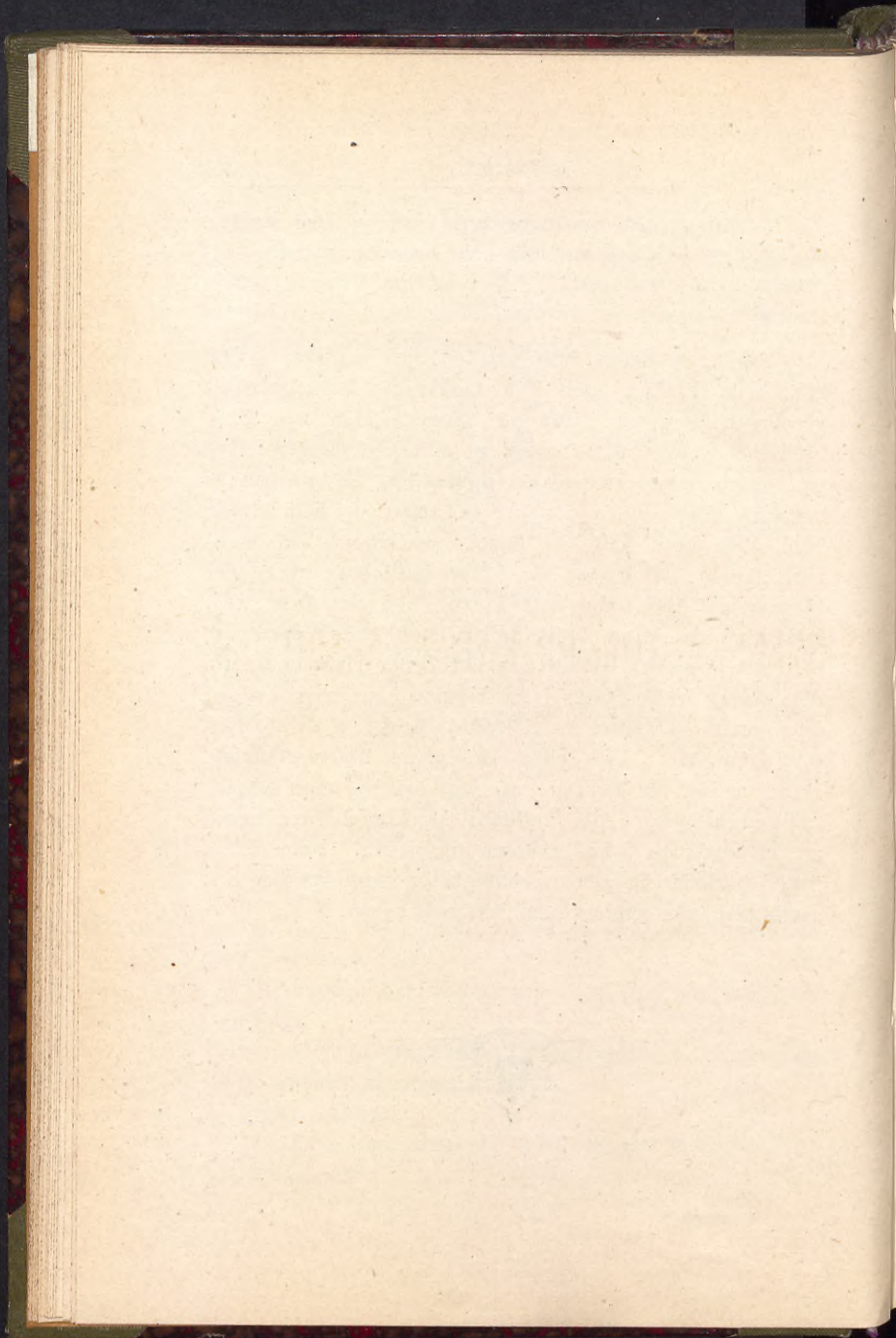
*

*

*

Söndagen derpå höll prosten sjelf predikan i den lilla hvita kyrkan; och han talade om fädernas missgärningar, som gå i arf på barnen. Han drog fram bränvinet, som skulle komma att alldeles förderfva folket på slätten, om icke superiet minskades. Människan är kommen till verlden för att bekämpa sig sjelf, tillade han. Och hon skall icke försöka undkomma den kampen genom att berusa sig. Hon skall bära oket, som Herren pålägger, utan att knota. På det sättet, och endast på det sättet, böjes hennes stolthet och egenvilja, och den verkliga lyckan kommer henne småningom till del; denna lycka består i ett fridsamt lugn, som är något helt annat och bättre än tillfredsställandet af de djerfvaste drömmar. Ty dylika drömmars tillfredsställande skapar endast nya lockelser, ny jagt och ny, ännu svårare otillfredsställelse. Alla verdens olyckor komma deraf, att människorna icke bekämpa sig sjelfva. Från denna grund härleda sig alla misshälligheter inom familjer och samhällen, alla strider inom stat och kyrka.

SVENSKA FOLKET KARAKTÄRSBILDAS.

Svenska folket, det vill säga de svenska bönderna, behöfde karaktärsbildas. Det hade man fått klart för sig; och så hade man bildat folkhögskolor, der detta skulle ske. Jag hade hört mycket talas om dessa skolor, och när jag en gång blef inbjuden till en terminsafslutning i en dylik, var det med spänd förväntan, som jag reste. Jag skall nu lemna ett referat öfver afslutningen jämte efterspel. Det kan nog hända, att ni skall säga, att detta referat är oriktigt, och bl. a. skall ni dervid åberopa er på vissa tidningar, der ni läst de vackraste blommor om den ifrågavarande afslutningen. Men ni kan tro mig: tidningarne säga icke alltid en sak sådan den verkligen förhåller sig, ty tidningarne äro allmänhetens tjenare, och tjenaren — det vet ni ju af erfarenhet — har ännu icke kommit derhän, att han i regel tar bladet från munnen inför sin husbonde. Och nu till saken:

Det var terminsafslutning i Månberga berömda folkhögskola för unga bondkvinnor. Och det var stor högtidlighet, med fladdrande flaggor på taket och tal och sång inom hus.

Föreståndaren hade stigit upp i katedern, från hvilken han plägade undervisa sina lärjungar. Han var klädd i frack och hvit halsduk, som bruket är i de civiliserade

städerna, men för att visa, att han likväl var en enkel, ursprunglig natur, på hvilken civilisationens förvillelser icke gjort något djupare intryck, bar han långt hår och vildt växande skägg. Det var då verkligen lyckligt, att naturen gifvit honom en sådan kraft i detta hänseende. Nu såg han på sitt ur och, då han fann att tiden var inne, bad han de närvarande gästerna vara välkomna och förklarade, att han ville lemna dem en redogörelse för skolans verksamhet under den förflutna tiden.

Derpå snöt han sig, bullersamt och ursprungligt, men med näsduk.

Och så berättade han, att lärarnes uppgift hade varit att af lärjungarne först och främst skapa goda karaktärer. Han och hans kamrat hade visserligen, då de vid skolans begynnelse sökt och erhållit platserna såsom hennes föreståndare och lärare, alldeles icke haft mer än den mest funliga kunskap om en folkhögskolas väsen och ändamål. Men efter att ha deltagit i ett längre samtal på ett af länsressidensstadens båda utvärdshus med en af skolans styrelseledamöter, hade de klart och tydligt erfarit, att skolans ändamål vore att bilda goda karaktärer samt att dylikt arbete pågått åtskilliga år i Danmark och Norge. Derifrån hade de således, så godt sig göra låtit, hemtat de yttre formerna för skolans verksamhet, och för att ingjuta det rätta lifvet i dessa former, hade de ifrigt studerat Ibsen och Björnson. På detta sätt utrustade hade de gått med något oklara ögon — det erkände han — till verket. De hade försökt att åstadkomma en väckelse hos det svenska folket, men icke en sådan väckelse, som de s. k. läsarne, hvilka talat till folkets religiösa känslor och kastat det på knä för Gud. Han, föreståndaren, hade visserligen sett uppgifvas någonstädes,

att den rätta karaktärsbildningen ingenting annat vore än människans »på nytt födelse», hvarigenom hon, i från att vara endast den »naturliga människan» eller, såsom det också heter, en »människa af denna världen», komme i ett rätt förhållande till sin egen idé d. v. s. till Gud, som vore människans förebild, och blefve hans »barn». Men detta hade han dels icke förstått att riktigt uppfatta, och icke heller att riktigt uppskatta, dels hade han af de instruktioner, han erhållit, tyckt sig förstå, att det vore de styrandes mening, att svenska folket genom folkhögskolan skulle sättas i tillfälle att blifva delaktigt af något annat, af en annan karaktärsbildning. Denna karaktärsbildning hade — som sagdt — hvarken han eller hans medarbetare fått riktigt klar för sig. Men att till deras verksamhet skulle höra att bibringa folket en i någon mån exalterad uppfattning (= väckelse) af fäderneslandets betydelse såsom något för folket högt och något, för hvilket det borde underordna sig och vid behof uppoffra sig, det hade de trots sig finna. Därför hade de också främst af allt sökt göra fäderneslandet till något för folket idealiskt (= gudomligt). Ibland hade visserligen under stilla timmar, som han egnat till betraktelser, den frågan uppstått hos honom, huruvida icke detta vore att i fäderneslandet skapa en dyrkan ovärdig afgud, som ingen förmåga hade att hjälpa människan i kritiska ögonblick af hennes lif. Men denna fråga hade han undanskjutit och i stället pågått i den riktning, som han ansåg vara med instruktionen öfverensstämmande. För det ändamålet hade han och hans medarbetare således lagt största vigten vid att bibringa en så mycket som möjligt väckande undervisning i historia, särskildt i fosterlandets. Understödda, dels af sin

okunnighet, som tillät dem att lära hvad som hälst, dels af den snedvridna historiska kunskap, som bibragts dem sjelfva vid det öfverklassläroverk och det öfverklassuniversitet, som de genomgått, hade han och hans medarbetare underlåtit att undervisa om det väsentliga i folkens gångna lif (som de aldrig fått lära sig sjelfva), och i stället kritiklöst framhållit såsom glänsande föredömen för de unge våra förfäders vilda bragder, alltifrån vikingarnes okristliga mordmandater i den gråa forntiden till Karl XII:s om ett envist och förhärdadt sinne vittnande krigsdåd i senare tider o. s. v. Och alltemellanåt hade man afbrutit undervisningen för att sjunga fosterländska sånger, såsom »Hör oss Svea . . . », »Dåne lik . . . », och så vidare.

Men man hade äfven sysslat med mera, om han så tillätes uttrycka sig, reala saker, såsom undervisning i räkna och skrifva, i fysik, kemi, fläta halmhattar, göra spånkorgar och sköta husapotek. Det hade också förefallit honom, som om undervisningen i dessa ämnen borde för lärjungarne kunna vara till praktisk nytta och därför ingalunda förkastlig. Men man hade naturligtvis varit rädd för att ännu mera materialisera det svenska folket genom att bibringa det en allt för grundlig undervisning i dessa materiella ämnen, och därför hade man inskränkt denna undervisning till små smakbitar.

Emellertid — det måste i sanningens namn utsägas — hade det svenska folket förhållit sig oförsvarligt trötgent emot folkhögskolan. Först hade förtjusningen varit ganska stor, men när bönderna fått erfara, hurudan skolan verkligen var, hade de känt sig liksom besvikna och dragit sig tillbaka, fast det då icke kunde sägas annat än att skolan gifvit hvad hon gifvit med gifmild hand: ter-

minsafgiften = en bagatell. Men han hoppades dock, att skolan, iföljd af puffning i tidningarna, snart skulle se sitt lärjungeantal ökad.

Sedan föreståndaren slutat detta för de allra flesta alldeles obegripliga, men för dem, som förstodo det, nästan löjligt naivt uppriktiga tal, som dagen efter af »Månberga läns tidning» icke refererades, men omtalades såsom »synnerligen stämmingsfullt och anslående», sneglade han först åt landshöfdingen, som med sin närvaro förherrligade avslutningen. Men när han såg, att denne var ifrigt upptagen af ett samtal med den unga, rika och vackra fru Grön på Jönsberg och således icke kunde anses vara hågad att mera aktivt ingripa i högtidligheten, steg han ned från katedern och gick bort till de fyra lärjungarne, som stodo tämligen långt ned i salen, med armarne om hvarandras lif och rödgråtna ögon, upprörda öfver att de nu skulle skiljas från hvarandra och gå tillbaka till sina enkla bondehem och sina »obildade» föräldrar och andra, som de förut tyckt ganska bra om.

— Ska vi sjunga? frågade han med ett bredt uttal, som af honom sjelf och hans vänner ansågs vara uttryck för en hos honom inneboende humor. Och utan att afvakta svar slog han an tonen till: »Rida, rida ranka», hvarpå denna sång sjöngs af honom och de fyra lärjungarne.

Under tiden fortfor landshöfdingen, icke minsta störd, att samtala med den unga, rika och vackra fru Grön på Jönsberg. De hade nämligen påträffat ett synnerligen fängslande ämne. Kungens sondotter skulle gifta sig med en prins af Koburg, och den inflytelsesrika fru Grön på Jönsberg hade fått i uppdrag från några konungsligt sinnade damer i hufvudstaden att i sin ort träda i spetsen

för en insamling till blifvande brudgäfvä, som skulle anses »skänkt af Sverges kvinnor». — »Huru trodde herr landshöfdingen att man borde gå till väga för att få deltagandet riktigt lifligt och riktigt allmänt?»

Denna fråga var icke så alldeles lätt att besvara ens för en landshöfding, hvarför det hände, att föreståndaren och hans fyra lärjungar hunno sjunga: »Rida, rida ranka» ända till slutet, utan att ändå landshöfdingen var färdig med sitt. Lyckligtvis hade andre läraren ett helt förråd af föredrag att vid behof användas, så att han genast kunde uppträda i katedern och, efter ödmjuk anhållan om herrskapets öfverseende med de helt visst många bristerna, oförtöfvadt hugga in på ämnet om »persiljan», redogörande, enligt instruktionen, för denna »ädla örts historik, stora näringsvärde och utomordentliga betydelse i den finare karaktärsbildningens tjänst».

Föredraget fortfor en hel timmes tid, och ehuru föreläsaren derunder grundligt uttömde sig, så flödade persiljan så lugnt och jämt öfver läpparne på honom, att han hvarken sjelf tycktes blifva på nämnvärdt sätt ansträngd, ej heller besvärades landshöfdingen och fru Grön deraf på minsta vis, utan fortforo lika bra med sitt intressanta samtal. Föreståndaren såg sig således om igen tvungen att sysselsätta publiken, och denna gång valde han åter en sång. Med sin fina stäm-gaffel tog han fram tonen till »Hör oss Svea»; och han och hans fyra lärjungar sjöngo: »Hör oss Svea, moder åt oss alla . . . hör oss!» Och så stor var den bedjande kraft, som de nu lade i sången, att landshöfdingen väcktes upp till känsla af sina pligter, mot folkhögskolan, men i synnerhet mot dess hushållerska, hvilken vid det här laget sannolikt väntade med middagen. Ty länge hade sången

icke fortgått, förrän man såg honom anlägga en allvarlig, för ett officiellt uppträdande egnad min; och när »den sista tonen förklingat», reste han sig, med en lätt ursäkt till fru Grön, och klef upp i katedern, derifrån han, med båda händerna stödd mot katederns skifva, något framåtböjd, så att man hade tillfälle att betrakta hela mäktigheten hos hans kolossala kropp, lät sina stränga, men blacka ögon fara öfver den framför honom befinliga menigheten och såg:

till höger: den intelligenta, rika, vackra och unga fru Grön på Jönsberg, de mindre rika, mindre vackra, och ungefär lika intelligenta friherrinnorna Y. på Äcksta, Z. på Åby, U. på Yby och Ö. på Östa, allesammans skolans skyddspatronessor;

till venster: friherren och riddaren Y. på Äcksta, friherren och riddaren Z. på Åby, h. m:t konungens f. d. kammartjenare och friherre U. på Yby, allesammans skolans skyddspatroner och ledamöter i hennes styrelse; vidare en af ortens prester, gammal, fet och rödbrusig, i följd af ett oordentligt lefnadssätt, skolans föreståndare och andre lärare samt slutligen gamle landsortselegante herr Husberg, ortens mest omtyckte herrsällskapskarl, hvilken för öfrigt under ett långt och sträfsamt lif tjenat sig sjelf och staten som skatteindrivare och derunder, samt på privata juridiska affärer i värlösa enkors och faderlösas tjänst, förtjenat en förmögenhet af så betydande storlek, att han bara behöfde visa en skymt af sin magra person, så öppnade sig alla dörrar på vid gafvel för att mottaga honom, och inte minst dörrarne till de »hem», der det fans giftasvuxna döttrar till salu. Till folkhögskoleafslutningen hade gamle herr Husberg kommit endast och allenast för att visa, att han tillhörde den finare societeten, som umgicks med landshöfdingen.

Men utom dessa, som landshöfdingen såg riktigt klart och tydligt, så skönjde han längst ned i salen ett kaos, som han intet kände.

Detta kaos bestod af de fyra lärjungarna, bondflickor i modernt garnerade klädningar, krås kring halsarne och armband kring handlofvarne, bakom dem två tidningsreferenter med alldeles nyss formerade blyertspennor och stor lust att komma derifrån med snaraste, två af landshöfdingen föraktade riksdagsmän af det föraktade landtmannapartiet, en nämndeman, som var bildningssjuk och därför tillräckligt enfaldig att intressera sig för folkhögskolan, en landthandlare, som kommit dit för att söka förströelse, och borta i dörren två yngre bönder, som kommit dit för att stå och undra. Ute i förstugan stodo dessutom ett par tre bondgummor. De hade händerna gömda i sina hoplagda schalar och för hvar gång, det gick i köksdörren bakom dem, vände de på hufvudet för att få se en skymt af de märkvärdiga tillredelserna till en middag, som var så märkvärdig, att den skulle ätas af landshöfdingen.

För alla dessa talade nu landshöfdingen och sade: att svenska folket var ett »trögt folk, fullt af het-sigheter». För den skull kunde man visserligen stundom egga det till obetänksamma handlingar, men när det gälde att väcka dess intresse för något riktigt godt och ädelt, så kunde man göra de största ansträngningar, men det sof ändock som stockar. Dylika ansträngningar hade här blifvit gjorda. Samhällets mest aktade medlemmar hade samlat pengar och anskaffat värdiga lärarekrafter, regeringen hade gifvit sitt understöd och bifall och en folkhögskola hade uppstått, som var ett mönster för alla landets folkhögskolor, men det oakadt hade lärjunge-

antalet under den nu gångna terminen icke kunnat uppdrivas till högre än fyra.

På samma gång jag beklagar detta sorgliga förhållande, fortfar han, vill jag till er, herr öfverlärare, och till er, herr underlärare, frambära icke blott min utan hela provinsens tacksamhet för bägges eder osparda möda och nit för folkbildningens höjande. (Föreståndaren och andre läraren bockade sig med nedslagna ögon.) Och till Eder, mina damer och herrar, som med uppoffring af pengar, tid och bekvämlighet satt denna skola i tillfälle att verka, vill jag bedja att icke förtröttas inför det svenska folkets otacksamhet. Det är öfverklassens uppgift att i oroliga tider se till, att folket icke alldeles lemnas åt sina onda instinkter. Folket skall böjas och kufvas under den lagliga öfverheten. Från denna öfverhet skall det vänja sig att få allt hvad det behöfver och att behöfva jämt upp så mycket det får. Men för detta ändamål måste regeringen ha ett starkt understöd från öfverklassen; och då nu regeringen funnit det fördelaktigt att hafva ett finger med i dessa skolor, så gören I Eder pligt, om I fortfarande stödjén dem. I kunnen för öfrigt vara förvissade om, att denna Eder verksamhet är lika förenlig med Edra egna som med Eder konungs och hela landets intressen. Jag tackar Eder.

Herr landshöfdingen hade talat, och en lindrig rörelse af bifall, tacksamhet och godt förstånd genomlöp den på herr landshöfdingens högra och venstra sida stående öfverklassen.

Derpå vardt det den rödbrusige prestens tur att nedkalla välsignelse öfver förhandlingarne, hvilket skedde under en af de församlade plötsligt anlagd andakt, bestående uteslutande i hufvudenas nedböjande och ögonens döljande bakom händerna.

Derpå vardt det föreståndarens och de fyra lärjungarnes tur att sjunga: »Nu tackar Gud allt folk . . .»

Och så kom då äntligen middagen, denna märkvärdiga middag, som var gemensam förstås, med *ett* smörgåsbord för landshöfdingen, skyddspatronessorna och skyddspatronerna och *ett annat* för kaos, och efter middagen kaffe med konjak.

Men efter kaffet och konjaken kom efterräkningen.

Skatteindrivaren var nog »gemen» att ställa sig till tjänst och bära upp pengarne — 2 kr. för herre och 1 kr. 50 öre för dam. Naturligtvis gjorde han det på ett sådant sätt, under skämtsamma infall och med ett så gentlemannalikt uppträdande som möjligt, att ingen skulle kunna i honom igenkänna mannen af yrket. Men då en af de unge bönderna förklarade, att han icke fann det riktigt, att han, en simpel bonde, skulle betala mer än de förnäma och rika friherrinnorna, då kröp den gamle skatteindrivaren likväl hastigt fram. Ty plötsligt allvarsam tog den gode herr Husberg bonden afsides och bad honom utan krus veta hut och icke i landshöfdingens närvaro skandalisera hela orten. Och det tog skruf. Ty bonden betalade ytterligare 50 öre till de 1:50, som han redan lemnat, men utan att knorra kunde han icke skiljas från sina hårdt förvärfvade pengar, så mycket mera som han insåg, att han i följd af sin tafatthet och tröghet ått hålla sig framme gjort långt mindre heder åt middagen än de ädla damerna. Och icke håller verkade denna lilla händelse synnerligen lifgifvande på hans möjliga, slumrande sympatier för den svenska folkhögskolan.

*

*

*

En kvart derefter körde två vagnar ut från skolans gård, medan de kvarvarande stodo på trappan och blot-tade sina hufvuden. I den första sutto landshöfdingen och fru Grön. Och den vagnen var det, som vördnaden gälde, ty i den andra åkte bara de två tidningsreferen-terna, hvilka hade brådtom hem för att gifva ny fart-åt folkhögskolan.

De båda vagnarne körde först i skridt, så länge de voro i bygatan. Men när de kommit ut på stora lands-vägen, smälde kuskarne med sina piskor, och hästarne började trafva.

I referenternas vagn var man till en början tyst. Herrn, som satt till höger och som äfven i politiken rå-kade vara högerman, drog upp rockkragen och svepte en varm filt om magen. Herrn till venster, som råkade vara alldeles odeciderad till sin politiska färg, ehuru han var referent för ett vensterblad, gjorde sammaledes.

Derpå såg man ut öfver landskapet. Men då man bara upptäckte afmejade, ödsliga fält och gråa hus, hvilkas fulhet ingalunda mildrades af den sollösa, tunga höstluf-ten, började man i stället resonnera.

— Det är allt bra skolor ändå, de här folkhögsko-lorna, sade venstermannen, som var en kritiklös karl.

Högermannen skrattade kort och hänfullt.

— Bara bosch, sade han.

— Säger du det? genmälde venstermannen och häp-nade.

— Ja, hvad skulle jag annars säga? sade höger-mannen.

— Ja, men när du ändå håller dem om ryggen i din tidning? invände venstermannen.

— Det är naturligtvis därför, att regeringen och

öfverklassen tänka, att de möjligen kunna vara till nytta, då det gäller att bevara folket från ett upproriskt sinnelag. Ser du: regeringen skall man alltid, så vidt det icke är alldeles orimligt, hålla om ryggen!

— Jaså, ska man det! sade venstermannen och fast han för egen del var alldeles odeciderad i politiken, började han bli het å sitt partis och sin tidnings vägnar.

Men det brydde högermannen sig alldeles icke om.

Han hade ingen aktning för sin sidomans förmåga i sådana här saker och ville egentligen icke resonnera på allvar med honom. Derför slog han fram helt vårdslöst, så att det kunde höras, att han icke brydde sig om, i fall den andre begrep honom eller icke.

— Ser du, det står någonstädes i gamla testamentet, sade han, att när judarne icke kunde begagna sig af friheten, så fingo de kungar som straff och tuktan. Detta är fortfarande regeringarnas betydelse för folken. Skulle man nu icke skydda regeringarna, så vore det detsamma, som att taga bort från folken ett rättvist straff, som hittills hindrat dem från att missbruka friheten till allehanda odåd. Allra minst skall man öfvergifva regeringarna, när folken knota som mest. Ty detta knot bevisar alldeles tydligt, att folken icke fattat meningen med det straff, som pålagts desamma. Ett knotande folk är såsom en fånge, hvilken förargad slår på fängelsets portar och vill ut. Icke har straffet gjort den verkan det skulle på en dylik fånge, och därför släpper man naturligtvis icke ut honom. Låter han icke bli att bråka, så varnar man honom och föreställer honom, att han icke använder straffet på rätt sätt; och hjälper icke det, så lägger man bojor på honom. Men ni, venstermän, göra i stället gemensam sak med fången, säga att han är förtryckt och

göra allt för att han skall släppas ut, innan ännu straffet gjort sin nytta. Det är naturligtvis alldeles galet. Derför förbereda ni också, om ni icke bli kvästa i tid, först socialismen, som vill göra elaka fångar goda genom att ge dem allt hvad de vilja, och sedan anarkismen, som uppstår, när det visar sig omöjligt att på edert galna vis förbättra det som endast kan förbättras genom att grundligt kväsas. Se så der ja, tillade högermannen, nu har du fått något att fundera på, om det roar dig i framtiden.

— Jaha, det har jag fått, sade retligt venstermannen, som var förargad öfver att icke ha blifvit behandlad med tillbörlig aktning. — Men, tillade han spetsigt, jag kan ändå icke förstå, att du kan anse skolan som bosch och likväl berömma den?

— Jo, det är ju mycket tydligt: skolan är i sig sjelf bosch, men regeringen, som understödjer den, är nyttig och nödvändig, och därför ogillar jag icke skolan, ty jag vill icke väcka misstilit till regeringen. Dock skall jag föreslå regeringen att göra skolan mindre boschaktig genom att förvandla den till en landbruksskola eller en annan praktisk skola. Till att bilda karakterer är den alldeles olämplig. För det ändamålet ha vi kyrkan och presterna.

— Fy f—n, sade venstermannen, ty i afseende på presterna och kyrkan hade han den säkra tron, att de voro allt annat än lämpliga folk-uppfostrare.

Och han tillade nästan med vämjelse:

— Våra prester äro ju fariseer!

Men högermannen bara skrattade öfverlägset. Och sedan han slutat skratta, sade han likaledes öfverlägset:

— Det hörs, att du har en bra flack föreställning

om kyrkan och presterna och om folket och allting annat i denna visserligen ganska eländiga värld.

Och dermed slöt samtalet, ty venstermannen kände sig sårad och bet ihop tänderna.

Och under tiden rullade vagnarne alltjemt vidare.

Men i vagnen nr 1 tyckte landshöfdingen riktigt bra om fru Grön och fru Grön riktigt bra om landshöfdingen. Men så var också han en finbildad herre och hon en dam af värld, och dessutom hade de nu genom förenadt tankearbete lyckats upptäcka, huru fru Grön skulle lämpligast bära sig åt för att få ihop ett värdigt bidrag från ortens *damer* till »brudgäfvorna från Sverges *kvinnor* åt konungens sondotter, den blifvande furstinnan af Koburg».

*

*

*

När venstermannen kom hem till sig, mindes han ännu högermannens liknelse om folket som en fånge och regeringen som en fångvaktare. Och han satte sig ner att grubbla deröfver, utan att likväl komma till något bestämdt resultat.

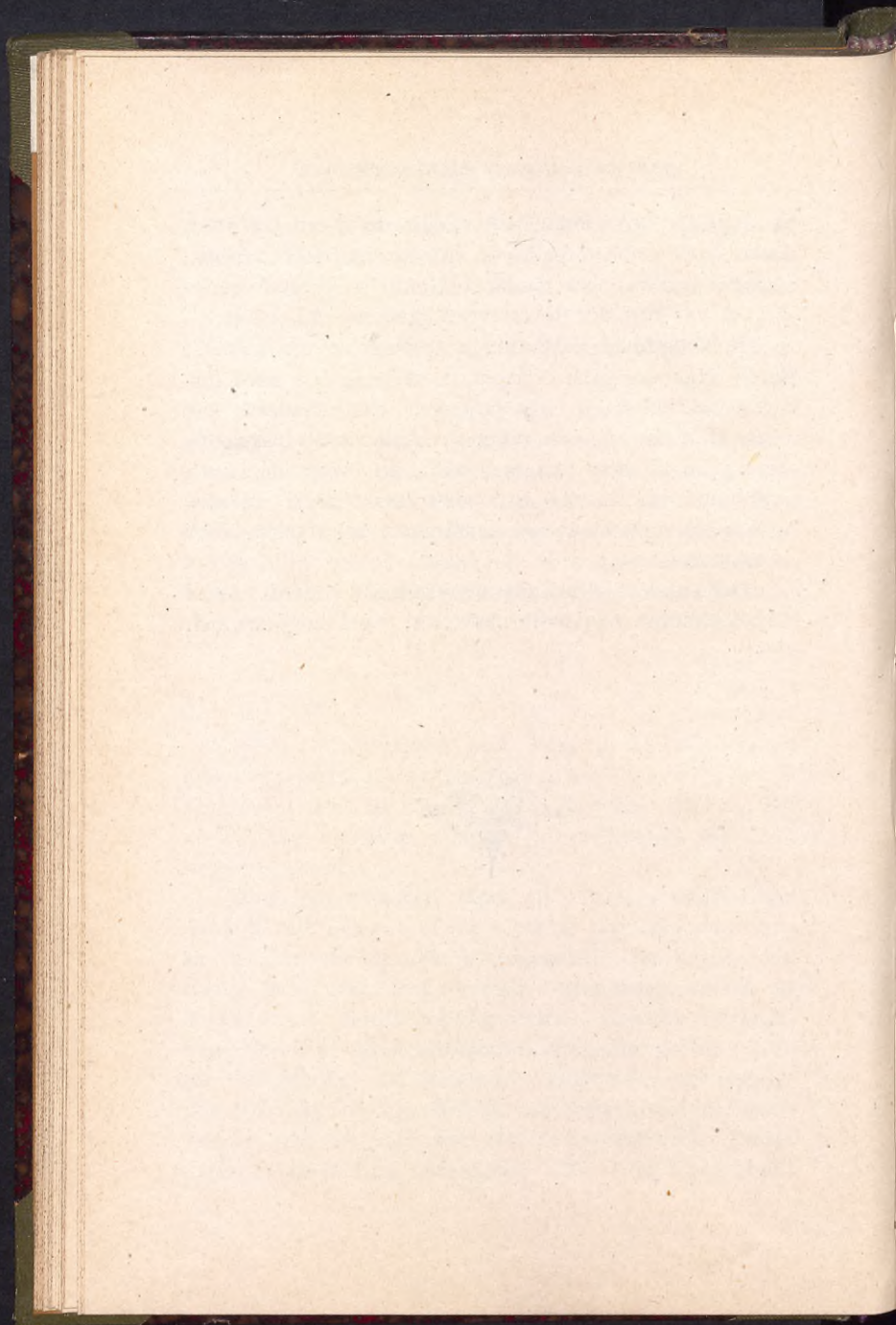
Men högermannen skref en artikel, i hvilken han uttalade sitt gillande af att regering och öfverklass enat sig om att understödja folkhögskolan. Dock vore det, tillade han, icke nog dermed. Man borde se till, att denna skola gjorde verklig nytta. Och för det ändamålet föresloge artikelförfattaren att ändra skolan till en landtbruksskola. Då först hade öfverklassen och regeringen gjort sig verkligt förtjenta om fosterlandet (och hade verklig rätt att sitta som folkets fångvaktare). Denna parentes skref han naturligtvis icke, enär ingen skulle

ha begripit den, men han tänkte den, och jag anför denna hans tanke för att visa, att fast han inför venstermannen tycktes vara tämligen blindt hängifven regeringen, så var han det likväl i verkligheten icke.

Folkhögskolan i Månberga är nu gammal och ytterst klen. Har jag icke hört orätt, så hade hon visst förlidet läseår blott en enda lärjunge. Föreståndaren har redan klipt sitt hår och rakat sitt skägg för att bli mindre ursprunglig, till dess han skall hålla sitt intåg i den mera civiliserade staden, der han visst ämnar börja en, som jag hoppas, mera tacksam verksamhet som styresman för en teknisk fabrik.

Och nu lär det vara meningen att göra de andra folkhögskolorna till landtbruksskolor. Som högermannen ville!

SISTA SÖMNER.

En mild vinterförmiddag gick en oklanderligt klädd yngre öfverklassman framåt en af hufvudstadens största gator, der för öfrigt mycket folk var i rörelse, och pinglande släddon foro fram och tillbaka. Mannens ansigte var i en ovanlig grad tärdt, och trots den för en vinterdag milda och mycket behagliga luften hade de ihåliga kinderna ett blåfruset utseende, den tunna näsan var röd och ögonen matta med inflammerade ögonlock. Men läpparne logo svagt.

Ett stycke framåt gatan gick mannen in i en port och steg, långsamt och med ansträngning, uppför fyra långa trappor, tills han befann sig på husets vind. Der öppnade han en dörr och inträdde i ett ganska vackert och bekvämt inredt rum. Rättigheten att bebo detta rum ännu en half dag och en hel natt var emellertid det enda, förutom kläderna, några böcker och andra smärre föremål, som han ännu egde i denna verld. På de senaste tre dagarne hade han knappast smakat en bit.

Men likväl fortforo läpparne att le. Ja, derute på gatan hade han till och med känt inom sig plötsliga glädjeströmmar och tyst för sig sjelf hade han tackat hungern, som ändtligen gjort honom likgiltig för människornas äflande kamp och från den för människornas lycka så fientliga egoismen frigjort hans själ.

Men dödstrött var han. Han kastade en blick ut öfver takens snöiga öken med de många skorstenarne och fälde långsamt ned gardinen. Derpå klädde han med matta händer af sig kläderna, som han aldeles som vanligt lade bredvid sig på stolen, och gick till sängs. Af gammal vana fattade han en bok och började läsa, men han lade den nästan strax ifrån sig och blef liggande orörlig på rygg. Han erfor en envis kyla i armar och ben, en egen tyngd hvilade öfver hans hufvud och från tarmarne hörde han svaga, hit och dit sig flyttande skrin. Det föreföll honom, som om i hans mage funnes ett djur, sysselsatt att göra rent hus derinne. Men djuret gjorde sitt verk så fint och delikat och utan alla plågor för honom. För öfrigt glädde det honom, att han, oakadt han befann sig i en så kritisk belägenhet, likväl var så nöjd och tillfreds.

Han hade dock genomgått en svår tid, innan han kommit derhän. För någon tid sedan hade han blifvit afskedad ur en stor affär endast för sitt trotsiga lynnes och sina oppositionella uttalandens skull. Och sedan hade han gjort resan utföre, så att han nu låg der han låg, hjälplöst förlorad i kampen för tillvaron. Och likväl hade han nog kunnat resa sig, om han blott fått hjälp af någon lyckligare lottad, som säkert därför icke behöft att öfver krafterna anstränga sig. Men ingen hade hjälpt. På detta tänkte han nu, men det förbittrade icke det minsta hans sinne. Sådana äro vi människor, sade han blott för sig sjelf. För de fattige, de eländige, de olycklige, för dem, som bäst behöfva hjälp, gå vi helst ur vägen. Endast när vårt eget intresse är med i spelet, hjälpa vi andra, i det vi egentligen hjälpa oss sjelfva. Och träffa vi trots och oböjlighet, så vända vi

genast ryggen till. Du skall älska din nästa som dig sjelf, heter det, och vi svara: man är sig sjelf närmast! eller: skall jag taga vara på min broder? Och likväl säger man, att allt går framåt. Hvad är det då, som går framåt? Är det icke endast de yttre formerna för människornas lif, som vexla, under det att vi innerst alltid, hvilken tidsålder vi än tillhöra, förblifva egoister, som endast tänka på oss sjelfva?

Så resonnerade han för sig sjelf. Derpå sträckte han ut sin hand och fattade en liten flaska, som stod på nattduksbordet. Men innan han begagnade henne, knäpte han händerna och bad med hög röst och slutna ögon: — Gode, allsmäktige Gud! Allsmäktige, barmhertige Gud!

Dessa ord, naiva som om de kommit från ett barns mun, hvilket skall till att somna, upprepade han flera gånger och för hvar gång allt ifrigare och slutligen med en något exalterad röst. Derpå reste han sig plötsligt upp i sängen, tömde flaskans innehåll i ett glas, hällde vatten i och drack hastigt ur alltsammans, hvarpå han föll handlöst tillbaka i sängen och somnade.

Men under sömnen drömde han.

Han tyckte att han befann sig ombord på ett stort fartyg. Öfver dem hvälfde sig himlen som en kolossal blå kupa, luften var frisk, och solen sken glittrande på det spegelblanka hafvet.

Men ombord var det trist och obehagligt.

Somliga åto god mat, drucko ypperligt vin, voro klädda i fina kläder och bodde i luxuöst inrättade hytter. Och dessa hade det, så vidt man kunde se, ganska angenämt. Flertalet deremot hade det illa. Deras mat var knapp och mager, deras dryck kvalmig, deras kläder

slitna, och de måste bo i trånga hål, bland smuts och i osund luft. De voro trötta, missnöjda, lystna till opposition, men vågade ingenting säga.

Han hade det jämförelsevis bra, om man jämförde honom med dem, som hade mycket dåligt; men jämförde man honom med dem, som hade utmärkt, så återstod mycket för honom att önska. Och han önskade, men icke blott för sig sjelf, ehuru det i första rummet, utan också för dem, som hade det sämre än han. Och sina önskningar uttalade han under knot och med trotsiga åtbörder. Då kallade kaptenen en vacker dag honom inför sig och sade, humant och kallt:

— Jag finner det onaturligt, att ni stannar ombord, då ni är missnöjd med oss.

Han bockade sig och gick raka vägen till relingen. Ingen enda hand höll honom tillbaka, och han sprang öfver bord. Efter honom slungades endast en brädlapp, som han fick under armarna, och så började han flyta. Jag trotsar dem, tänkte han, ty han hoppades möta någon seglare. Men han mötte ingen; och hans gamla skepp försvann och hafvet mörknade och blef som en stor ödslig, hemsk slätt.

Då började, utan att han förmådde hindra det, brädlappen, som han hvilat på, småningom att glida undan honom, och plötsligt försvann den under hans armar, liksom blifven till intet. Han hade ingen annan råd än att vända sig på rygg och blifva liggande stilla. Och han låg stilla, och tankar kommo och gingo. Men småningom blef han så matt, spänstigheten svann ur hans kropp, hans ögon slöto sig och han kände sig så egendomligt nöjd och tillfreds. Men i detsamma erfor han ett häftigt brus för öronen. Han famlade omkring sig med

händerna. Rundt omkring hejdades de af vatten. Der var vatten öfver och under. Och han var i en svindlande fart nedåt. Men plötsligt hejdades han, brusets försvann ur hans öron, ögonen öppnade sig, och midt i den klaraste luft såg han framför sig en människa, som han fordom känt och som gjort ett mycket starkt och osympatiskt intryck på honom.

Det var en kortväxt man, med lång kropp och framåtböjda knän. Hufvudet hade ett rikt, groft hår och skägg af mörkbrun färg, bröstet var bredt, men mycket insjunket, och armarne med de håriga händerna voro ovanligt långa och framåthängande. Denne man hade utmärkt sig för sin cynism och sin elaka tunga. Han hade också ett ovanligt minne och en förvånande efterapningsförmåga, så att han kunde med den största lätthet lära sig göra efter allt hvad han såg andra utföra. Man hade en gång undrat öfver dessa mannens ovanliga färdigheter och öfver hans utseende. Då hade den nu sofvande och drömmande fått en plötslig ingifvelse och sagt:

— Denne man har i ett föregående lif varit en apa, en orang-utang. Deraf hans utseende, hans cynism och hans efterapningsförmåga.

Nu, när hela världen öfvergifvit honom, stod denne man, hvilken så som ingen annan väckt hans naturs anti-pati, framför honom; och nu slog honom med ännu större tydlighet än förr mannens afskyvärda likhet med en apa.

Men orang-utangen öppnade sin mun.

— Helsa hem, sade han med ett grin.

Och orang-utangen tillade:

— Helsa från de andra djuren och säg, att du icke dugde i kampen!

Derpå försvann han, liksom borttryckt af en högre makt.

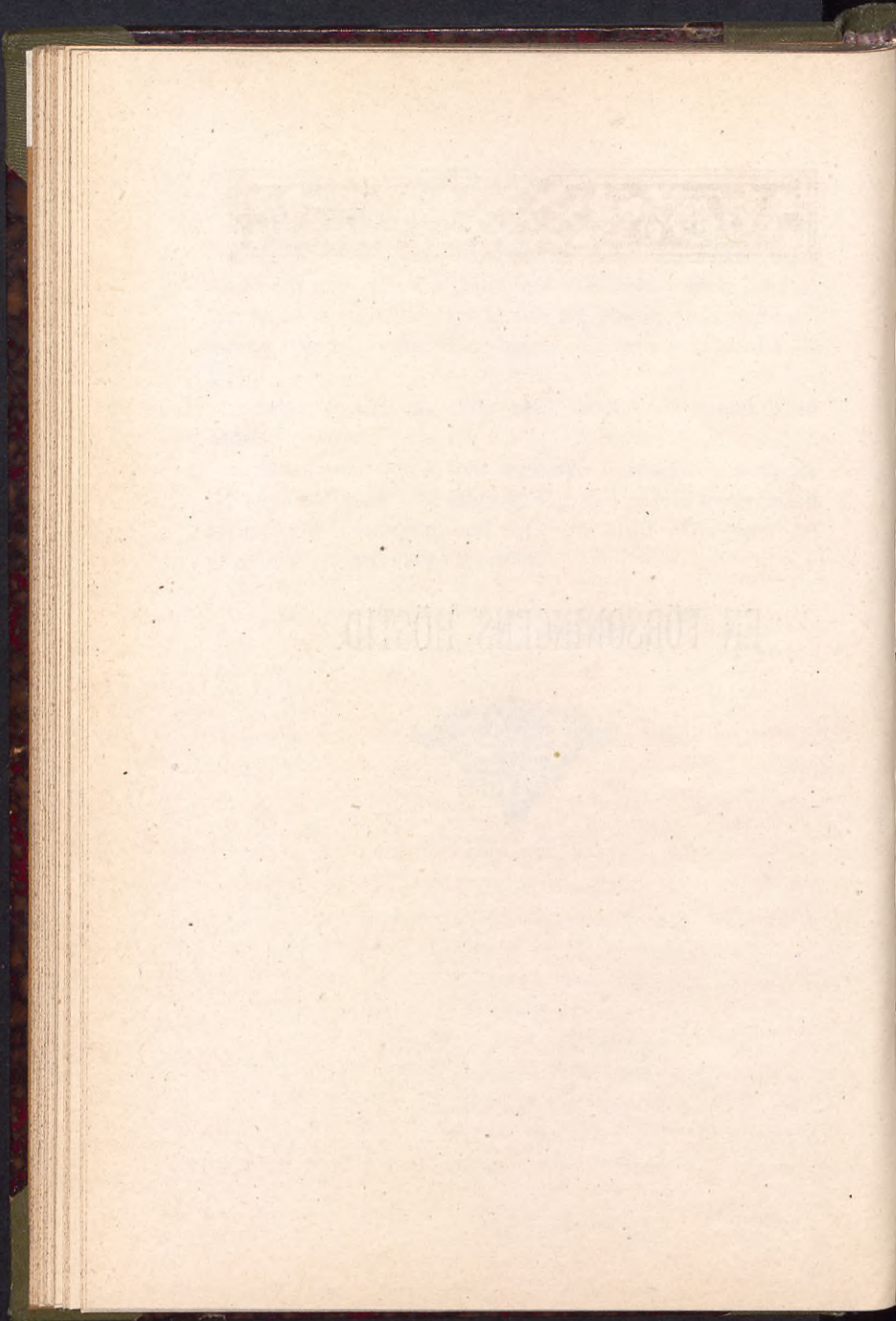
Men dervid greps den drömmande af en häftig ångest för döden och ett ursinnigt begär efter lifvet flammade lik en plötslig eld upp i honom. Och då han åter med svindlande fart kände sig ensam störta ned i det mörka djupet, ville han öppna munnen och skrika på hjälp.

Men endast en djup suck höjde och sänkte hans bröst — — —

Morgonen derpå, när den nye hyresgästen kom för att taga sitt rum i besittning, låg den gamle hyresgästen ännu kvar i sängen och sof; och hvad värre var: det var omöjligt att väcka honom.

EN FÖRSONINGENS HÖGTID.

Faint, illegible markings at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Faint, illegible markings in the center of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Det var julafton. Och far var mycket glad och belåten, der han satt i sitt trefna hem med blänkande silfver och hvitaste duktyg och lutfisk och gröt och viner och juljus och annat mera, som hör till ett värdigt rikemansfirande af denna den mest löfsjungna af alla högtider.

Och i sin stora glädje tog han fram både psalmbok och bibel, med hvilkas tillhjälp han sedan gjorde lysande klart för sin gamla, magra, skygga hustru och sin smått revolutionäre son, att julen är fridens och den allmänna glädjens, den stora försoningens härliga, välsignade tid.

Derpå åt han och drack, tills magen var fylld, och endast en sista skål stod åter att tömma.

— En skål för god och lycklig fortsättning på julen, sade han med vänig värdighet. i det han höjde sitt af klaraste vin färgade glas mot hustru och son.

Men innan den gamle hunnit föra glaset till mun, reste sig hans unge smått revolutionäre son, och medan den gamla, magra, skygga modren darrade i hela kroppen, höjde han sitt glas, talade och sade:

— Far, du har glömt syster Elisabeth i denna fridens och den allmänna glädjens, den stora försoningens härliga, välsignade tid. För henne må skålen tömmas, om julens fortsättning här skall blifva lycklig och god.

Vid dessa den unges ord mulnade den gamles ansigte plötsligt.

— Hon som du nämnde -- sade han sträft -- är död för mig och min hustru. Vill *du* dricka hennes skål, så sök dig ett annat sällskap!

Dermed reste den gamle sig upp och lemnade rummet. Men borta var julens sköna, välsignadè frid, bortblåst, liksom hade den aldrig funnits.

På sin stol satt hustrun kvar, tärd af sorg, gammal, mager och skygg, med tysta, tillrande tårar, medan sonen gick upp och ned, hänförd af vrede och hat, förbannande fadrens och allas af högmod och dumma, eländiga fördomar förhårdade sinnen.

Småningom vardt han som vanligt igen och böjande sig öfver den gamla modren, hvars tysta sorg plågade honom mer än allting annat, sade han nästan otåligt:

— Se så, gråt icke nu. På Elisabeth går ju ingen nöd. Och du får ju träffa henne i alla fall.

— Ack, du vet icke, du, jämrade den skygga gamla.

Men han hörde henne icke, ty han var redan utanför dörren. Derute, på gatan, var det friskt och skönt, med kall luft, af hvit snö lysande mark och öfver det hela en himmel, full af tindrande stjernor.

Med raska steg gick han gatan framåt, medan han hånfullt betraktade fönstrens strålände julljus och tänkte bittra tankar om all denna allmänna glädje, som människorna, när julen kommer, taga på sig lika behändigt som svarta fracken och hvita halsduken, när fest skall firas.

Slutligen trädde han in på stadens stora hotell, der det, julen till ära, var tomt och tyst och därför fredligt och ganska skönt. Med långsamma steg och icke utan en känsla af välbehag gick han uppför en bred

med mattor belagd trappa och stannade framför en dörr, på hvilken han sakta knackade.

Derinnifrån svarade en kvinlig röst »stig in», hvarpå han öppnade dörren och befann sig framför en trettioårs blek, men vacker dam och en liten, förtjusande flicka med stora vackra ögon och kortklippt mörkbrunt hår. De voro båda klädda i öfverplagg, liksom voro de färdiga att i hvilket ögonblick som helst gå ut. Rummet var ostädadt af res saker, som lågo här och hvar.

Han var synbarligen väntad. Den lilla flickan sprang genast fram och fattade hans hand, medan damen fäste en oroligt spejande blick på hans ansigte.

Då han stod der, utan att säga ett ord, frågade hon:

— Har du talat med honom?

Hon betraktade honom med en egendomlig skarp blick.

Han dröjde ett ögonblick med svaret. Derpå sade han:

— Ja, han är fortfarande oböjlig.

— Är du alldeles säker? frågade hon.

— Ja, svarade han.

Då satte hon sig ned på en stol, tyst, utan ett ord eller en snyftning, döljande ansigtet med händerna, medan den lilla flickan, som släppt hans hand, förskräckt betraktade än sin mor, än den unge mannen, i det hon långsamt närmade sig modren.

Han plågades inför denna tysta sorg, som han icke kunde uppträda emot, och intogs af en våldsam, olidligt pinsam beklämning. Men snart blef han ond och, liksom nyss efter samtalet med fadren, började han gå upp och ned, hänförd af vrede och hat mot fadren och alla och talande häftiga ord om människornas af högmod och dumma, eländiga fördomar förhårdade sinnen,

Men plötsligt märkte han barnet, som han alldeles glömt. Det stod der, stirrande på honom med häpna, vidöppna ögon, medan det med ena handen fattat tag i ett veck af modrens klädning.

Han intogs genast af blygsel öfver sin vrede, och af ett behof att urskulda sig tog han den lilla vid handen, drog henne till sig; och lyftande henne upp till sitt bröst tryckte han en kyss på hennes lilla röda, oskyldiga mun.

Då barnet såg, hur hans ansigte ljusnade, slog det sina små armar kring hans hals, hårdt, lidelsefullt, och tryckte en kyss på den smått revolutionäres läppar, görande honom mild som ett lam.

— Du lilla, sade han och såg leende på henne. — Tycker du om mig?

— Ja, svarade hon och kramade hans hals med sina armar.

Då flög en tanke plötsligt genom hans hufvud.

— Kom, sade han hastigt, men bestämdt till system och, i det han behöll den lilla i sina armar, virade han kring henne en schal och gick mot dörren.

Den lillas moder hade rest sig. Och då han ännu en gång upprepade sitt bestämda: »kom», följde hon honom, viljelöst, utan att säga ett enda ord.

En stund derefter stod han med barnet på armen och system bakom sig framför fadren.

Gubben var som förstenad.

— Nu har jag sökt annat sällskap, sade sonen, och nu skall här drickas Elisabeths skål, ty det skall bli verklig jul och icke bara lögn, humbug och prat. Mamma, hemta oss vin!

Och liksom system nyss lydde honom, då han sade: »kom!», så lydde honom nu modren.

Men fadren ville icke lyda sin son, ty ägget skall, som man vet, icke lära hönan värpa.

— Gå din väg! sade han med blänkande ögon.

— Nej, sade sonen hetsigt. Jag vill icke gå ur ditt hus och taga julen med mig. Jag skall stanna och göra dina ord om frid och försoning till verklighet. Skall någon gå, så bör det vara den, som icke vill vara med härom, vore det också du sjelf.

Den gamle var blek af vrede.

— Vanartige, sade han och höjde sin knutna hand mot sonen.

Men då vaknade i djupet af den gamla, skygga modrens själ något, som under ett långt äktenskaps förtryck legat och grott, och, i det hon framträdde mellan far och son, sade hon med af rörelse darrande röst, vänd till den gamle:

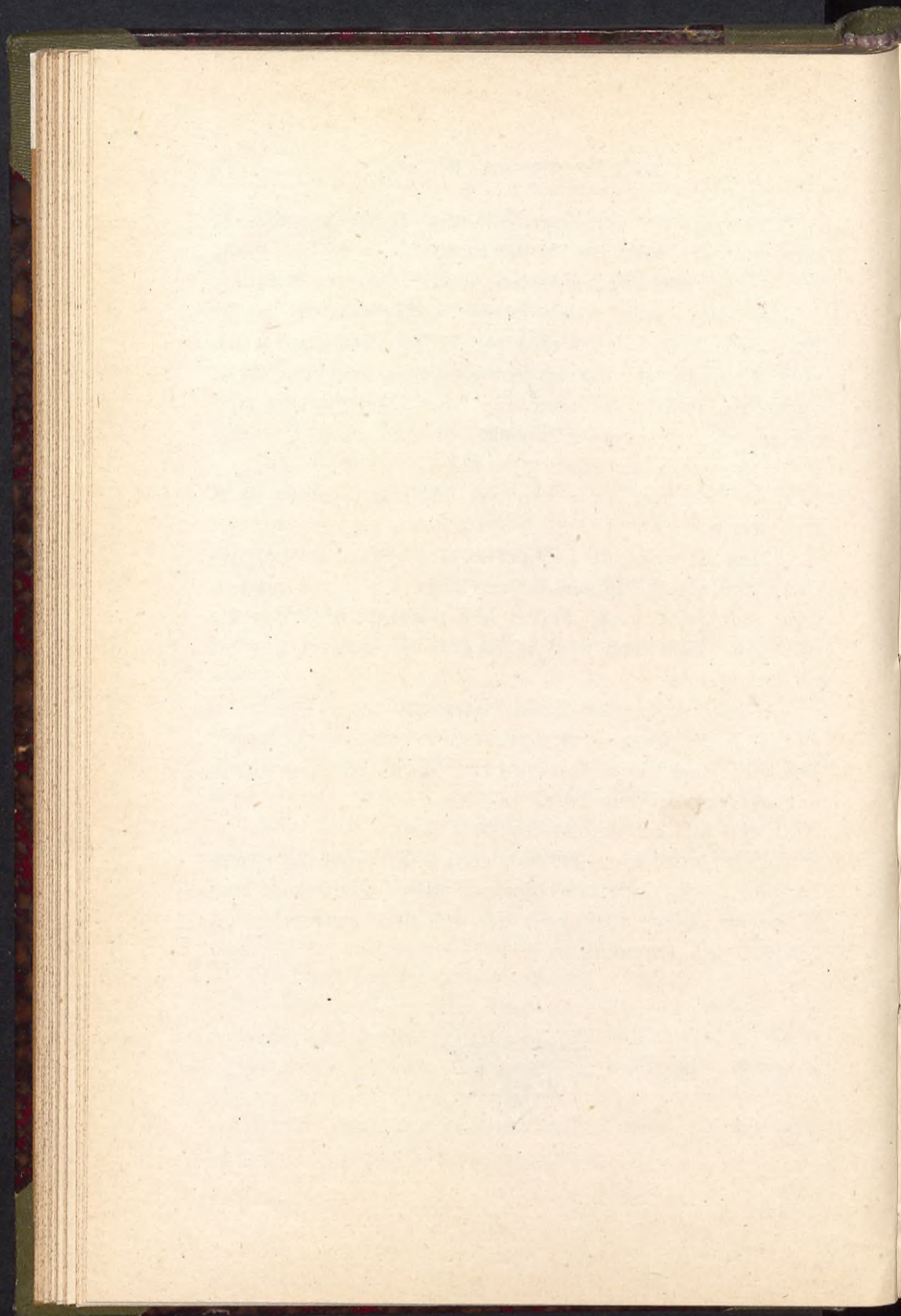
— *Vi* skola gå. *Du* må stanna.

Och de gingo — modren, döttern och sonen, bärande den lilla flickan på sina armar. Och fadren stannade och återkallade dem icke.

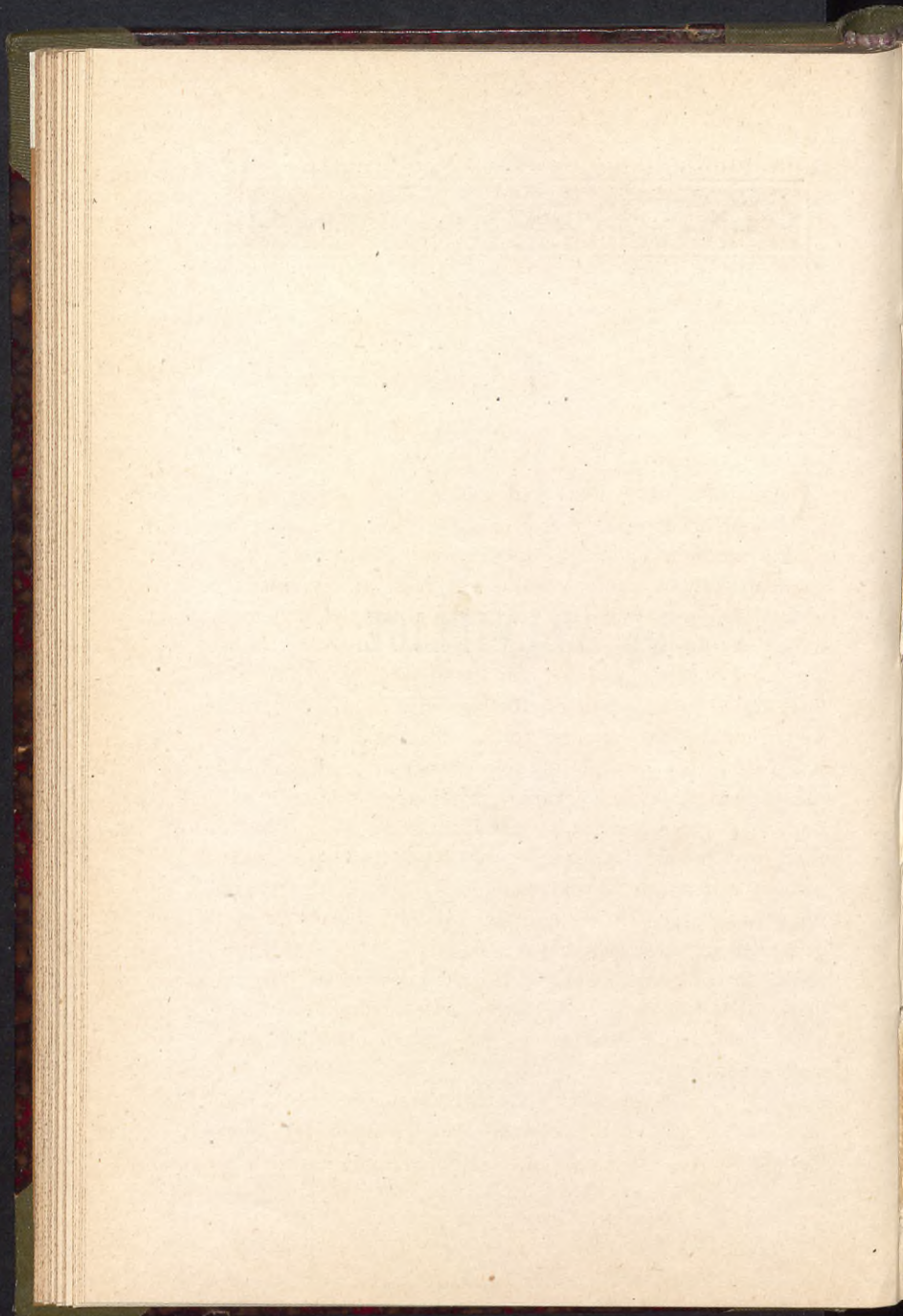
Men jul blef det för ingen af dem.

Och ändå var det jul, med kall, klar luft, af snö lysande mark, tindrande stjernor, julljus, psalmsång, brus af orglar, kyrkoklockors klang och mycket, mycket tal om frid och försoning.

DE VÄLVILLIGE.

Arbetarne i vår lilla stad skulle bilda en arbetareförening för att få bättre ställning, hvarigenom de trodde att de skulle blifva lyckligare. Till det för detta ändamål utlysta mötet infann sig först af öfverklassen endast prosten, som var en driftig kommunalman, och då arbetarne sutto der och icke visste hvad de skulle göra, tog han diskussionen om hand, och inom kort var föreningen bildad och ett förslag till stadgar, som prosten framlagt, antogs med ett par försagda ja.

När detta var gjordt, tog prosten upp en gammal röd sidennäsduk och skänkte föreningen till fana; och stadens bagare, som under sammanträdet lofvade att upplåta en bit af en ängslapp åt föreningen att dansa på om sommaren. »För att i någon mån visa sin tacksamhet för den sålunda af stadens herrar prost och bagare arbetarne visade välvilja» valde föreningen, på hr prostens arrendators förslag, dessa båda herrar till sina första hedersledamöter. Sammankomsten slöts derpå med en insamling till musikinstrument.

På detta sätt grundades arbetareföreningen i vår lilla stad. Under de följande åren inrättade den efter många om och men en sjuk- och begravningskassa, som

blef en outtömlig källa till loford öfver föreningens verksamhet. För öfrigt dansade man efter egen musik, ordnade små maskerader och for på lustresor.

Och på detta sätt fortgick det ända tills den röda sidennäsduken, som prosten skänkt föreningen till fana, började bli utnött. Då skämdes föreningen att paradera på lustresor och fester.

Men det der såg prosten, och som han var en välvillig man, som troget fasthöll vid sitt én gång fattade beslut att, så länge han förmådde, hålla sin hand hägnande öfver arbetarne, så vände han sig med sitt vänligaste leende till stadens damer, som genast satte sina egna eller anhörigas pengar i rörelse, så att ett nytt standard med snaraste var färdigt att invigas.

Dermed voro också alla sorger bortblåsta och ersatta med en nästan rusig feststämning hos föreningens främste. Föreningens sekreterare, en litterärt och radikalt anlagd bokbindare, satte sig genast ned och skref cirkulärbref till alla landets arbetareföreningar och till Hvarjehanda för Folket, som arbetarnes »organ» den tiden hette.

»Jag har den glädjen nämna», skref han, »att vår arbetareförening befinner sig i ett stadigt framåtskridande, hvarpå bland annat dess sjuk- och begravningskassa, innehållande 54 kr. 2 öre, är ett synnerligen talande bevis. För öfrigt kommer föreningen att i dessa dagar fira en märkelsedag, då den skall inviga sitt nya standard. Detta har helt och hållet bekostats af stadens damer, som, tillika med stadens öfriga honoratiores, visat föreningen den största välvilja. Heder åt sådana män och kvinnor, hvilka icke fått sina hjertan förhärdade af rikedom!»

Så kom invigningen. Man tvistade naturligtvis först

en smula om sättet för densamma. Slutligen, sedan man fått prosten till hjälp, enade man sig om ett program, som hade följande utseende:

Söndagen den 15 juli 18..

1) Kl. 4 e. m. högtidlig standarftäckning i stadshotellets stora sal.

2) Omedelbart derefter högtidlig procession kring kyrkan med det aftäckta standaret i spetsen.

3) Senare på afton en enkel bal på stadshotellet.

När så den 15 juli 18.. inträdt, och klockan blifvit 4 och man hunnit samlas, trädde prosten fram ur sin lilla sköldborg af damer och herrar, utvalde representer ur vår fina borgarverld, och gaf åt föreningens ordförande, en obetydlig handverkare, som stod och väntade några steg ifrån, en liten vink, att nu kunde sångarne börja.

Desse voro genast färdige och, stående på en estrad i salens ena ände, bröto de den hittills något besvärande tystnaden genom att sjunga en gammal välkänd sång, i hvilken det heter, att mandom, mod och morske män fins i gamla Sverge än.

Man vet ju, huru uppfriskande sång (i synnerhet gammal) verkar på sinnet. De församlade kände sig också allmänt uppkryade. Mandom, mod och morske män fins i gamla Sverge än! De egentlige arbetarne (= de, som arbeta i sitt anletes svett) glömde vid dessa ord, att deras armar, ben och ryggar blifvit stela och krokiga af för mycket arbete, och de oegentlige (= de, som sträfvat att draga fördel för sig af de förres svettbad) tänkte icke heller på, att deras magar och hjertan voro angripne af vällefnad och otillräcklig motion.

Men sången slöt, och sedan stämningen gifvit sig luft i belönande handklappningar åt sångarne, vändes allas ögon mot prosten, som i egenskap af mellanhand mellan gifvare och mottagare stod der med en klunga damer till höger och arbetareföreningens ordförande till venster.

Han besvarade blickarne genom att låta sina ögon glida öfver de församlade, liksom ville han utforska den andliga bärkraften hos dessa till det yttre så beskedligt tafatta arbetare, för att nu alldeles icke tala om hvad han möjligen tänkte, då han såg kvinnorna, arbetares hustrur och döttrar, hvilkas toaletter alltför tydligt vittnade om deras lust att leka herrskap.

Derpå öppnade han munnen och höll med samma onaturliga tonfall i rösten, som han under predikningarne använde i kyrkan, följande tal:

»Mina vänner! Jag har tänkt, att det på en sådan dag som denna, då I ären samlade icke blott för att ha roligt utan äfven (och framför allt) för att mottaga en så betydelsefull gåfva som ett nytt standar — jag har tänkt, sade jag, att det på en sådan dag skulle vara lämpligt att i största korthet erinra om arbetarens största pligt.

»Mina vänner, hvem är i sjelfva verket lyckligare än en arbetare! Det vardt en gång sagdt: du skall arbeta i ditt anletes svett. Denna befallning har sedan gått genom alla tider och det har visat sig, att mänskligheten icke skulle kunna bestå en enda timme, utan att det funnes män och kvinnor, som för hennes skull arbetade i sitt anletes svett. Men skulle då icke sådana män och kvinnor vara lyckliga — skulle de icke vara

lyckliga i medvetandet, att på dem hvilade hela mänsklighetens tillvaro i denna världen?

»Jo — helt visst både stolta och lyckliga. Men, mina vänner, nöjen eder också då med denna stolthet och denna lycka. Och vakten eder framför allting annat att lyda ormen, som hviskar till er, att I gerna kunnen utbyta stoltheten och lyckan mot pengar. Pengar äro förderf, och rikedom försvårar edert inträde i himmelriket. Söken därför glädjen endast och allenast uti att, efter Skaparens mening och uttryckliga bud, under svett och möda, dag för dag och utan anspråk på penningersättning offra eder för mänsklighetens fortbestånd.

»Mina kära vänner! Dessa maningar lägger jag eder på hjertat, icke för den mänsklighets skull, som I uppehållen, om I följn dem, utan för eder egen skull. Och nu (här räcktes det ur sitt fodral tagna standaret till talaren) återstår för mig denna gång endast att på dessa för arbetarnes sanna väl nitälskande damers vägnar bedja att till eder få öfverlemnade det nya standaret.»

Talaren öfverlemnade standaret till ordföranden. Derpå fortsatte han:

»Edert standar, mina vänner, är ett stridstecken. Jag vill hoppas, att detta standar icke skall svika sin uppgift, utan att det skall käckt och segerbringande bäras i eder spets i den svåraste af alla strider, i striden mot eder sjelfve, mot ormens hviskning i edra bröst. Gifv så dertill Herren sin välsignelse. Herren välsigne oss och bevar oss amen!»

Hufvudena, som under välsignelsen varit nedböjda, liksom om de skändes att mottaga den, upplyftes. Ögonen träffade standaret, som hölls af ordföranden. Dess hvita sidenyta skimrade och den glatta fanstången med

dess förgyllda granlåt i toppen blänkte i solskenet. Det såg så vackert ut. Men ännu fick man icke taga det i närmare skärskådande, icke förrän ordföranden tackat.

Den stackars karlen hostade, klämde nervöst fanstängen med sina grofva fingrar och förklarade derpå, att han icke var någon talare. (Skratt bland de unga damerna.) Men fast han icke var någon talare, hvarför han bad de församlade om ursäkt (de unga damerna kände sig träffade och rodnade), så förstode han i alla fall uppfatta den välvilja, som städse kommit honom och hans likar till del. Han och hans kamrater kände den djupaste tacksamhet för den nyss mottagna gåfvan, och han bad, att fruntimmerna (han vände sig mot samlingen till höger om prösten) icke måtte illa upptaga, att föreningens sångare sjönge en sång, såsom ett ringa uttryck af föreningens erkänsla.

Häremot hade damerna ingenting att invända, och allmänna uppmärksamheten riktades därför mot sångarne. Anföraren tisslade litet med manskapet, slog an tonen med stämgaflöjeln, stälde sig i position, med armarne i rörelse upp och ned, liksom när en cirkusdirektör vill ha en häst att resa sig på bakfötterna, och så kom det: »Sjung kvinnans lof» o. s. v.

När sången slutat, klappade man händerna och anföraren bockade sig. Derpå fick man röra sig fritt. Man omringade standaret för att taga kännedom om enskildheterna. Man tummade på det hvita sidenet, klämde på tofsarne och gapade slutligen på den stora mörka fläcken, som satt midt på den hvita duken.

Men när man gapat några ögonblick, fick man klart för sig, hvad fläcken förestälde: Två män stodo bredvid hyarandra. Den ene var fint klädd och hade

en bildad mans utseende. Den andre var klädd i en arbetares grofva kläder och hade en arbetares hållning. Trots denna väsentliga olikhet i det yttre, tycktes de emellertid vara de allra bästa vänner i världen. Ty den förre höll i sin hand en röd näsduk — en påminnelse om det gamla standaret — på hvilken lästes i gula bokstäfver: Ära åt arbetet, och med denna röda näsduk *snöt* han den andre, som stod stilla och bara släpte till. — —

När det kunde anses, att alla sett, hvad fläcken förestälde, hördes åter plötsligt prostens stämma. Och vördnad lade sig i detsamma öfver de församlade arbetarne, hämmande det fria bruket af deras ögon, öron och alla sinnen. Och stämman sade:

»Mina kära vänner! I sen här den *moderliga* omvårdnad, som denne bildade man visar honom, som är klädd i arbetarekläder. Samma *moderliga* omvårdnad, samma *välvilja* skola vi, bildade män och kvinnor, som här äro församlade, ständigt visa er och edra barn, om I blott hädanefter som hittills låten er styras af det, som är rätt och riktigt. Detta är hvad edert nya standar vill säga eder. Och nu . . . låtom oss helga det genom att i högtidlig procession, såsom aftaladt är, föra det kring Guds hus.»

Det uppstod en liflig rörelse, och en stund derefter befunno sig alla nere på gatan.

Man ordnade sig i led, med standaret, prostens, prostens stab och musiken i spetsen.

När allt var klart, satte sig tåget i gång, och en kvart derefter befann man sig på kyrkogården.

Der gjordes först ett litet uppehåll. Och sedan satte tåget sig åter i rörelse, långsamt och högtidligt som en likprocession, medan musiken spelade upp en koral:

”Vår Gud är oss en väldig borg,
På honom i all nöd och sorg” o. s. v.

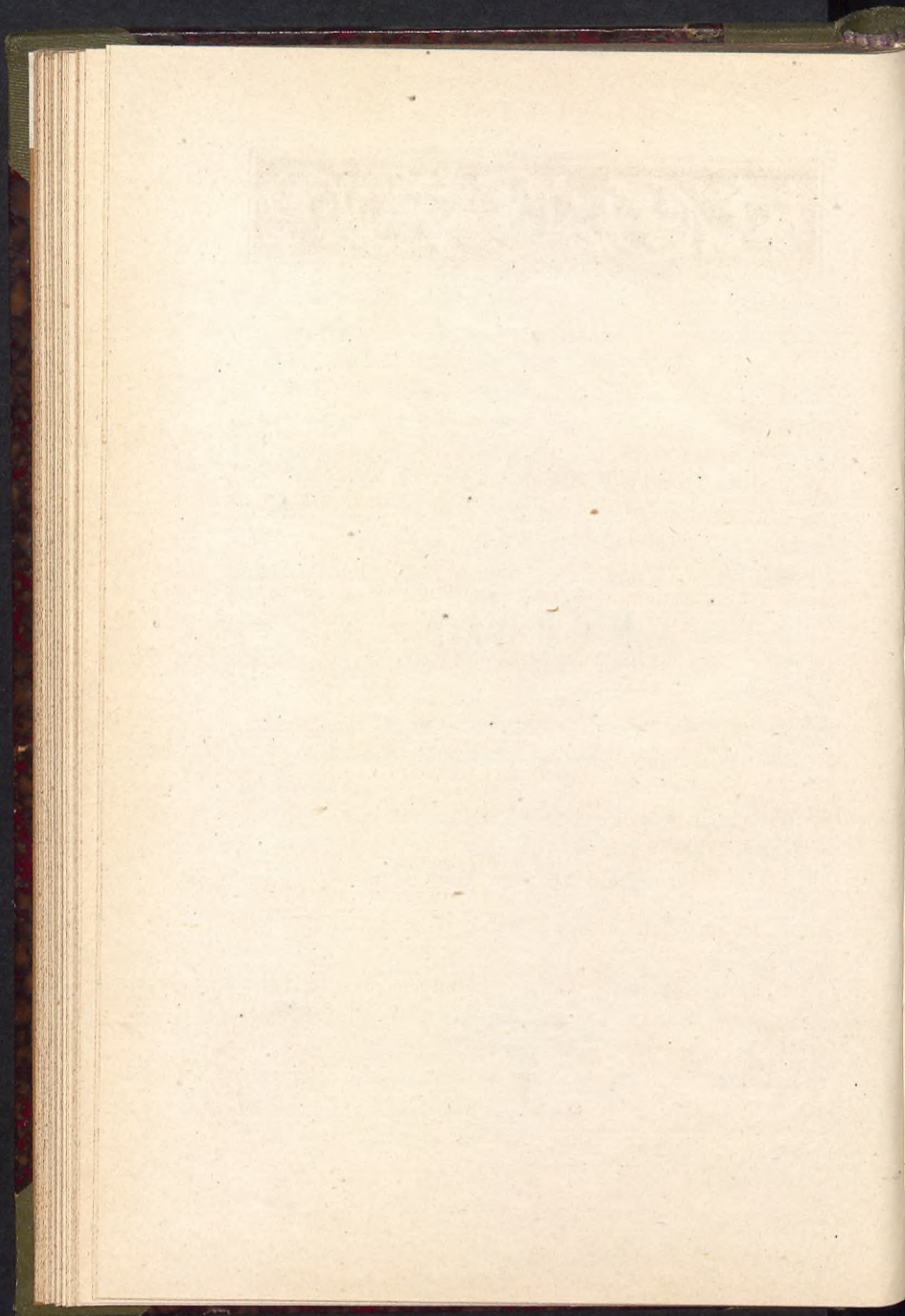
Två gånger vandrade man sålunda kring kyrkan. Och solen sken, sken öfver goda och onda, bedragare och bedragne. Och musiken spelade. Derpå återvände tåget till stadshotellet, der det upplöste sig.

Men en timme derefter samlades man till balen. Och prosten var åter med. Men han dröjde icke länge. Ty han hade ju för den gången utträttat det nödvändiga och arbetarne behöfde honom icke, förrän nästa gång. Deremot väntades han hemma i prostgården af en god supé: hans fru hade lofvat honom svinfötter, om han kom snart tillbaka. Och därför, sedan han en stund med sitt välvilligaste leende betraktat vimlet af män och kvinnor, hvilka musiken med kraften hos sina toner satte i rörelse, liksom dockor, hviskade han den uppvaktande ordföranden i örat: Nu går jag, och lemnade salen. Och efter honom följde hans sköldborg. Ty den hade också fyllt sin uppgift och försakade så gerna nöjet af en bal — som denna.

Men när arbetarne blifvit ensamme kände de sig som lössläpte och i full fart dansade de, varma och uppsvettade, ända långt fram på morgonen.

MÖRDAD.

Vår lilla stad hade, på den tiden tre poliskonstaplar.

Då de för flere år sedan antogos bland många sökande, voro de långa och magra, ty de hade förut varit vanliga arbetskarlar och sådana ha sällan tillfälle att lägga på hullet. Men under vandringarna på gatan och hvilan på vaktkontoret utvecklades småningom deras af naturen goda kroppsliga anlag, och nu var det en ståtlig syn, när de två, som hade vakten ute i staden, promenerade gata upp och gata ned.

De följdes alltid åt, emedan de visste, att enighet ger styrka, och valde med förkärlek de mest befolkade gatorna, emedan de tyckte om lif och rörelse, så snart det gick städadt till.

Aflägsna vrår, der det var dödt om dagen och slagsmål om kvällen, besökte de deremot sällan utan att vara efterskickade och kommo på den grund nästan alltid för sent.

Då de kände sig trötta i benen — och det gjorde de allt emellanåt — togo de en titt in i poliskontoret, der deras kamrat höll vakt öfver en soffa (med sliten läderklädsel och en duktig kudde i hvardera ändan), tre stolar och ett bord, på hvilket Dagens Nyheter låg utbredd alla dagar och der bredvid »Posten», ortens

enda tidning, två dagar i veckan. I detta rum med dess varma och instängda luft trufdes de ändå allra bäst, dessa tre män, åt hvilka samhället gifvit i uppdrag-att vara den goda ordningens handtlangare.

* * *

*

Det var en dag i december. Snön knarrade under fötterna, hästar och folk, som vistats något längre ute, voro hvita af rimfrost, och andedräkten strömmade som rök ut i den klara, kalla luften. Det var riktigt bistert.

Men polisbetjenterna i vår lilla stad brydde sig icke stort om kölden. De hade duktigt på sig, och innanför deras tjocka kappor med de blanka knapparne, under uniformsrockarne, som stramade kring deras bastanta midjor, voro magarne varma och sköna som väl uppleldade kakelugnar.

Derför gingo de som vanligt — långsamt gata upp och gata ned, seende sig omkring, som flanörer bruka. Men inga fyllbultar mötte de och inga hästar heller, plågade mer än lagen tillåter.

I deras väg kom ingenting, som var särskildt passande för poliser, förr än de befunno sig utanför en liten anspråkslös butik med ett par vaxduksskyltar, fullmålade med hvita bokstäfver, på de uppslagna ytterdörrarne och några karamellburkar, ett par buteljer och en glasskål med bröd i fönstret, som låg lågt ned mot gatan. Då gick dörren upp med ett pingel, och ut på gatan trädde en mansperson.

De kände honom icke, hade aldrig sett honom förr, och så såg han till på köpet ut som en riktig stackare. Derför följde de honom på afstånd.

Hans gång var trött, hans rörelser tveksamma, så att det föll i ögonen; och längre fram böjde han åter af mot en butikdörr.

Men att en kall decemberdag komma trött, eländig och frusen till ett väl ordnad samhäll och i sådant tillstånd gå en hjälpbehöfvande främlings tveksamma gång från dörr till dörr — det är icke tillåtet.

Derför ropade de till honom: »Stanna der, få vi talas vid!»; och när de hunnit upp honom, gån de honom befallning att följa med till vaktkontoret och göra reda för sig.

Han lydte utan invändning, och så gingo de med honom mellan sig.

Under vägen stannade folk och såg på dem. Somliga gingo strax vidare, andra följde med och frågade, om det var en tjuf.

På trottoaren stannade en ung man. Han hade ett blekt ansigte med grofva drag, och breda axlar. I handen höll han en smal käpp och han rökte en cigarr, som han nyss tändt. En fin, blå rök skingrade sig ofvanför hans hufvud.

Minst tre kvällar i veckan brukade han under inbjudande gester med armarne predika sig hes om »Jesu varma famn, som står öppen för alla, *alla* eländiga», så att åhörarne, skakade af detta hokus pokus af ständigt samma talesätt, uttalade med en konstlad rörelses hela våldsamt, kastade sig framstupa under snyftningar och brutna rop.

För denne, som nu fördes förbi honom och så tydligt bar eländets prägel, kände han likväl intet annat än samma kalla nyfikenhet, som kommit de andra att fråga om det var en tjuf. Ingenting annat.

Och när han sett honom passera, fortsatte han åter sin väg utefter trottoaren, putsad och ståtlig, med käpp, cigarr, glänsande skorstenschatt och manschetter, som voro långt neddragna à la småstadssprätt och sutto som hvita holkar kring de svarta, handskbeklädda händerna. —

Inne i poliskontoret blef den vakthafvande plötsligt störd i sin tidningsläsning. Men utan att resa sig såg han endast på, medan kamraterna gräfde i fångens fickor och lade upp deras innehåll på ett hörn af bordet — först en fällknif, så efter hvart annat några spikar, en hopnystad segelgarnstråd, en gammal utnött portmonnä och ett tvåöres bröd.

Dessa fattiga egodelars herre var en helt ung människa, endast några och tjugu år, grå och visseñ i ansigtet, med en tunn, af kölden röd näsa. Ögonen voro stora och vackra, blicken var matt och likgiltig, men genom likgiltigheten skyntade denna smärta, som gror stilla tärande.

Så började förhöret.

Frågorna kommo groft hänsynslösa, som lika många förolämpningar. Svaren voro knappordiga och afgåfvos i en likgiltig, färglös ton. Mannen föreföll känslolös.

Man frågade hvad han var för slag, och då han svarade, att han var »bara arbetare», trodde man honom icke. En tjuv var han naturligtvis, som hade till näringsfång att drifva land och rike kring och stjåla, hvad han kom öfver. Han svarade, att han aldrig stulit något.

— Ja, så säga de alla. Hvad heter du? Har du något prestbetyg?

Han hade prestbetyg. Det låg i portmonnäen, hopviket i många solkiga veck, och i detta intyg om människans samhällsduglighet stod hans namn, hvar och när

han var född, graden af hans kristendoms-kunskap, noggrant uppmätt, samt att han var ledig till äktenskap. Deremot innehöll det icke ett enda ord om utståndet straff för begångna förbrytelser.

Således var man icke i sin goda rätt, då man behandlade honom som en tjuf, och några ögonblick stod man villrådig om hvad som var att göra, om man utan vidare skulle låta honom gå sin väg.

Men man ville icke gifva sig så lätt. Ännu återstodo ju anklagelsepunkter.

Och åter började förhöret.

Hvad skulle han göra i brödförsäljningen? Hade han några pengar att köpa bröd för? . . . Fått 2 öre på landet! Hvarför stannade han icke kvar på landet? Men han hörde väl till dem, som icke vilja arbeta, utan bara gå och stryka kring vägarne, göra ingenting, vara lata, lefva på andra! Jo, man kände till sådant folk!

Och man hetsade upp sig, tills man för andra gången knuffat in honom bland brottslingarne. Då besinnade man sig åter och man fick behof att åtminstone göra ett försök att skaffa sig svart på hvitt på hans brottslighet.

Det var visserligen icke troligt — icke ens möjligt, att hans namn kunde finnas i kontorets journal, eftersom det var första gången de sågo honom. Men andra källor funnos icke, och därför fick den vakthafvande, som satt närmast till hands, i uppdrag att taga fram journalen och se efter hur det förhölle sig.

Den vakthafvande vred sig på sin stol och drog fram en lång bok, som legat undanlagd i fönstret. Der-efter öppnade han den ovigt och började bläddra hit och dit på måfå liksom en ovan.

— Se efter på namnförteckningen! sade kamraten rättande.

Den vakthafvande gjorde så och följde med sina grofva fingrar raderna af namn.

Han följde dem en gång och två gånger. Men det var icke värdt. Det namn, man ville finna, fanns icke. — Nå ja . . . han finge väl taga sina saker då och gå sin väg. Men knallade han sig icke i rappet ur staden, utan fortsatte att gå och tigga i husen, så skulle det icke komma att aflöpa lika lindrigt!

Utän att säga ett ord eller på annat sätt visa att han kände något, stoppade trashanken ned sin egendom — fällkniven, spikarne, snöret och tvåöresbrödet. Sedan detta var gjort, öppnades dörren för honom, och han gick ut på gatan.

Der var ännu lika kallt — riktigt bistert. Ur skorstenarne steg röken rakt upp i den klara, kalla luften, medan middagsmaten tillagades öfver allt i spisarne.

Rundt omkring var det lifligt, som det brukar vara vid denna tid på dagen. Folk möttes, helsade eller passerade utan att låtsas om hvarandra. Skolbarn kommo dragande i klungor utefter trottoaren. Odygdiga, kvittande som foglar, glada till och med öfver kölden, gjorde de sig ingen brådska, med att hinna hem till middagen.

Men trashanken hade icke öga för människorna, liksom heller ingen af dem bekymrade sig om honom. Mekaniskt drefs han fram af denna enda tanke, att han måste skynda sig bort för att icke besvära; och så fick han då staden bakom sig.

Framför honom utbredde sig ett stort snöfält. Det låg bländande hvitt, belyst af en sol utan värme. Och öfver detta hvita fält, på denna af kölden knarrande snö

var han åter piskad att gå utan mål – hit eller dit; och der han såg människors boningar, der skulle han göra en krok.

Det blossade upp i honom. Ögonen fingo en hård glans och han knöt mumlande sina händer.

Men det gick snart öfver. Han såg en liten väg, som gick ut från den stora, och på den slog han in, utan att klart göra sig reda hvarför.

Det började brinna i hans ådror. Han fick en sådan lust att störta framåt i vildaste fart, att han icke kunde motstå, utan började springa.

Men då stupade han omkull och blef liggande stilla — en mörk massa på den ljusa snön.

Han låg med ögonen slutna och erfor en skön känsla af hvila genom hela sin kropp.

Men plötsligt greps han af oro. Han ville resa sig upp och fly undan något, han visste ej hvad. Men han förmådde icke.

Så vek oron. Det närvarande försvann, och han tyckte att jorden låg framför honom så grön och frisk, så solljus och inbjudande. Han ville gripa sig an med att lefva. Men då var hon redan upptagen af människor, hvart han kom, och de ville icke maka åt sig för honom. Han försökte flera gånger att tränga sig in bland dem. Men han lyckades icke. De lemnade honom endast en hård, ändlös väg. Men den vägen var så tung, och till slut dignade han och föll som en död. Då försvunno människorna och jorden sjönk under honom och blef borta, medan han sjelf, småningom söfd, upplöstes i en stilla, ljuflig ro.

*

*

*

Dagen efter kom »Posten» ut och innehöll en notis, så lydande:

»*Ihjälfrusen.* I dag på morgonen påträffades en ytterst illa klädd mansperson, liggande ihjälfrusen ett stycke från staden. Vid undersökning i hans fickor hittades jemte några oskyldiga småsaker — ett tvåöres bröd. Man kan vara frestad tro, att han kände till den obetydliga näringskraft, herrar bagare anse med sin fördel förenligt att gifva sina bröd, eftersom han icke genom att äta upp detsamma sökte stärka sig emot kölden.»

De mera skarpsinnige sågo i denna notis förnämligast ett utfall mot stadens bagare, och den finare publiken fann den på den grund ytterst opassande. Hvad hade bagaren med den ihjälfrusne att göra? Andra tyckte deremot att notisen var bra. Han — deras vän bagaren — kunde gerna en gång få i sig sitt usla bröd. Det var aldrig för godt åt honom.

Bagaren sjelf, en tjock, välmående-man, blef rasande och i första hettan ville han gå bort och slå benen af »Postens» redaktör, men så lugnade han sig och fann det lämpligare att i all tysthet, på krogar och i enskilda samkväm, söka undergräfvä tidningen och framkalla redaktörens ruin.

När polisbetjenterna läste notisen, kommo de ihåg mannen, och den, som ledt förhöret, kände sig en smula obehaglig till mods. Men det gick snart öfver.

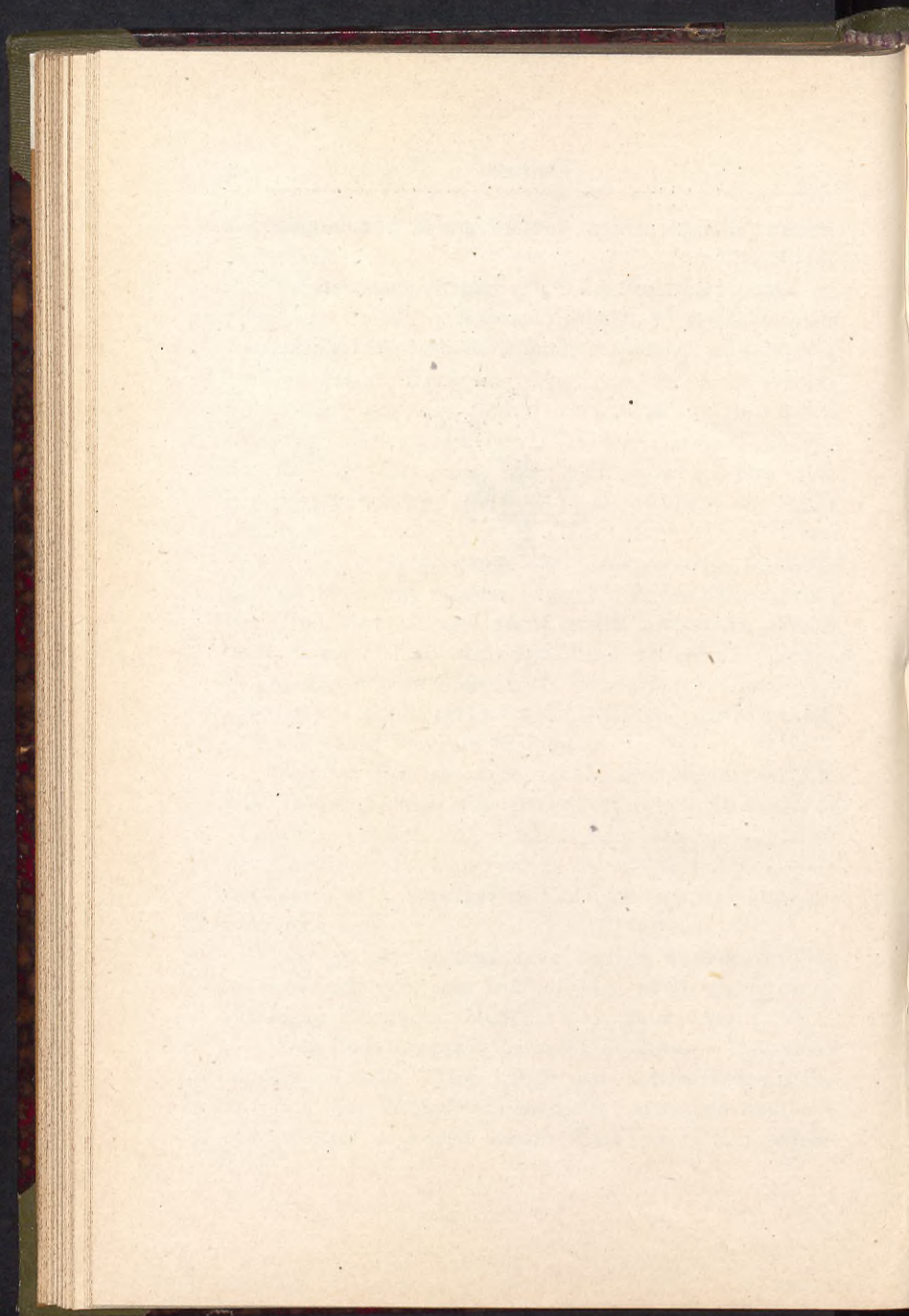
Den döda kroppen lemnades i jordens — allas vår moders — sköte. Hon kände igen honom som sin tillhörighet från begynnelsen och när vårvärmen kom och tog stelheten ur henne, började hon låta honom genom-

gå en kemisk process för att åter få honom passande för dagsljuset.

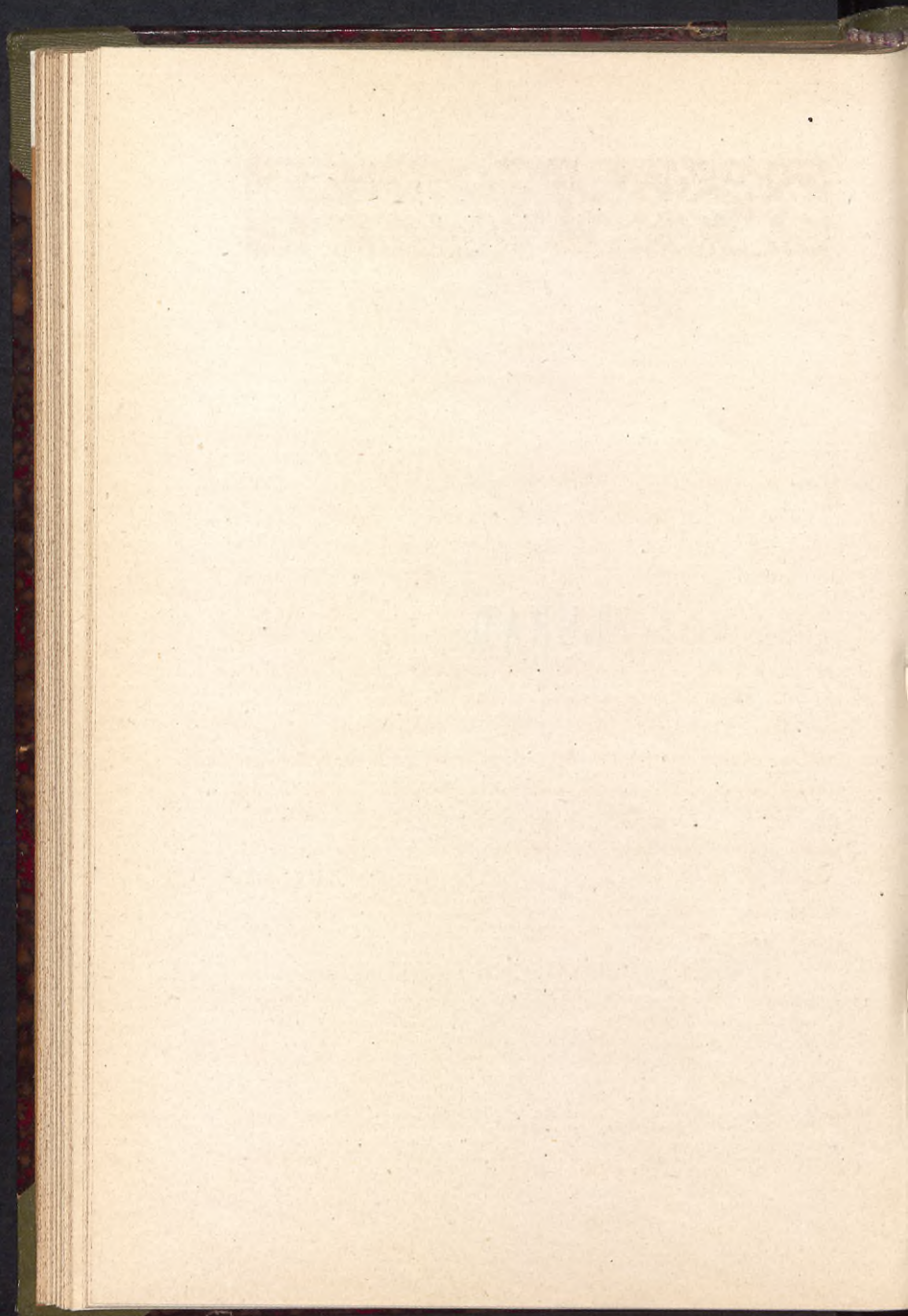
Men bland oss, på hvilka jorden väntar, lefves denne mans tynande lif alltjemt af andra.

Och vi, lyckligare lottade, se det alldeles icke.

LURAD.

Jag hade visserligen sett, att han hade en stor tobaksbuss mellan tänderna, men när han knäppte upp sin tunna, trasiga rock och visade en gråsvart skjorta och derunder ett bröst, som var blått och rödt af kölden, då glömde jag bussen och med hjertat öfverfullt af medlidande, på samma gång jag nästan vämjdes att se på den lille fule pojken, vände jag mig om och letade fram ur mitt klädsåp en varm vest åt den stackårn.

Derunder berättade han mig — med denna klagande röst, som den fattige så ofta begagnar inför en lyckligare lottad, som hyser medlidande med honom — sin historia. Och i denna fans det hvarken plats för far eller mor, utan i deras ställe skymtade den karga fattigvården fram här och hvar bakom en lång rad af simpelt arbetsfolk, mellan hvilka han hade fått gå ur hand i hand som ett annat arbetsök.

Nu skulle han ut på eftermiddagen till landet och komma i tjänst hos en bonde. Men det var så kallt — hvilket det också var: snön låg i stora drivvor på vägarne och hängde som mjuka kuddar på hustaken — och han kunde icke gifva sig af så eländig som han var, och icke heller, trodde han, ville bonden taga emot en sådan som han, hvilken icke ens hade kläder på kroppen.

Han hade redan märkt att bönder icke äro bättre än alla andra! Derpå berättade han, att till våren skulle han ut och exercera beväring. Jag tyckte att det var nästan löjligt, att han, detta fosterlandets stufbarn, så liten, så ful och så illa handterad, ändå skulle vara tvungen att försvara fosterlandet.

Sedan fick han vesten och tackade mig många gånger och tog mig i hand, och derpå bar det i väg, ut i köld och drängtjänst.

*

*

*

Det var vår, solskimrande med blå himmel. Fåglarne kvittrade både natt och dag, tror jag, och svalorna svängde i långa bågar hit och dit genom luften. Lärkorna drillade högt uppe i skyn, så högt att man såg dem endast som små svarta prickar. Det knoppade på träden och gräsvallarne voro gröna och vackra.

Särskildt var det grönt och vackert på åvallen, och i ån blänkte och glittrade vattnet mot de varma solstrålarne. Ibland skvätte det till på vattenytan. Det var en fisk, som tumlade om och vågade sig ända upp i vattenbrynet, lockad af sol och värme.

Men i det saftiga gräset på åvallen satt hopkrupen, lik en kolossal groda, en barbent och trasig slyngel, gassande sig i solskenet, medan han lurade efter napp.

Det var mig en gynnare, tänkte jag. Den der har det bra.

— God dag, latmask!

Han vände sig om och såg på mig. Men hvad för slag? . . . Det var ju tobaksbussen och trasorna och fattigvården . . . och min vest? Nej, den var borta.

— Sitter du här? frågade jag förvånad.

— Ja, hvar skulle jag annars sitta? sade han. Sitter jag kanske i vägen för herrn?

— Nej, svarade jag, men om jag minnes rätt, så borde du exercera beväring vid det här laget?

— Jag? frågade han, och han såg så innerligt förvånad ut. — Jag är ju bara sjutton år, jag!

— Sää, sade jag. Men i vintras, när det var kallt och du skulle ut i drängtjenst och du behöfde en varm vest af mig, då var du tjuguet!

Han såg på mig med gapande mun. Jo, nu min-
des han. Och i det han åter vände sig om, slängde han
ut metrefven så långt han förmådde. Men den kom
ändå icke tillräckligt långt ut, tyckte han, och om och
om igen sväfvade den genom luften och piskade det
glittrande vattnet.

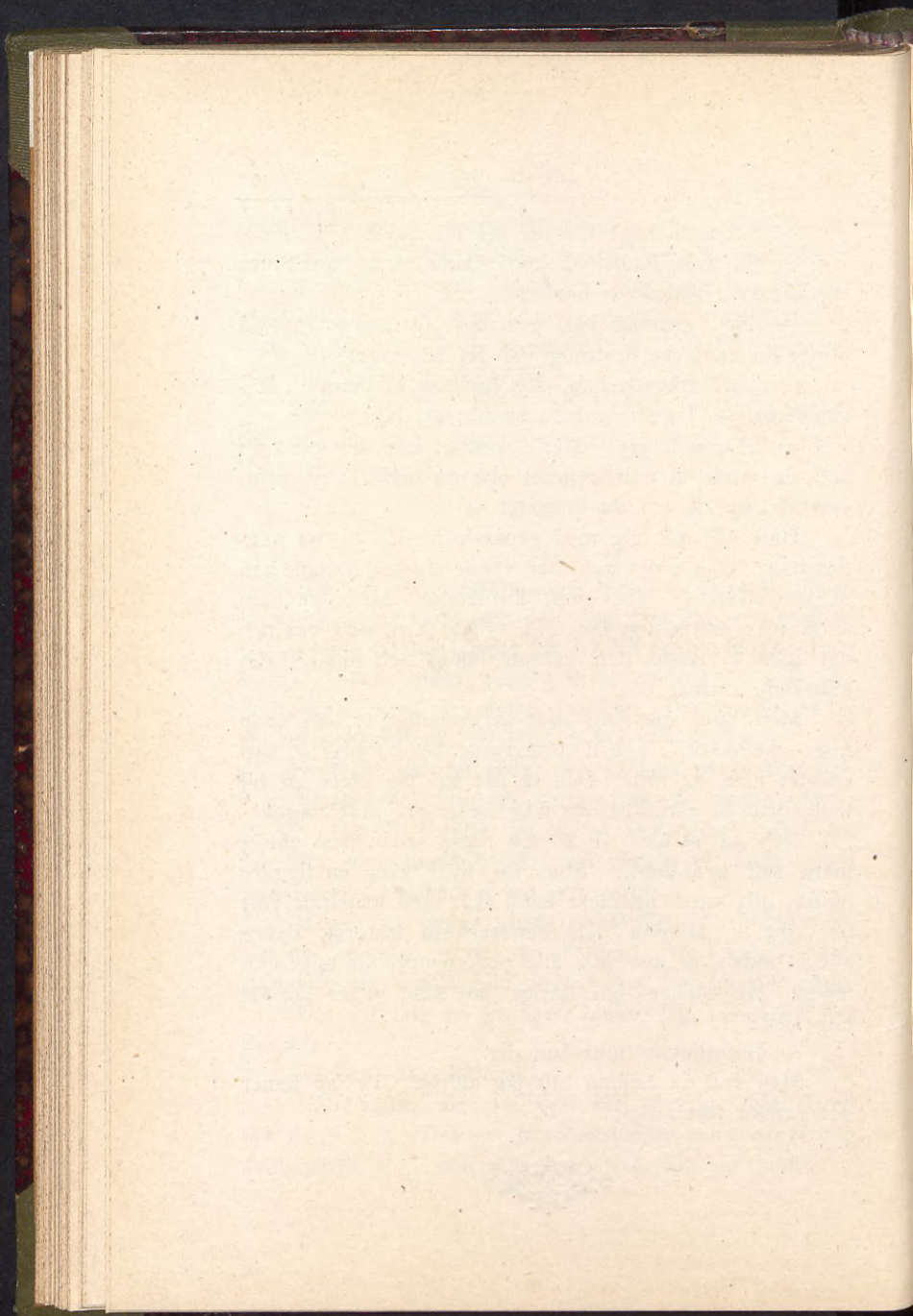
Men mig, som han lurat så grundligt, ty han ha le
nog icke varit i någon drängtjenst heller, mig lät han
stå der utan ett ord. Och så flat var jag öfver att bli
behandlad så vårdslöst, att icke heller jag sade något.

Och så skildes vi åt och hafva sedan dess aldrig
mera sett hvarandra. Men för hvar gång en tiggare
möter mig med utsträckt hand och med klagande röst
ber om en allmosa och berättar sin historia, dyker
alltid bilden af den lille fule pojken upp för mig; och
medan jag räcker den fattige en slant, säger jag för
mig sjelf:

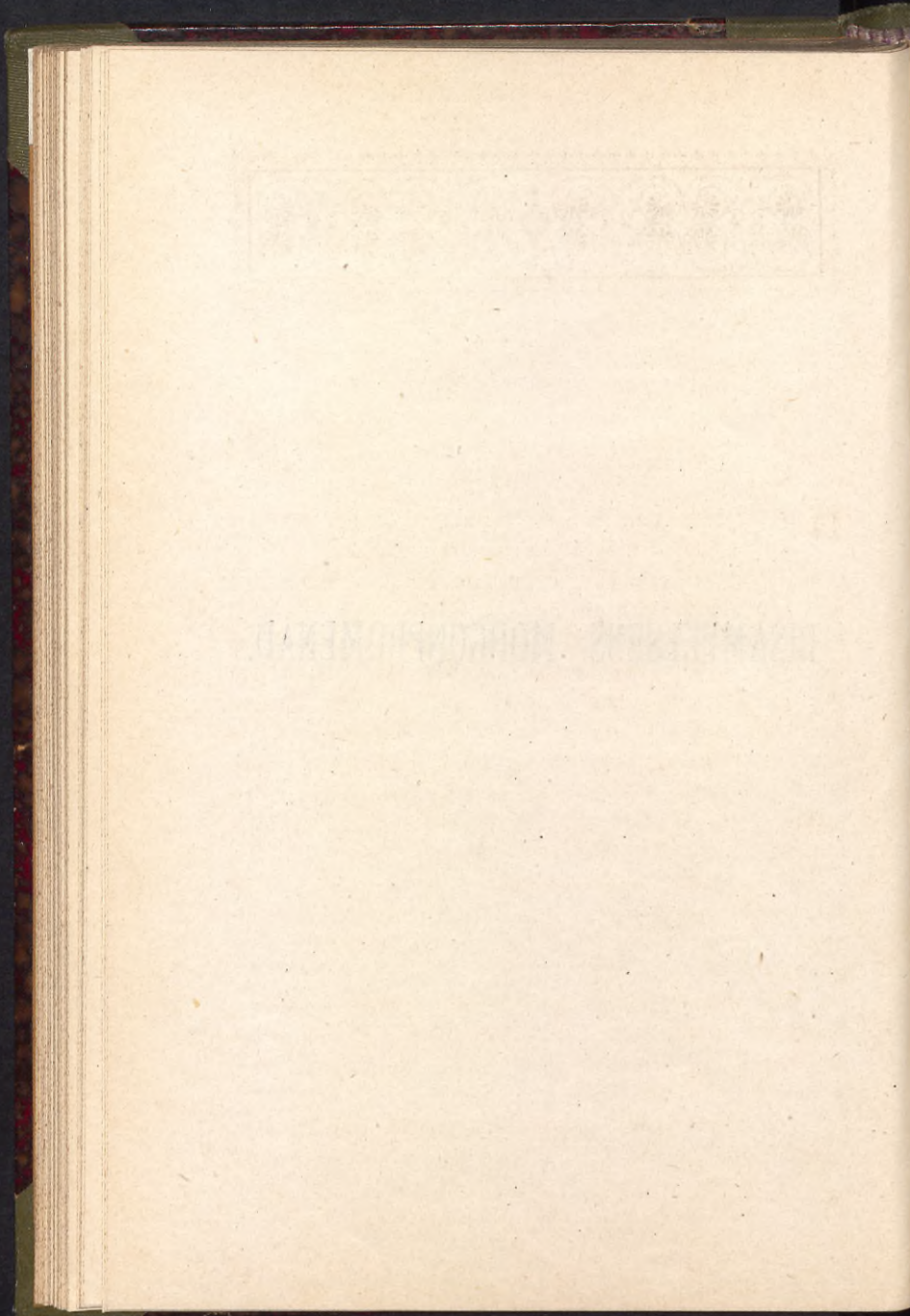
— Naturligtvis lurar han dig.

Men ond på honom blir jag aldrig. Ty jag finner
det ganska förklarligt.

BISAMPELSENS MORGONPROMENAD.

Han låg i sin säng och sof oroligt. Plötsligt vaknade han, väckt af en svår hufvudvärk. Det var ett ondt, som aldrig lemnade honom fullständigt i ro. Men denna natt var det svårare än vanligt. Han vände och vred sig i sängen, sökande somna igen. Men värken tillät det icke. Slutligen satte han sig upp, tände ljuset och såg på klockan. Hon var två på morgonen. Några ögonblick satt han stilla i sängen med händerna om de uppdragna knäna och ryggen böjd, medan han intogs af en dof känsla af förtrytelse. Derpå kastade han undan täcket, satte rysande fötterna på det kalla golvet och fattade tag i kläderna.

Han klädde sig fullständigt, satte en pelsmössa (af äkta skinn) på hufvudet och släckte ljuset, hvarpå han öppnade dörren, försigtigt, för att icke störa sofvande grannar.

I tamburen fann han, efter något trefvande, den varma bisampelsen, som han sökte, drog den på sig, knäppande den ända upp i halsen, och lemnade derpå huset, försigtigt låsande i dörrarne.

Derute var det en ovanlig tystnad, som tycktes honom endast mera framträdande genom det då och då

återkommande bullret från de aflägsna ångvincharne, som arbetade långt borta vid hamnen.

— Nu tar man mig för en rummelkurre, tänkte han, då han gick framåt gatan. Men ingen människa syntes, alla fönster voro mörka, och gasen brann svagt, liksom lurande i sömn. Det var bitande kallt. Bisampelsen kändes skön med sitt mjuka hår, som smekte hans hals, och hufvudvärken domnade. Han började finna nöje i denna tidiga promenad i varm beklädnad och kall, uppfriskande luft.

Ett stycke följde han allén med dess svartgreniga, spöklika träd och dess under människornas fotsteg mörknade gångbanor, som stucko af mot den annars af snö hvita marken. Han hörde kanalernas is spricka och knäppa för kölden och passerade derpå en bro. Ännu ingen människa. Han erinrade sig, att det var lördags morgon, och gick till salutorget. Men det var ännu för tidigt. Endast slagtarnes tillåsta vagnar stodo i ordnade rader på det stora, eljes tomma torgets ena sida, tysta och mörka, liknande på afstånd en armé af klumpiga djur.

Då tänkte han på ångvincharne, som arbetade borta vid hamnen.

*

*

*

Följande hamnen, betraktade han ångarne, från hvilkas sidor hvita moln af ånga fräsande uppstego, ehuru ingen människa syntes. Långt hade han dock icke gått, förrän han träffade folk i rörelse. Der låg en ångare och lastade pitprops ur en stor pråm. Ångvincharne bullrade med sina grofva kedjor, medan schåarne — arbetande på att bereda välstånd åt sofvande arbetsgifvare

och knäpt bröd åt sig sjelfve — rörde sig om hvarandra i det flämtande skenet från stora, rödaktiga, rykande bloss.

Han såg, hur pitpropsen i stora tunga knippor lyftes i luften och derpå sänkte sig ned och föll med ett knastrande ljud på däckets, der den liksom uppslukades af den stora ångaren, som låg der och matades, ett orörligt vidunderdjur, förstordt af nattens dunkel.

Bisampelsen, som fann taflan tilltalande, stannade och betraktade henne, tills han plötsligt stördes af en grof kvinnoröst, som ropade:

— Ska ni ha kaffe, karar? Kaffe, karar? Han såg åt sidan och upptäckte framför en lastvagn alldeles invid sig en gammal gumma, inknuten i sjalar, så att hon såg ut som ett tjockt bylte. Hon vände sig åt ångaren och ropade flera gånger med en grof, tjock röst, som lät a-ljuden höras som å:

— Skå ni hå kaffe, kårar?

På ångaren fortforo vincharne att bullra och karlarne att arbeta. Men gumman var ihärdig och ropade oupphörligt, ända tills en karlröst vresigt svarade:

— Håll käften, kåring! Hva skriker hon efter! Ä hon förbannad?

Då vände gumman sig om, liksom hade hon fått det svar hon väntat på, och i det hon passerade bisampelsen, sade hon med en röst, hvars godlynta ton öfverraskade honom:

— Såna ä dom. Men dom kommer, den ena etter den andra. Lita på det, herrn.

Och gumman hade rätt. Hon hade knappast hunnit fram mellan järnvägsvagnarne, som öfvernattade här, väntande på last, och kommit i skenet af närmaste lykta, der hon hade sin stora korg, förrän en karl i fårskinns-

mössa visade sig uppe på ångarens brant stupande landgång.

— Hvar ä hon då? ropade han.

— Här ä jag, svarade hon skrikande.

Några ögonblick derefter satt mannen i färskinns-mössan på en stentrappa och väntade, medan gumman gjorde i ordning sina koppar och fat, hvilkas hvita porslin lyste i gasskenet, och den stora kaffepannan, hvilken var inknuten i sjalar, alldeles som gumman sjelf.

Bisampelsen stod på litet afstånd i skuggan från en banvagn och såg, hur gumman, medan hon vänligt småpratade med mannen i färskinnsmössan, hvilken svarade lika vänligt, hælde kaffe i hans kopp. Och vid åsynen af det rykande kaffet föreföll det honom, som om det skulle smaka mycket skönt, ifall han hade en af de hvita kopparne, och gumman hållt den alldeles full ur sin stora panna. Men den dyrbara öfverklasspelsen gjorde, att han icke kom sig för att gå fram och kanske utsätta sig för undran eller möjligen något ännu värre. Dock hände, medan han långsamt lemnade platsen, att han kände sig underlägsen mannen, som drack välförtjent kaffe ute på en iskall stentrappa i den tidiga, bistert kalla vintermorgonen, klädd i simpel färskinnsmössa, utan bisampels, men alldeles säkert också utan hufvudvärk. Men deraf väcktes hos honom känslor af vek sympati för alla, som arbeta, och med dessa känslor följde en stilla, behagligt verkande stämning.

Der voro flere ångare, som höllo på att lasta, och han såg på dem alla, intresserad och poetiskt intagen af dessa scener, hvilkas fränsidor hans bristande erfarenhet dolde för hans ögon. Derpå lemnade han hamnen för

att åter uppsöka sin säng, der det nu säkert skulle gå lättare att sofva.

Först ville han dock kasta en blick på salutorget.

*

*

*

Hunnen i närheten af detsamma hörde han ljudet af bjellror, och då han kom upp på en af de gator, som mynna ut i torget, stötte han på en rad slädar. Bredvid stodo körsvennerne, med öfver öronen neddragna mössor, slående med armarne öfver bröstet och bultande i gatan med fötterna, medan ur de med täcken höljda hästarnes näsborrar små hvita moln oupphörligt störtade fram.

Ett par af karlarne togo, drifna af respekt för bisam-pelsen, helt tafatt åt sina mössor, hvilket han besvarade genom att lyfta sin. För öfrigt skulle han gerna ha velat tala ett par vänliga ord med dem, men han kände sig förlägen gent emot dessa för honom främmande människor, som, efter att ha vistats på landsvägen under den kalla vinternatten, nu väntade tåligt på att få förse honom med föda mot en ersättning, hvilken i detta ögonblick syntes honom allt för obetydlig.

När han kom in på torget, var det ännu lika tomt. Endast slagtarnes vagnar stodo der likadana som förr. Men från alla gatmyningar, som ledde till torget, hörde han ljudet af bjellror, och han såg de mörka konturerna af hästar och slädar och människor, som slog i hop armarne och bultade med fötterna i den frusna gatan. De väntade på, att klockan skulle slå fem. Ty förr fingo de icke köra in på torget.

Han stod en stund kvar och lät blicken långsamt

glida öfver de ännu sofvande husen. Derpå vände han stegen hemåt, ty han började blifva ganska trött.

Det var bistert kallt, isen i kanalerna knäppte och sprack, träden stodo som magra, svarta spöken, gasen halfsof, och ingen människa såg han på gatan. Men just som han hunnit sin egen port, trädde en flicka ut ur porten bredvid. Hon var klädd i kappa och hatt. För öfrigt ganska blek och med något rucklig uppsyn. När hon passerade honom, der han stod och låste på sitt portlås, sade hon oblygt:

— Fy skäms att komma så sent hem!

— Än ni sjelf då! svarade han. — —

Uppkommen på sitt rum drog han af sig rock och vest, tog bisampelsen öfver sig och somnade genast. Men medan han sof, vaknade lifvet på salutorget. Och bönderna, som varit vakna hela natten och stått och väntat i kölden, blefvo öfverlupne af stadsbor, som sofvit hela natten och druckit varmt morgonkaffe, innan de vågade sig ut i kölden.

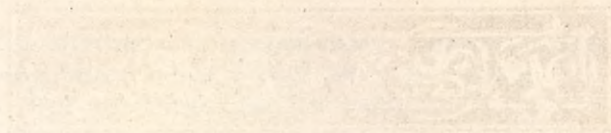
Och stadsborna började pruta och gnida med bönderna.

Och det måste bönderna tåligt uthärda, ehuru en och annan af dem inom sig tyckte, att de förtjenat något helt annat.

Men det förstodo icke stadsborna, som voro vana att kifvas med hvarandra om penningstyfrarne.

EN PROSTITUERAD.

Hon var född i ett torp, och sina första aderton år lefde hon ute på landet på mager kost och under strängt arbete. Men året derefter dogo föräldrarne, kort efter hvarandra, och sedan hon tänkt sig om en smula, gaf hon sig in till staden och fick tjenst som piga.

I tre år tjenade hon andra, fick arbeta styft, ingen frihet och knapp lön. Hon knotade icke, men fick allt starkare lust att rå om sig sjelf; och en vacker dag sade hon upp sin tjenst.

Frun i huset tog det nästan som en förolämpning.

— Jag hoppas, att du icke är missnöjd med oss! sade hon och såg mycket mulen ut.

Flickan svarade ingenting. Och frun fortsatte i trugande ton:

— Du skall icke vara oförståndig och taga det osäkra för det säkra! Stanna du kvar!

Då började flickan gråta, utan att veta hvarför. Men när flyttningsdagen kom, tog hon sitt pick och pack och flyttade, med några hopsparda kronor i fickan, till X-gatan, till en gift madam. Denna hade lofvat att lära henne sy och för öfrigt bibragt henne många vackra förhoppningar om framtiden. Det skulle blifva så bra,

hette det, att vara sin egen och icke ha någon att kuscha för! Och madamen skulle nog skaffa henne arbete!

Och der satt hon nu från morgon till kväll och rådde om sig sjelf vid madamens söm. Men madamen hade också ett annat yrke, som den unga flickan först fick veta, sedan hon betalat hyran för en hel månad. —

Så hände en afton, då madamen var illamående, att två herrar kommo på besök. Det var ett par af hennes bästa kunder, bokhållare från gatan bredvid, och det gick icke an att låta dem gå med oförrättadt ärende.

Madamen fann också på råd. Hon gick ut och stängde dörren efter sig.

När hon kom tillbaka och släpte ut herrarne, gjorde de muntra miner åt henne. Men i ett hörn af rummät satt den unga flickan, eldröd i ansigtet, och grät.

På bordet lågo tre silfverkronor, 2 kronor från den ene herrn — den förste. — och 1 krona från den andre. Madamen varnade strax pengarne och, i det hon plockade dem åt sig, den ena efter den andra, sade hon, vänd till den unga flickan:

— Inte skall man gråta för sådant! Det är väl ingenting farligt heller.

Och så farligt var det väl heller icke — från flickans sida. Men dagen derpå, medan hon var ensam hemma, — madamen hade gått ut en stund förut — kom en civilklädd polisman in till henne.

Han tyckte synd om henne och med föglig ton bad han henne följa med till rådhuset. Och hon följde honom utan motstånd, halfdöd af blygsel.

*Och på rådhuset skref man in henne bland de prostituerade.

Hon kom hem utan att veta till sig och i två dagar bara grät hon.

— Det är för ynkligt, förklarade madamen.

Sent om kvällen af den andra dagen knackade någon på, och när man öppnat dörren, kom en ung karl in. Han hade ett rödt, väderbitet ansigte med ljusa, blå ögon och var klädd i en medfaren kuskapprock med messingsknappar. Det var Per, Emmas lekkamrat från landet.

Madamen lemnade dem ensamma i köket.

Flickan såg på honom, att han visste hvad som händt, och fast hon kände inom sig, att han skulle förlåta henne, när han fick höra, huru det tillgått, kunde hon icke få fram ett enda ord.

Han hade också svårt för att hitta på hvad han ville säga. Men slutligen började han i osäker ton:

— Jag har varit hos polisen för att få ut dig igen.

Då kom det åter för henne allt det, som händt under de två senaste dagarne. Polismännen, doktorn, de många eländiga kvinnorna, allt detta såg hon åter så tydligt för sina ögon, och hon blef blossande röd.

Han hade gjort ett kort uppehåll. Derpå fortsatte han i långsam, nedslagen ton:

— Men de svarade, att jag måste vara myndig först.

Då brast hon i gråt.

Några ögonblick satt han orörlig och blott såg på henne. Derpå steg han upp och gick långsamt fram till henne. Och, läggande sin hand på hennes axel, sade han sorgset:

— Inte ska du gråta! Det är icke så farligt heller.

Men då hon icke svarade, endast böjde sig mera ihop och snyftade, började han att tala till henne, och hans ord kommo stilla och lugnt, tröstande som en mors.

Han berättade henne, att han visste, huru det tillgått. Madamens man, drinkaren, hade pratat bredvid

munnen. Det var också madamen, som anmält henne för polisen. Derpå sade han, att han blef myndig om två månader, och då skulle hon få försvar. Till dess finge det väl vara som det var.

Småningom fick hon nytt mod. Det kändes, som om han hjälpte henne ur eländet; och till slut började de tala med hvarandra, såsom aldrig förr, om sin kärlek, som var nästan lika gammal som de sjelfve, om hembygden, som var så vacker om sommaren, om vandringarne till och från skolan, der de alltid höllo ihop, om lekarne kring husknutarne, när de kommit hem och arbetet var slut för dagen.

Sittande på ett par tarfliga trästolar i ett naket kök med en svart spis och en säng med solkigt fönne, talade de om gröna skogar, åkrar, ängar och blänkande vatten, som de nu sågo i ett nytt strålände ljus, och de tänkte på en liten torparestuga, som de skulle skaffa sig. Och under tiden blefvo de så lyckliga. Hon log genom tårarne, och han fattade hennes grofva, röda händer, drog henne till sig och kysste henne med en värme, som han aldrig förr känt.

Dagen derpå, fast det ännu icke var slut med månaden, flyttade hon från madamen. Hon kände, att hon aldrig mer kunde lida denna människa. Men icke ett enda ondt ord sade hon henne, då de skildes.

Till en början höll hon sig inne. Ty hon skämdes inför människorna. Men snart var det slut med pennin-garna, och då måste hon ut när kvällen kom. Ty hon var en prostituerad kvinna och såg ingen annan råd, tänkte sig icke ens en annan.

Det var ett dystert lif. Men man vänjer sig vid allt, som är nödvändigt, och blott man icke tänker för

mycket på sin ställning, så kommer man icke heller riktigt in i den.

Hon följde, tack vare sjelfbevarelsens instinkt, denna regel. Dessutom hade hon Per.

Han såg dystert ut. Men han bad henne hoppas det bästa. Han kom alltid till henne mycket sent, ty han hade icke ledigt förr, hvarken helgdag eller hvardag. Då kunde de sitta och prata, tills de blefvo som nya människor.

Så gick tiden och till slut var det icke långt kvar, innan Per skulle blifva myndig.

Då inträffade en dag, att han för ett ögonblick släppte en af sina hästar lös på gården. Han skulle blott skjuta undan ett åkdon, som stod i vägen. Men innan han visste ordet om, kastade hästen omkull sig och började vältra sig på stenläggningen med selen på ryggen.

Per skyndade genast fram, och hästen, som blef retad öfver att icke få vara i fred en så kort stund, reste sig tvärt upp och, i det han gjorde en sväng åt sidan, sparkade han bakut.

Denna spark träffade Per i ansigtet. Några kamrater, som skyndade till, förklarade att det icke var farligt. De hade funnit endast ett helt litet, blödande sår längs ena ögonbrynet. Eljes intet märke i hela ansigtet.

Per sjelf kände ingenting ondt, han tycktes endast öfverfallas af en egendomlig, dvallik trötthet, som utbredd sig öfver hela personen. Men han hade blifvit mycket blek och måste gå in i drängkammaren och lägga sig på sängen.

Man tvättade af blodet och lade häftplåster öfver såret. Per sade icke ett enda ord och låg alldeles stilla med slutna ögon. Men plötsligt började han att kråkas.

— Magen behöfver rensas, ser jag, sade principalen uppmuntrande. Han hade kommit in till den sjuke, som var hans bästa karl, och stod nu och betraktade honom, medan han rökte ur en lång pipa.

Efter en stund tyckte man dock, att den sjuke började se för konstig ut, och skickade bud på doktorn.

Och doktorn kom. Men då var Per redan död . . . af en klämning mot hjernan, förklarade doktorn, sedan han undersökt det lilla såret, och tillade, att det var en mycket lätt och plågfri död.

Och Per blef begrafven och var borta. —

Men hans käresta stod ett år derefter i poliskammaren. Hon såg eländig ut, trots en nytvättad, ljusblå ylleschal, som hon knutit om axlarna för att snygga upp sig med. Hennes ansigte var gulhvitt, hennes läppar blå; och med en gammal grå näsduk höll hon sig ängsligt för pannan.

— Nå, har du fått något försvar än? frågade polismästaren. Han satt i sin stora länstol, så vördnadsvärd i sin fetma och sitt gråa hår.

— Nej, hviskade hon.

— Ja, hvad skall man då göra med henne? frågade han, i det han vände sig till en bredvid stående polisman.

— Det är väl bäst att skicka henne till inrättningen, svarade denne höfligt och bockade sig.

Polismästaren svarade icke härpå. Han satt och betraktade den olyckliga, och hans panna rynkades. Plötsligt frågade han i en ton af på en gång nyfikenhet och vämjelse:

— Hvad är det du har i pannan?

— Det är ett stygt sår, hviskade hon så lågt, att man knapt hörde det.

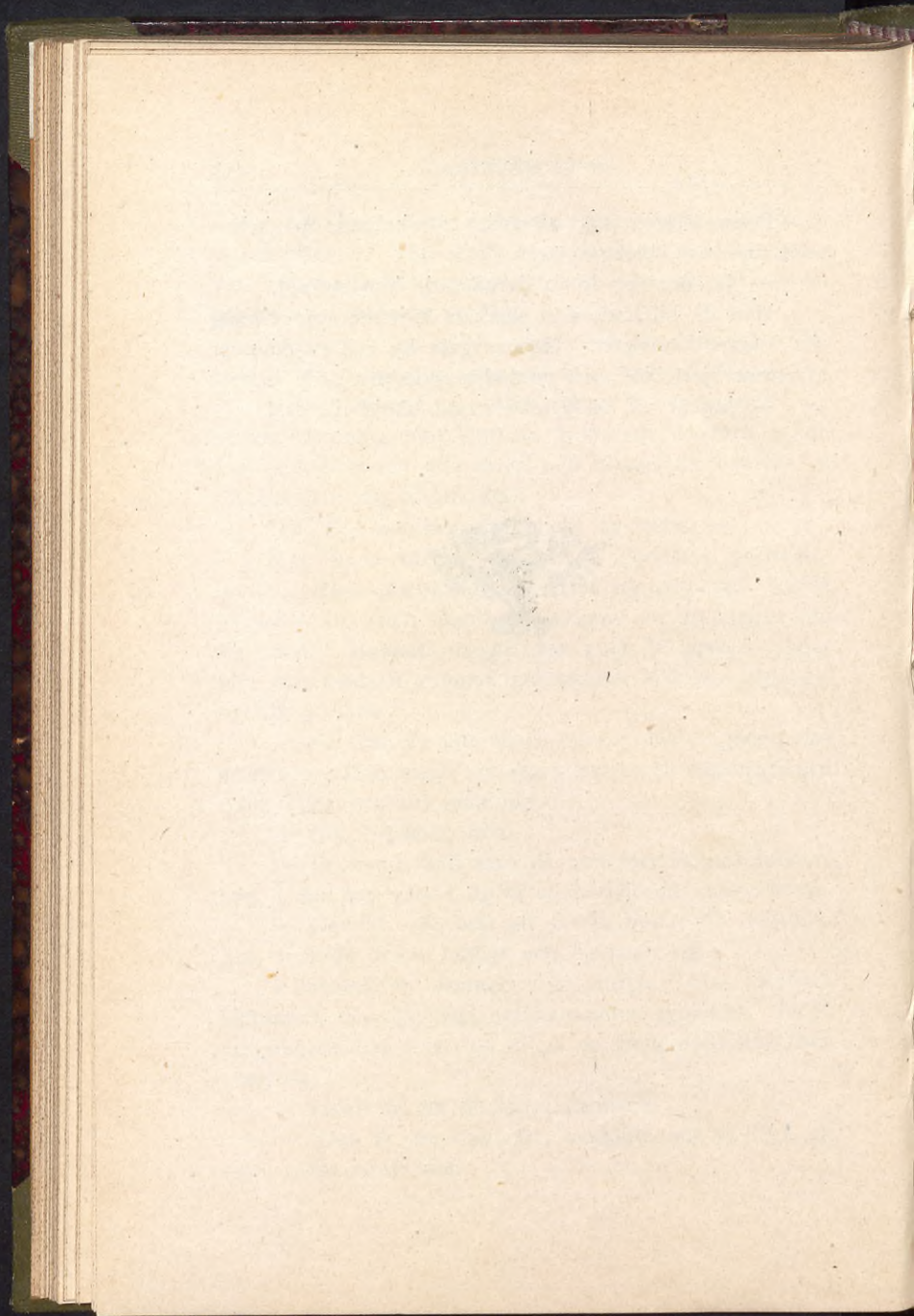
Polismästaren såg allvarligt förebrående på henne med sina små, blekgrå ögon.

— Ja, der ser du följderna, sade han strängt.

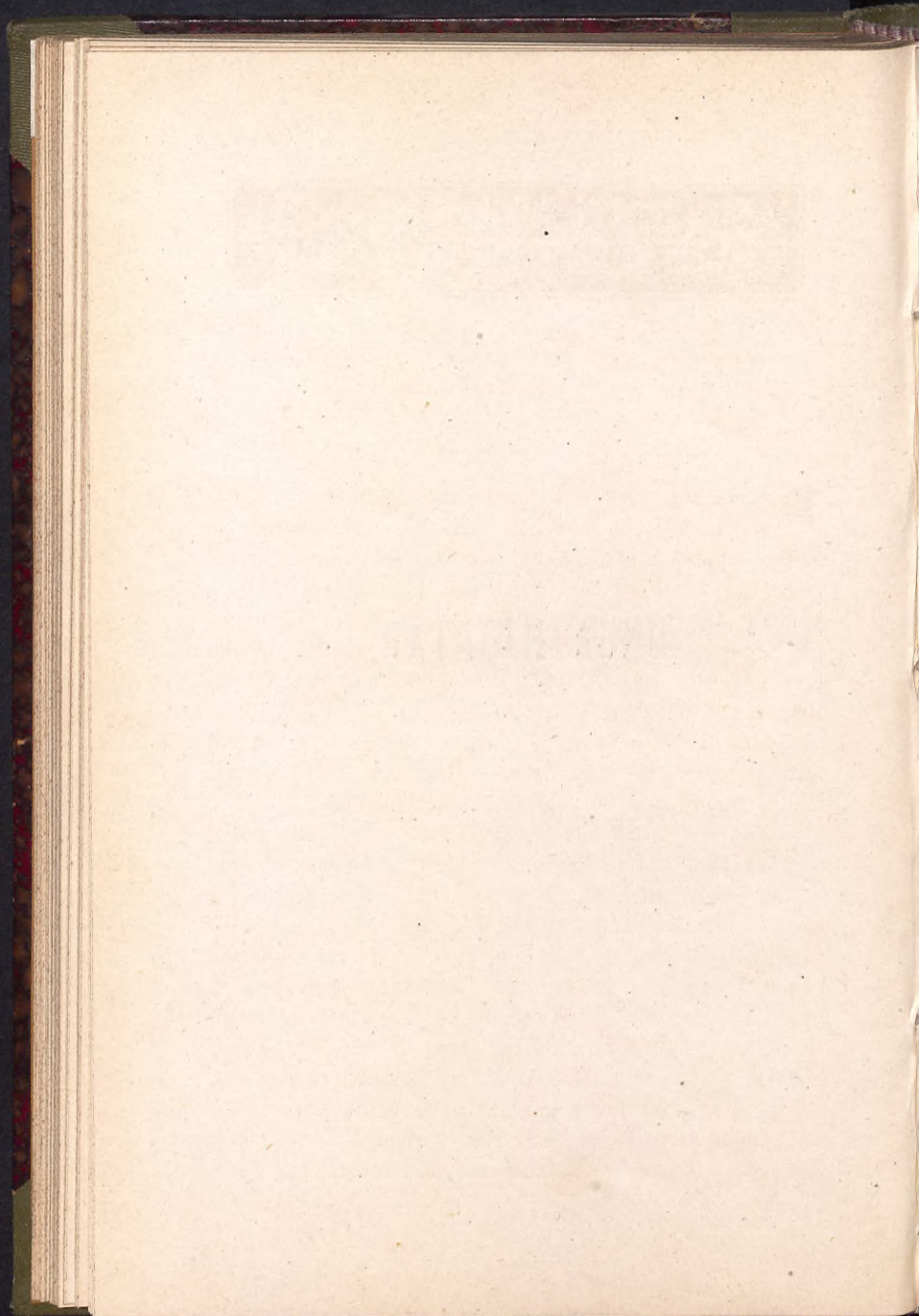
Men då blickade den stackars kvinnan upp och såg sin domare i ansigtet. Hennes gula hy fick ett skimmer af varmt hjerteblod, och med darrande röst sade hon:

— Jag är väl ändå icke ensam skuld till det!

UNGA HJORTAR.

Det var stor supé, och jag kom just från förmaket, der jag hade varit inne och helsat. Derinne var hela golfvat upptaget af de långa släpen från damernas supéklädningar. Men utan att trassla in mig lyckades jag komma ända fram till värdinnan och, sedan jag helsat på henne, vände jag om och kom lika lyckligt tillbaka igen. Derfor var det med lätt hjerta, som jag nu åter steg in till herrarne.

Men här hade man just satt sig till spelborden, och som jag hvarken spelar eller konverserar, tog jag plats i en gungstol och började gunga helt sakta.

Till en början var jag nöjd med att befinna mig i frid och ro. Men småningom blef jag mera fordrande — sådan är människan — och då tyckte jag att det var ledsamt att bara sitta för mig sjelf och gunga. Ett ögonblick tänkte jag, att jag skulle gå in till damerna, men då jag icke visste, hvad jag skulle säga dem, så förkastade jag alldeles denna tanke och såg i stället på klockan. Men hon var icke mera än nio, och därför blef jag ännu värre till mods. Jag tänkte för mig sjelf, att jag aldrig borde ha gått dit och att jag borde söka att komma derifrån så snart som möjligt. Det oaktadt satt jag kvar som en fånge och hade tråkigt.

Då blef jag varse en tafla, som hängde midt emot mig på väggen i en bred, förgylld ram, som blänkte i ljusskenet. Det var en landskapstafla med figurer, och allt efter som jag betraktade henne, fängslade hon min uppmärksamhet mer och mer.

Solen sken på röda gårdar och på gröna ängar med betande kreatur och på gråa åkrar med arbetande människor. Och borta i ett skogsbyn stod en ung hjort och betraktade allt detta med drömmande ögon, fulla af längtan.

Du har fått nog af skogen, tänkte jag. Han är frisk, men också så stor och full af besvärligheter. Derinne, i trädens skymning, får du icke rätt på dig sjelf och därför längtar du till de odlade fälten, som synas dig så fulla af solljus, af frid, glädje och stilla lycka, så lätta att lefva på.

Och se . . . då började han gå framåt, långsamt och försigtigt. Då och då stannade han, och det såg ut, som om han var tvehågsen, om han icke skulle vända om och fly tillbaka in i skogen. Men en oemotståndlig makt tycktes drifva honom framåt, ty åter började han att gå. Slutligen märktes han af människorna och de betande djuren. De förra höllo upp att arbeta, de senare att äta. Då stannade han, återigen villrådlig om han skulle gå längre. Människorna sträckte fram händerna och började locka på honom. Han stod aldeles stilla, lätt darrande i alla lemmar, och de började gå emot honom. Någon hade ett rep till hands, och det slogo de kvickt om halsen på honom. Nu ville han vända om och fly tillbaka till skogen. Men då drogo de i repet, och han måste följa.

Så var han inne i den civiliserade världen, och jag såg, hur han fick sällskapa med oxar, kor, kalvvar, höns och med husets hund, som var den mest civiliserade af hela sällskapet.

Den unge hjorten kom dem till mötes med högburet hufvud och sin drömmande blick, som var full af längtan och halft medvetna frågor. Men hästarne, som trodde att han ville åt deras hö, lade öronen tillbaka och grinade elakt, oxarne, korna och kalvvarne stirrade i djup okunnighet på honom, hönsen skreko förskräckta och sprungo undan, och husets hund, som var den mest civiliserade af hela sällskapet, skälde på honom.

Då blef han missmodig, och en tyst harm grodde upp i honom. Och derunder blef stallet honom olidligt kvaft och höet utan smak. Men i stället stod den vilda skogen, som han lemnat, åter frisk och lockande för hans ögon, och en vacker dag, då man släpt honom ut på gården, tog han ett språng öfver gärdesgården. Och derpå bar det af i en flyktings vilda springande bort öfver de odlade fälten.

Men just som jag sett honom vända sig om i skogsbrynet och kasta en sista blick tillbaka på den civiliserade världen, hvars brutala hvardagslif han nu kände, trädde värdinnan fram till mig. Hon var vacker i sin svarta sidenklädning, med en röd ros vid axeln och en fin nervös rodnad på kinderna.

— Hur skall jag få upp herrarne från deras spel? De sitta som fastväxta vid stolarne, sade hon.

— Säg dem att maten är färdig, svarade jag.

Hon log.

— Tror ni att det hjälper? sade hon.

Jag nickade, och hon vände sig ifrån mig och gick från bord till bord.

Efter hand reste herrarne på sig och började ordna sig för supén. Alldeles invid mig steg en kortväxt äldre herre upp. Han var millionär, och kungen hade skänkt honom en orden, som han bar på bröstet. Nu höll han desslikes i sin ena hand en stor gul plånbok och med den andra stoppade han ned en smutsig femkronesedel, som han nyss vunnit på spel.

Liksom motvilligt satte vi oss i rörelse mot matsalen, jag bland de siste. Men allra sist var jag icke, ty i det jag långsamt gick framåt, passerade jag en herre, som stod alldeles stilla.

— Nå, tänker icke du supera? frågade en annan och tog honom under armen för att få honom att sluta sig till den stora strömmen.

— Jo, det kan du lita på, svarade han, — men jag väntar, så att jag skall slippa någon dam att besvära mig för.

Inne i matsalen delade sig strömmen och slog sedan ihop kring matbordet, började med utsträckta armar röra i maten, höll på dermed en stund och sönderdelades åter i damer och herrar, som ätande och pratande spredde sig öfver hela den stora salen.

Det var, som om maten gjutit olja på talets eld, hvilken hittills varit som utdöd bland dessa människor, ty inom några ögonblick var det stora rummet fylldt af ett starkt sorl. —

Jag hade slutat äta, och satt nu och smälte maten, medan jag öfverlemnade mig åt sorlet rundt omkring, ur hvilket jag förgäfvets letade fram ett enda förståndigt ord.

Då kom värdinnan bort till mig.

— Ni har varit så osynlig en längre tid? sade hon. Jag såg upp, och min blick for öfver den röda rosen

på hennes axel och hennes vackra kinder och mötte sedan hennes stora gråblå ögon, hvilka jag en gång tyckt mycket om.

— Jag har varit så upptagen, svarade jag och såg henne lugnt i ögonen.

En lätt rodnad flög öfver hennes ansigte.

— Har ni läst mycket . . . nya böcker? frågade hon.

— Nej, svarade jag och efter ett ögonblick tillade jag, intagen af ett plötsligt påkommet begär att vara elak emot henne:

— *Jag* har icke haft tid, ser ni. Men *ni* . . . ni bör ha hunnit med åtskilliga?

— A, ni är elak, svarade hon stött och vände sig till hälften bort. Men ögonblicket derpå såg hon åter på mig och sade:

— Jag skall säga er, att de der nya böckerna numera förefalla mig vedervärdiga.

— A, svarade jag, jag vet: ni har förätit er på dem.

Hon rodnade åter, och när jag såg att hon var stött, vaknade min gamla sympati för hennes vackra ögon, och jag erfor en hastigt uppfammande lust att fatta hennes hand, kyssa den och bedja henne förlåta mig.

Men denna galna lust gick lika hastigt öfver som den kom. För öfrigt bröts i detsamma vårt lilla på-tu-man-hand, derigenom att våra öron träffades af några högljudda ord, som löst sig ur det allmänna sorlet, och våra ögon fästes på hr Brinck, en tjock, medelålders man, med tunt, slätkamadt hår, röda kinder, små tuppögon och ett litet spotskt leende på läpparne — för öfrigt rik grosshandlare och mycket verksam konstälskare af billiga taflor.

Framför honom stod en ung ljuslett man, som jag icke kände.

— Jaså, taflor säga ingenting! sade grosshandlaren öfvermodigt. Och då han i detsamma märkte, att vi lyssnade på honom, vände han sig till oss, förklarande:

— Den unge herrn tycker icke om taflor. Han påstår att de aldrig säga något.

Den unge herrn, som retades af sin motståndares bornerade ton, svarade häftigt, medan blodet steg upp i ansigtet på honom:

— Jag har sagt, att jag icke tycker om taflor, emedan de uppträda med de oförsyntaste anspråk på beundran, utan att i de allra flesta fall vara annat än mer eller mindre väl träffade fotografier i färg af ditt och datt . . . af första bästa, som målaren hittar på och som han tycker »gör sig». Hvilken skilnad då på en god bok! Hur många tankar . . .!

— Tankar, jaså, ni vill ha tankar! afbröt hr Brinck. Då skulle ni ha sett en tafla, som jag nyligen såg i Paris, och jag lofvar, att ni skulle ha kommit på andra tankar. (Hr Brinck skrattade åt sin lek med ordet »tankar».) Ja, du var med och såg den, tillade han derpå, i det han vände sig till mig.

Jag nickade bifallande, medan han fortsatte med hög röst och i en konstlad extas, som kom allt flere att samlas kring oss: — En riktigt ypperlig tafla, storartadt tänkt och präktigt utförd. Tänk er bara.

Och med små affekterade rörelser af händerna berättade han om en sårad ung krigare, som man burit in i en kyrka. Han var döende, men hederslegionen, som man nyss fäst vid hans skjorta, hade gifvit honom kraft att sätta sig upp i tältsången, på hvilken man lagt honom. Till höger stodo tyste och med värdiga miner tre åldrige generaler — de hade nyss från *fäderneslandet*

(hr Brinck lade särskildt tonvigt på detta ord) öfverlemnade utmärkelsetecknet — medan till venster en prest väntade med nattvarden. En barmhertighetssystemer med ett blekt ogenomträngligt ansigte stod vid hufvudgården för att mottaga den döende, när krafterna skulle svika honom, och vid sängfoten på knä, med hufvudet i bädden, låg öfverväldigad af smärta en kvinna — den unge hjeltens mor.

När innehållet var refererat, kommo förklaringar och reflexioner. Herr Brinck, grosshandlaren med stor mage och små sneda tuppögon, talade vidt och bredt om ideelt innehåll och en konst, som i sanning kunde göra anspråk på att kallas *skön*. Fransmännen, sade han slutligen, hvilka trots sina många brister vore ett fosterlandsälskande folk, hvilket svenskarne på senare tid icke visat sig vara, de skulle också veta att sentera denna tafla, som icke var något mer eller mindre än den skönaste gärd åt fosterlandet, den kraftigaste maning att sätta fosterlandet öfver de egna intressena!

Han hade talat till ett stort auditorium, som samlats omkring oss, och var uppfylld af hänförelse. Men jag, som hört alltsammans förut af målaren, då han visade mig och Brinck taflan i sin atelier och talade för den som köpmannen för sin vara, jag kände en oemotståndlig lust att vara elak och, i det jag vände mig till den unge mannen, som hela tiden stått med rynkade ögonbryn, frågade jag, om han icke fann en dylik tafla vacker.

Han såg afvisande på mig och svarade ett kort nej.

Jag kunde icke låta bli att le åt hans ömtåliga känslighet och det jagade upp hans lättorrda blod i ansigtet. Han ansåg sig synbarligen öfver allt omgifven affiender.

— Taflor, som förherrliga krig, äro vidriga, och borde komma på sophögen, förklarade han häftigt.

Jag såg på minerna, att detta svar väckte allmänt ogillande. Vårdinnan hade emellertid blifvit intresserad och frågade, hur han ville, att taflan skulle vara.

Men då föll hr Brinck in.

— Realistisk, min fru! utbrast han med en grimas. Herrn här hör naturligtvis till den nya skolan och skulle följaktligen låta den unge hjälten ligga öfvergifven på ett *vidrigt* slagfält med en roffängel, som hackade ut ögonen på honom, innan han ännu var död. Det vore icke *vidrigt!* tillade han och skrattade, plötsligt åter försatt i belåten sinnesstämning öfver att ha användt ordet »*vidrigt*» på ett så parodierande sätt.

Men hans unge motståndare, som under tiden betraktat honom med en föraktlig blick, blef honom ingalunda svaret skyldig.

— Nej, icke ens sådan ville jag hafva taflan, sade han bitande skarpt, — ehuru det icke vore så illa. Nej, låt oss behålla fäderneslandet, representeradt af tre åldrige generaler med världiga d. v. s. dumma och känslolösa miner. Låt den mördade dö midt i den kristna kyrkan, denna kyrka, som förebådades af fridens englar, medan hennes prest står bredvid utan att ens i sitt sinne protestera mot detta mord, slafviskt undergifven det råa våldets män och med ett kraflöst sakrament i handen. Men låt så naturens röst vakna hos denna mor, hvars lifsfrukt man dödat, så att hon, öfvergifven af alla, störtar upp, kastar ordensbandet på kyrkans golf, trampar på det som på en lögn och slungar namnet mördare i de tre generalernas ansigten. Låt i detsamma barmhertighetssystemens af krigets fador förstenede ansigte vid denna naturens egen hämnd få lif igen, och taflan är sådan, som jag skulle vilja hafva den!

Han såg på oss, stolt och utmanande. Och vi voro verkligen en smula slagna af hans uppträdande. Men i nästa ögonblick steg värden fram till honom.

— Nu förbjuder jag alla vidare dispyter, förklarade han.

Och knapt var det sagdt, förrän en liten kokett herre med små, uppåt spetsade mustascher ropade i gäll ton:

— Och 500 kronörs böter och förlust af medborgerligt förtroende för den, som bryter friden!

Det ändrade fullständigt stämningen. Man skrattade och började röra på sig. Och den lille herrn med de uppåt spetsade mustascherna steg fram till bordet och klingade med ett glas. Och när det blifvit någorlunda tyst, hostade han ett par gånger och sade:

— Får jag bedja de ärade damerna och herrarne att fatta sina glas!

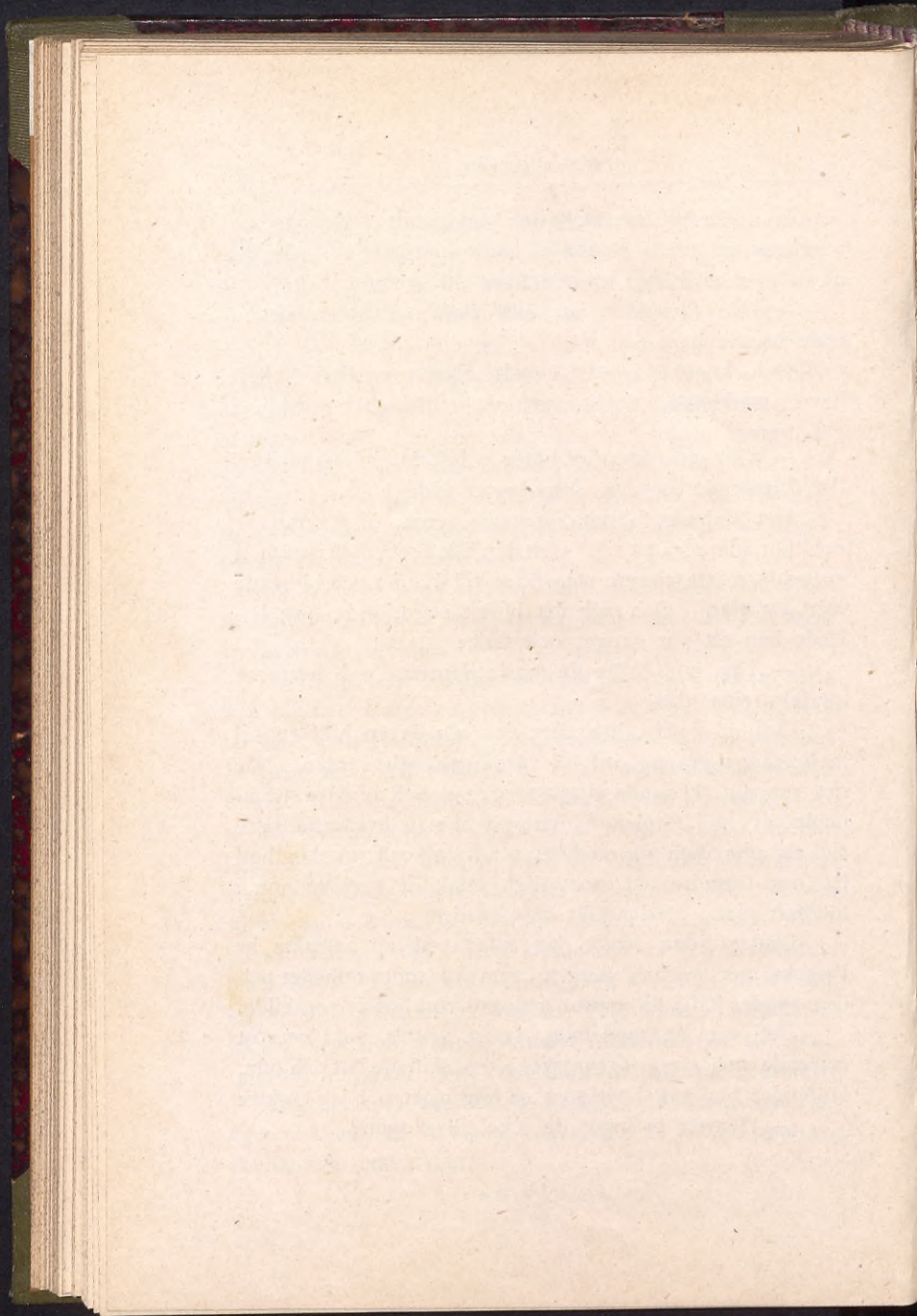
Och vi lydde, hvarefter den lille herrn höll ett tal med många granna ord till värdinnan och värden. När det var slut, klingade vi alla med dem, och derefter strömmade vi ut i förmaket, och »på allmän begäran» satte sig en ung dam på en liten rund stol och, medan hon lät oss beundra ett onaturligt smalt lif, spelade hon i full fart piano med armar och händer.

Under tiden roade jag mig med att betrakta hr Brincks motståndare, mannen, som ville mot samhället och dess synder kalla till uppror naturens röst hos den enskilde.

Det var en medelhög, smärt gestalt, med nervöst utseende och ett ansigtsuttryck, som skiftade lätt och ofta. Hufvudet bar han högt som en ung hjort, och jag tänkte:

— Hvarför springer du icke till skogen?

HUR MAN ROAR SIG.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
PRESS

Scenen är ett förmak och lampan är nyss tänd. I taket ofvanför henne lyser ljuset i en rundel. En svag skiftning far öfver väggarne, här och der på tafvelramar och möbler skimrar ett blankt sken och golfmatan har stora ljusa fläckar på sitt mörka mönster. Rummet fylles af oräkneliga små ljuskroppar och värmen stiger.

Några blommor stå på ett fönsterbord. Bleka i ljusskenet ha de ett fint, stillsamt utseende, men i denna hetsande onaturliga luft oroas de stackars dvalsänkta varselserna af pinande drömmar.

Ett lag herrar, bekvämt lutade i en soffa eller sittande på mjuka sammetsklädda stolar, dricker kaffe med »avec» . . . på bordet mellan dem stå om hvarandra på en bricka kaffekoppar med tillbehör, glas, en karaffin med lång hals, snipig mun och rund, punschlysande kropp, gulaktigt gråa krus med konjak och små svarta, hårdt glänsande likörflaskor med etiketter, hvilkas skrift för en hastig blick ter sig som hieroglyfer.

Man har ätit och druckit. Det är feststämning, och man är sysselsatt med roliga historier.

— Kanske herrarne ha hört historien förut? heter det . . .

— Inte! Nå, så skall jag berätta den.

Och historieberättaren, i frack och hvit halsduk, stryker händerna öfver sin kala toppiga hjessa och låter dem sedan falla med en liten klatsch på knäna. Men i detsamma erinrar han sig sin historias beskaffenhet och, görande ett litet, humoristiskt och menande kast med hufvudet åt salongsdörrarne, frågar han försigtigt värden:

— Men . . . kanske . . . damerna . . . ?

— Nej bevars, säger värden leende.

Dörrarne till salongen äro således säkert stängda; följaktligen finnes intet som hindrar, och historien tager sin början.

Den åhöres under största uppmärksamhet och när den är slut, skratta herrarne med full hals, och en fet herre med blossande ansigte ropar med nästan kikkande röst: utmärkt, utmärkt!

Men i detsamma fara alla till, ty det knäpper i dörrarne till salongen, och i nästa ögonblick ha de öppnats af värdinnan, som står der förbindlig och inbjuder:

— Vill inte herrarne stiga ut i salongen! Vi tänka få oss litet musik.

Och, i det hon af herrarnes miner plötsligt förstår hvad som förevarit, skjuter hon upp dörrarne på vid gafvel liksom för att vädra ut.

— Var så goda! säger hon kort och vänder dem derpå ryggen.

Herrarne, som återigen förvandlats till aktningsfullt fremmande, resa på sig på ett visst reserveradt sätt, och värden fattar sitt glas.

— Skål, mina herrar!

— Skål!

Man tränges litet för att få klinga med honom.

Derpå dricker man och, sedan man satt ifrån sig glaset, drar man i vesten eller far med händerna kring halsklädseln för att dölja, hur besvärad man är. Under tiden vänder man sig också två och två tillsammans och söker efter något att säga hvarandra.

Men då börjar värden att påminna: — Nå, mina herrar, *var så goda!* Och han tar den närmaste under armen, men det nyss så lifliga sällskapet vill nu alldeles icke ur fläcken, och ytterligare måste han egga:

— Mera företagsamhet, mycket mera! Det är just hvad vi behöfva här i Sverge!

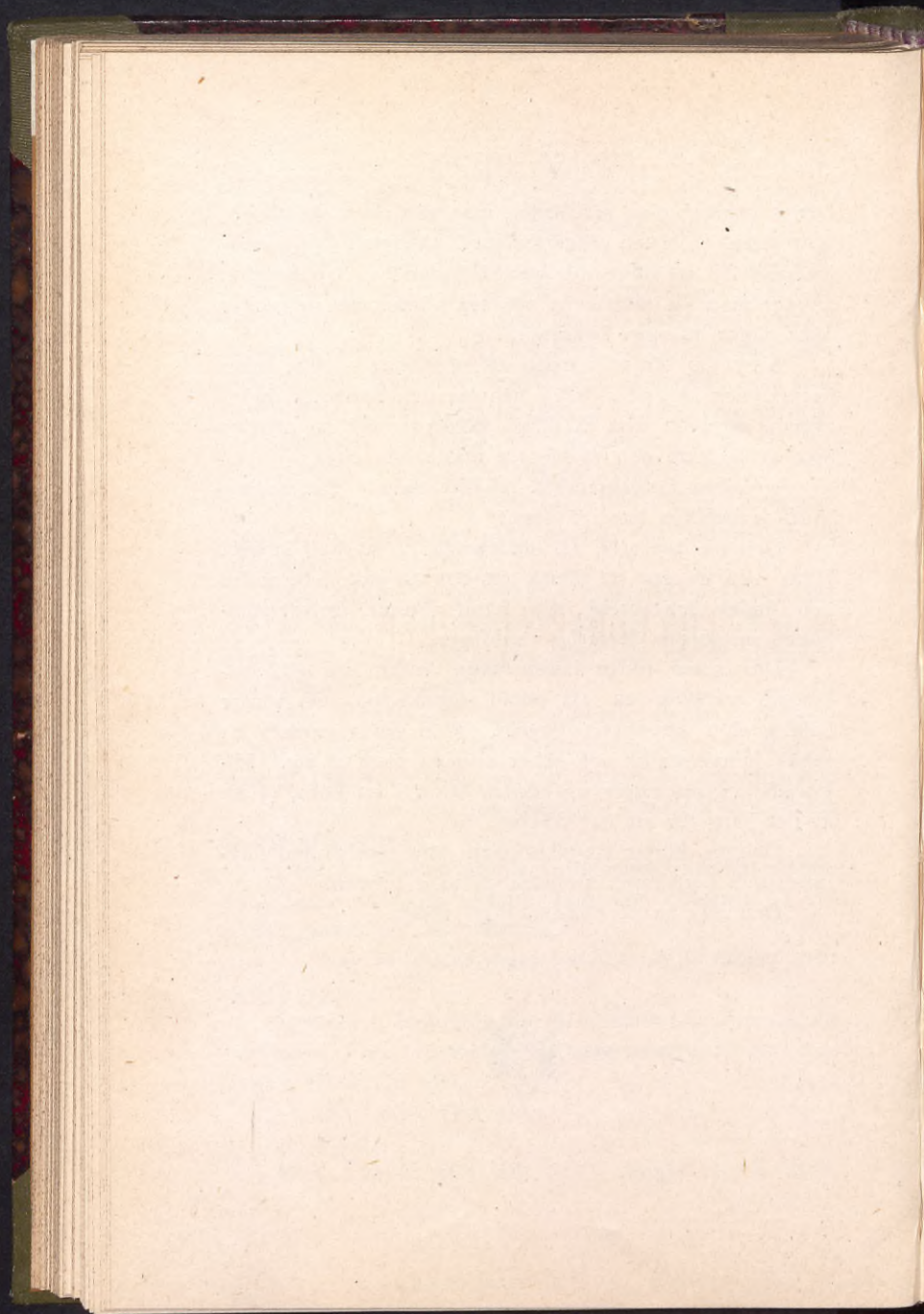
Och nu inse alla, att det icke går an att dröja längre. Hvar och en gör ett försök att komma bakom de andre och under den rörelse, som häraf uppstår, drifver samlingen in genom dörrarne i salongen.

Der sitter redan husets unga dotter, klarögd, rödkindad, välfödd, en väl odlad rosenknopp, och väntar bakom den uppslagna flygeln. Man gör en ansats att synas hemmastadd och söker upp en plats åt sig. Historieberättaren sätter sig afsides borta i ett hörn, ty nu är det hans tur att ha ledighet.

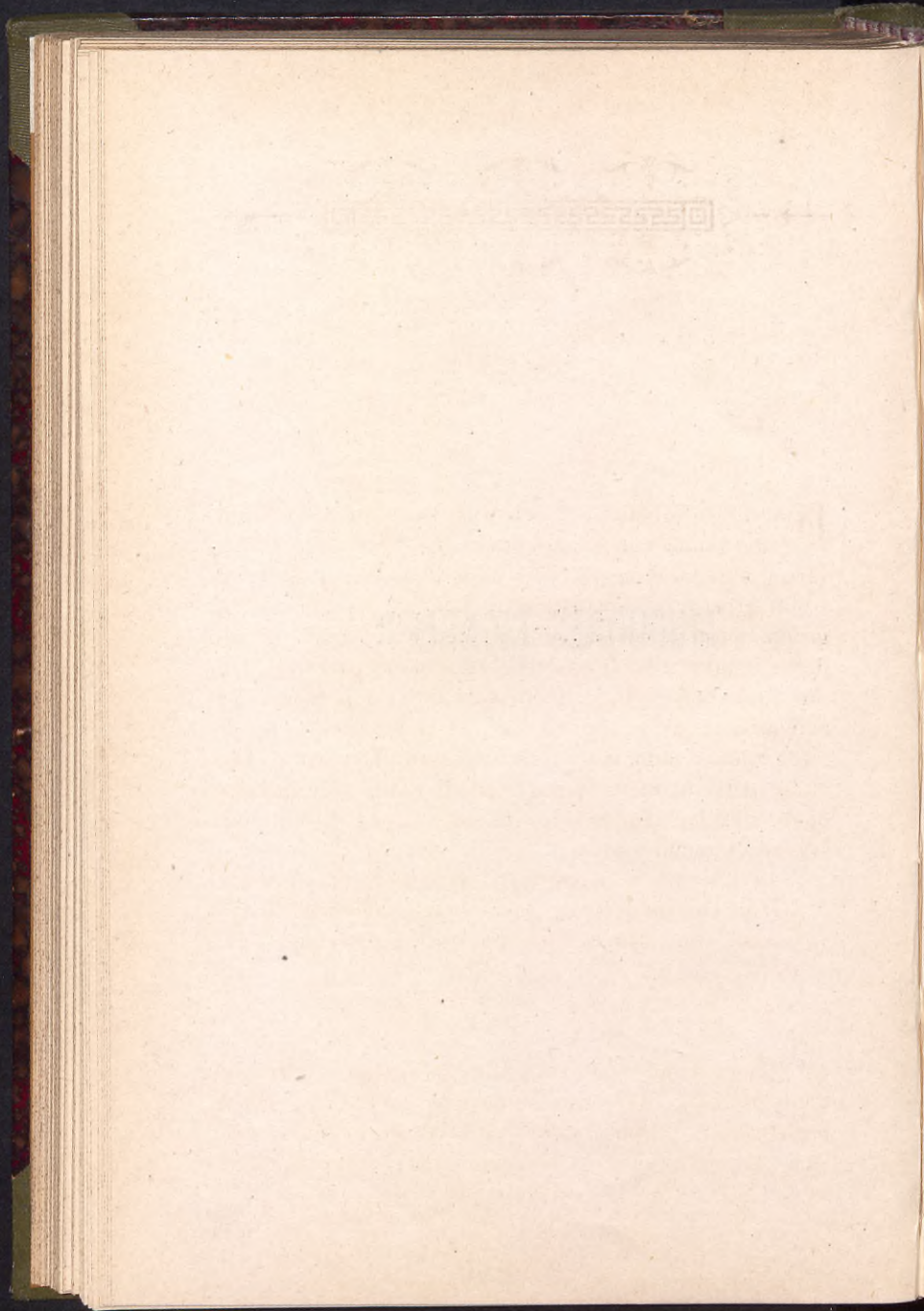
Och så börjar rosenknoppen göra musik med fingrarne och herrskapet att höra på med öronen.

Och alla ha så hjertinnerligt tråkigt.

TJUGUÖRES CIGARRER.

Himlen hade blifvit blå och solen strålande. Och allt efter som luften värmdes, rann vintern bort, och våren, som legat begrafven i jorden, vaknade. Jag satt i mitt arbetsrum en eftermiddag och såg drömmande ut genom fönstret, då jag plötsligt med en egendomlig tydlighet märkte detta naturens pånyttfödelsearbete. Jag såg buskarnes och trädens svällande knoppar och de många små gröna strån, som öfverallt stucko upp ur trädgårdens svarta mull. Och intagen af en häftig lust att se detta naturens första lifsarbete riktigt stort för mina ögon, steg jag upp och ropade på min unga hustru, som sysslade i rummet bredvid.

— Ernestine! Kom, gå vi ut och se på våren!

Hon var snart färdig, och en stund derefter begåfvo vi oss ut, arm i arm och kännande oss glada och lyckliga.

* * *

*

Gatan hade upphört att vara stensatt och blifvit en bred, hård väg. De sista stora husen hade vi längesedan passerat, och på båda sidor om oss hade vi endast små, låga, tarfliga kojor. I en liten trädgårdstappa hängde

på ett sträck ett par nyss tvättade lakan, gungande lätt för vinden. Endast några steg, och vi hade varit ute på landsbygden, bland sandgropar och bergsknaltor, som redan syntes mellan de glest stående husen. Men vi hade stannat för att betrakta några barn, som slogo boll på vägen, der eljes ingen människa syntes.

Vår uppmärksamhet hade fästs vid de lekande gos-sarne, därför att de sågo så fattiga ut. I synnerhet en. Hans urblekta, gamla bruna mollskinnsjacka hade blott en enda knapp. Byxorna, som voro alldeles för stora, hängde, uppvikna och trasiga, kring benen på honom, och stöflarne, som liksom byxorna förr begagnats af en fullvuxen person, saknade alldeles klackar, och i tårna hade ofvanlädret släpt.

Jag följde den lille med ögonen, betraktande hans eländiga kläder och det lilla bleka, tärda ansigtet, på hvilket icke ens leken-förmådde locka fram ett leende; och intagen af medlidande med honom, ville jag gå fram och gifva honom något, men på samma gång hölls jag tillbaka af en vid dylika tillfällen vanlig obeslutsamhet; det är som om man blygdes att räcka handen till hjälp. Då drog min hustru åt sig armen och gick bort till barnen, som genast upphörde med leken. Jag följde långsamt efter.

Hon böjde sig ned öfver den lille i mollskinnsjackan, läggande sin hand på hans axel. Han kastade en skygg blick på henne och stod der för öfrigt som ett af dessa lägre djur, som sluta sig inom sig sjelfva, då de öfver-raskas af människor.

— Vill du gå ett ärende åt oss? frågade hon. Han såg sig omkring på kamraterna, som nyfiket samlat sig

kring oss. Men då de stodo orörliga, kastade han åter en skygg blick på min hustru och nästan hviskade:

— Jag vet icke.

— Å jo, återtog hon. — Det skall du visst göra!

Och så började hon förklara för honom, hvar vi bodde. Men det var icke möjligt att få honom att begripa. Han blef endast alltmera otillgänglig och visade tillika lust att draga sig undan. Då vände jag mig slutligen till honom.

— Är du hungrig? frågade jag.

Han svarade först ingenting, men då jag upprepade min fråga, kom ett sakta ja öfver läpparne på honom, medan han hastigt betraktade mig med samma skygga, misstrogn blick, hvarmed han flere gånger granskat min hustru.

— Du har kanske icke ätit något i dag? frågade jag.

Återigen samma skygga blick.

— Jo, i morse, litet.

Då erinrade jag mig en liten matutskänkning för arbetare, hvilken vi nyss passerat, och jag föreslog min hustru, att vi skulle vända tillbaka dit. Hon nickade.

— Kom då, sade jag till gossen.

Men han dröjde och, rädd för att öfverlemna sig åt oss, såg han på sina kamrater och frågade med osäker ton:

— Följer någon med?

De visade genast lust att följa oss, men jag afvisade dem, och så följde han ensam med oss. Under vägen talade vi icke ett ord, men medan vi i den lilla trånga butiken väntade på, att maten gjordes i ordning, frågade jag honom om hans förhållanden, och med låg, otydlig stämma berättade han oss, att fadren var död, att modren låg sjuk i lungdot, och att han hade sex syskon, af hvil-

ka blott det äldsta, en sextonårig bror, hade någon förtjenst, 20 kronor i månaden, som han förtjenade vid en fabrik och af hvilka hela familjen lefde. Fadren hade också varit fabriksarbetare, liksom modren, medan hon var friskare.

Jag såg på min hustru och hon på mig. Vi hade båda blifvit illa till mods öfver denna fattigdom, som, representerad af ett skyggt och utmärkladt, men likväl intet fordrande barn, kom oss till mötes på denna vackra vårdag. Och när gossen slutat sin berättelse och jag tyst betraktade hans eländiga kläder och hans magra ansigte med den slöa blicken, erfor jag en känsla af att stå i en skuld, som jag tyckte mig aldrig kunna betala. Och icke blott denne lille var min fordringsägare. För min blick reste sig massor af mylrande människor, som släpat och slitit och svultit och tynat och ändå ingenting förvärfvat, medan jag, som utträttat så litet, lefde i största välmåga.

Men så kom maten in och ställes på bordet framför den lille. Han såg på köttbullarne och de stora hvita, mjöliga potatisarne, som rykande af hetta alldeles fylde tallriken framför honom, men han rörde dem icke, förrän jag uppmanat honom att äta. Då knäpte han först sina magra, smutsiga händer och mumlade en bön. Derpå fattade han gaffel och knif. Men det var så fumligt. Gaffeln höll han i högra handen och knifven i den venstra. Och huggande ovigt knifven i en köttbulle och gaffeln i en potatis, började han äta ömsom af den ena, ömsom af den andra så godt han kunde för värmens skull. Och småningom färgades hans infallna ansigtes gråa hy af en rund röd fläck på hvardera kindbenet. Men minen blef icke gladare.

Min hustru hade ett leende på läpparne, men samtidigt kämpade hon med tårarne.

— Stackars barn! sade hon sakta.

Jag tog upp mitt cigarrfodral och tände en cigarr.

Jag såg, att den ovanliga måltiden satt den lilles blod i en obehaglig oro och att han icke kände sig väl. Och när han slutat äta och jag frågade honom, om han ville hafva mera, svarade han också nej. Jag reste mig därför upp och stående med min fyllda penningpung i handen, kallade jag på kvinnan, som serverat honom.

— Hvad kostar det här kalaset? frågade jag.

— Sjutton öre, svarade hon.

— Sjutton öre, upprepade jag förvånad. — Det kan icke vara möjligt; det är för litet!

I detsamma föll min blick på cigarren, som jag höll i handen, och då jag såg dess fina och välluktande rök stiga som en lätt blå strimma upp i luften, gjorde jag utan min egen vilja en plötslig jämförelse, och, i det jag sträckte handen mot min hustru, sade jag med eftertryck:

— Denna cigarr kostar 20 öre! — — —

Derpå betalade jag barnets middag med begärda 17 öre, hvarpå vi alla tre lemnade den lilla butiken. Några ögonblick efteråt, medan min hustru och jag tysta fortsatte vår vandring ut på landsbygden, för att skåda, hur våren, värmd af solen och den blå himlen, vaknade upp ur jorden, gick gossen hem till sin af lungsot sjuka mor och sina svultna syskon. I den försigtigt knutna handen höll han en hopvikt sedel, hvars make han visst aldrig förr sett. Det var min hustru, som gifvit honom den. Men hon liksom jag förstod, att vi likväl icke betalat vår skuld.

*

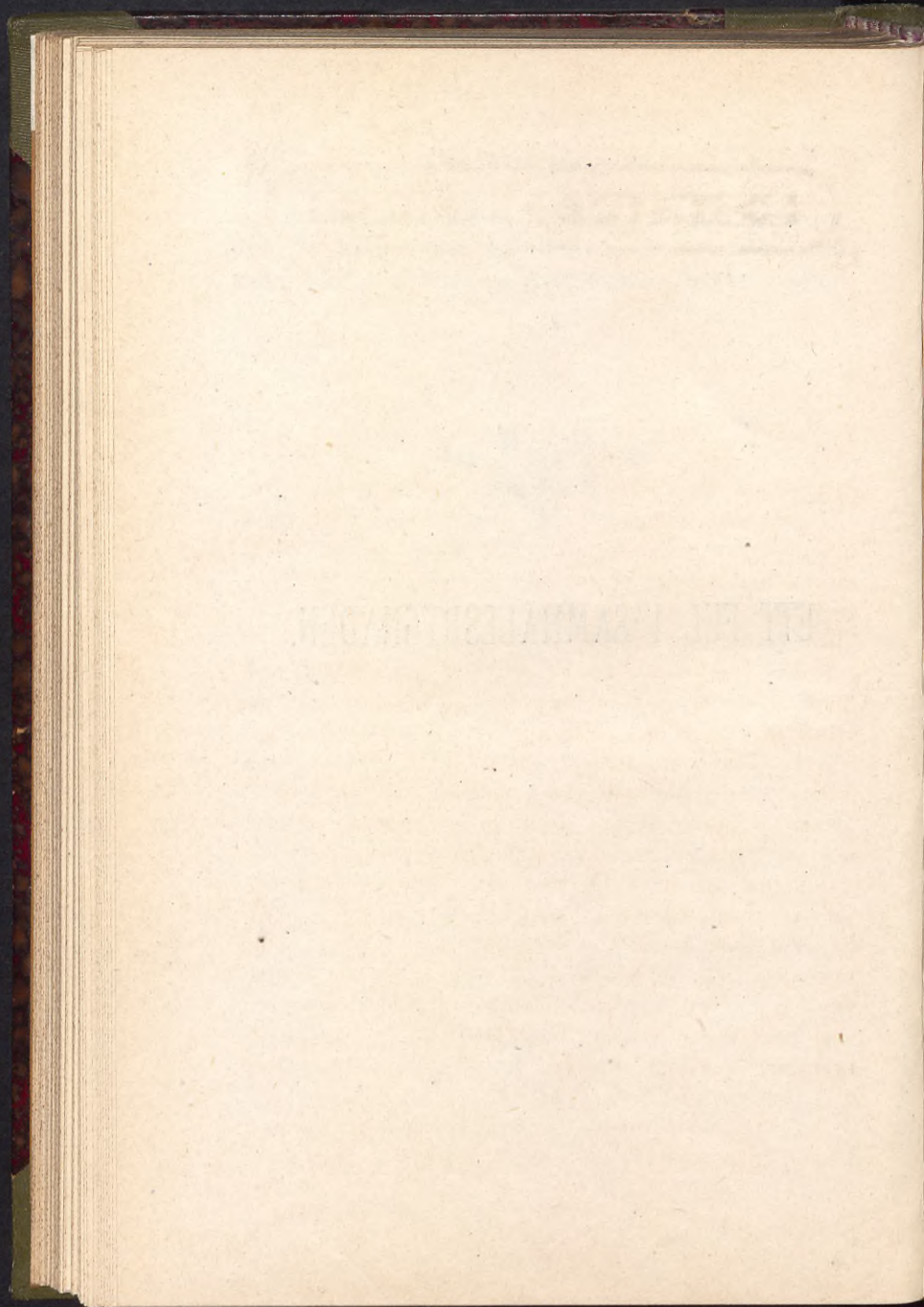
*

*

Ofvanstående historia berättade mig min förmögne vän X., hemma hos sig, efter en utmärkt middag, vid kaffet, medan vi rökte de förträffligaste 20-öres cigarrer.

ETT FEL I SAMHÄLLSBYGNADEN.

Dere vid Skeppsbron i vår goda stad ligger ett bränvinsutskänkningsställe, af ett s. k. nykterhetsvänligt bränvinsbolag inrättadt alldeles i vägen för hamnarbetarnes stora törstiga skara, men på senare tid äfven för- enadt med ångkök, som bjuder tämligen god och någorlunda kraftig mat till rätt billigt pris.

Det var middagsdågs; och inne i utskänkningslokalens största och smutsigaste rum såg man öfverallt arbetarnes öfver de gula, duklösa träborden böjda gestalter. Tämligen värdslöst uppassade af slamsiga tjänstflickor, som, sjelfva tillhörande underklassen, mycket litet aktade de grofva kroppsarbetarnes stora skara, åto männen sin enkla middagsmat under tystnad och med mulna miner, för att strax derefter vända tillbaka till många timmars tungt, men ringa betaladt arbete.

För hvad hade dessa människor egentligen att tacka samhället och samhällets s. k. nykterhetsvänliga bränvinsbolag? Det var ju tydligt, att ångköket egentligen var arbetarnes eget, ty grundkapitalet, det var ju det bränvin, de sjelfve druckit; och kostnaden för affärens drift, det var ju den mat, de åto.

Likväl satt derinne en öfverklassman, förmögen och bildad, som icke var rörd af starka drycker, som hade

sitt sunda förstånd i behåll, som icke var dum och icke någon elak människa, men som allt detta oakadt, utan att skämmas, skrånade ganska högt:

— Man skriker, att ingenting göres för folket! Kom och se! Kom och se! Herrar radikaler sitta i sina varma rum och skriva, utan att veta hvad de göra, att folket förtryckes! Kom och se! Kom och se!

Intet ljud hördes till svar, endast en mulen tystnad. Jag drack mitt öl och åt min mat, en liten köttbit, som sam i ett haf af vattnig sås. Derpå steg jag upp, och åtföljd af den skrånande öfverklassmannen, som var min kamrat, gick jag tillbaka ut på Skeppsbron.

Vid kajen, mellan de stora ångarne, låg en liten bogserbåt med ångan uppe. Den skulle strax gå ut på redde till en nästan till hafs väntande större ångare, afsedd att föra emigranter öfver Atlanten, och var till trängsel fylld af utvandrare, män, kvinnor och barn, hvilka, i det de satte foten på den lilla ångarens däck, lemnade sista biten af fosterjorden bakom sig. Min kamrat och jag stego äfven ombord; och några minuter derefter backade den lilla ångaren ut.

Hvilken rörelse blef det icke!

På kajen började näsdukar, hvita och kulörta, att fläkta upp och ned i luften. Och på samma sätt ombord. Och der gräts och snyftades, och midt under gråten och snyftningarna ropade ifriga, upprörda röster »adjö» och »farväl» och »skrif snart». »Tag väl vara på dig», ropade en gumma, gammal och torftigt klädd, med visset ansigte och af tårar röda ögon. Hon stod på kajen, och orden riktade hon till sonen, en sjömanslik yngre karl i slokhatt och med en vildbasares råa och lätt sinniga ansigte. Han, som var en sådan karl, besvärades

först af att inför så många människor mottaga den skröpliga och fattiga gummans oförbehållsamt ådagalagda omsorger och, i det han gjorde en åtbörd af otålighet, sökte han bakom närmaste granne draga sig undan hennes uppmärksamhet. Men i nästa ögonblick hade den lilla ångaren vändt och rustade sig att gå till hafs. Då drog den unge karlen plötsligt upp sin röda bomullsnäsduk, med kungens bild i svart och grått, och i det han trädde relingen så nära han kunde, viftade han allt ifrigare och ifrigare, och utför hans kinder rullade den ena stora tåren efter den andra. — —

Snart är man så långt borta, att man icke kan urskilja hvarandras ansigten. Då höjas två starka hurrap från den lilla ångaren, och två svaga komma som svar från land. En stund derefter ser man icke längre de viftande näsdukarne, kan icke heller urskilja människorna. Man ser endast de många, kajen garnerande ångarnes svarta skorstenar och stora skräf, och der bakom höja sig i den klara luften stadens massor af hus med i solskenet blänkande fönster. Då börjar ett handklaver att spelas af en på en koffert sittande gosse. Och man vänder sig om, riktande blicken mot hafvet. Man mötes af friska vindar, som torka tårarne och lifva sinnet. Och hafvet sjelft ligger så klart och jämt, blankt som stål, och på dess yta strör solen ut ett glittrande regn af blänkande ljusdroppar. Hvilken här af förhoppningar komma en icke till mötes i detta vackra, friska väder! Men se, der borta ligger redan den stora ångaren!

— Så väldig den är! Och alldeles hvit med tjocka, svarta skorstenar.

— Den heter Orlando?

— Nej, den heter Stockholm City och är alldeles ny, gör första resan. Se, hur det kraflar af folk på det höga däck. — — —

Det första, vi hörde uppe på Stockholm City's däck, var barnens gråt nere i det stora mellandäcket, och då jag böjde mig ned och tittade i lucköppningarna, såg jag en mängd af människor, som rörde sig om hvarandra i de öppna gatorna mellan träbritsarne. Sedan gick jag dit ned.

Der voro öfverallt britsar, bredvid och öfver hvarandra. De sågo ut som lådor, och i dessa lådor, som voro målade i ljusgrön färg, skulle utvandrarne sofva. Der skulle de också komma att våndas i sjösjuka. En del af britsarne var redan upptagen af små barn, af hvilka somliga sofvo lugnt, medan andra voro vakna och tittade på oss med stora, klara ögon. Der voro också barn, hvilka mådde illa, voro oroliga, gräto och jämrade sig. Och dem sökte deras mödrar lugna genom vyssningar, eller bjödo de dem di ur sina stora, hvithylta bröst.

Det föreföll som en enda familj, der hvar och en utan att besvära sig sysslade med hvad han eller hon fann för godt, utan att störa andra. Kvinnor, som icke hade några barn att sköta, sutto och stickade eller sydde, liksom hemma hcs sig. Eller pratade de. Mera handfallna sågo deremot männen ut, hvilka, då de icke hade tillfälle till sina vanliga arbeten, icke visste hvad de skulle taga sig till. Der var dock en och annan, som läste en bok eller tittade i en tidning. Men många voro de icke.

Vi ströfvade långsamt genom hela mellandäcket. Min kamrat skämtade med barnen, tröstade dem, om

de gräto, prisade deras glädje, om de skrattade, glammade med de vuxna kvinnorna, som han på skämt skrämde för Amerika, talade en eller annan allvarsam mening med männen; och oaktadt han, efter hvad jag tyckte, egentligen icke gaf dem annat än en nedlåtande vänlighet, som han tämligen vårdslöst strödde ut öfver lag, så vann han allas bevågenhet. Jag följde hela tiden bakom honom, stannande, då han stannade, och gående vidare, då han fortsatte, och hela tiden med likgiltighet ähörande hans »glada» prat. Men slutligen stötte vi samman med en sextioårs man, som tillika med sin hustru af samma ålder och två omkring 20 år gamla söner lemnade fosterlandet. Midt bland denna värld af hvardagliga människor slöto sig dessa på ett säreget sätt tillsammans och bildade ett genast i ögonen fallande helt, stående för sig sjelfva, tysta och tillbakadragna, men med vänliga, blida ansigten, och seende så korrekta och fina ut i sina nya, enkla, mörka kläder, som likväl icke beröfvade dem prägeln af bönder. Jag inledde ett samtal med mannen. Och detta samtal, som icke gillades af min kamrat, fick följande förlopp:

- Goddag; från hvilken trakt ä ni?
- Goddag; vi ä från Småland.
- Och nu ska ni resa till Amerika?
- Ja, det ska vi väl.
- Va ni inte nöjda med er lott i Småland?
- Å jo, men . . .
- Ha ni sålt er egendom?
- Nej, vi hade ingen.
- Tjenade ni andra således?
- Ja, vi va statorpare.
- Hur länge ha ni varit det?

- I trettio år.
- Då ha ni väl lagt ihop en smula?
- Nej, det ha vi inte förmått.
- Och ni ha ändå arbetat ordentligt, så mycket som ni ha orkat kanske?
- Ja, vi ha arbetat från morgon till kväll mest hvarenda hvardag.
- I trettio år?
- Ja, i trettio år.
- Och ni ha naturligtvis icke håller lefvat öfverdådigt?
- Nej, vi ha lefvat som de andra sparsamma.
- Då är det väl husbond, som förtjenat på ert arbete?
- Ja, inte har han väl förlorat?
- Han är en rik man?
- Ja, han är rik.
- Arbetar han?
- Inte som vi veta.
- Sköter han gården sjelf?
- Nej!
- Har han visat sig som en far för sina arbetare?
- Nej, det har han icke förstått.
- Hur ha hans arbetare i allmänhet redt sig?
- Många ha redt sig illa!
- Hur har det gått med dem?
- De ha ofta varit hyggliga människor, men de ha icke förstått att spara. Så ha de kommit i skuld, ofta endast för mat. Men skuld har det varit omöjligt att under våra förhållanden betala. Derför har det slutat med att skulden växt dem öfver öronen och de ha måst lemna sina lösören, och andra ha öfvertagit torpet.

— Godt, er herre har icke hjelpt dem?

— Han har icke känt deras nöd.

— Men han har ändå lefvat stort på allas edert arbete, hållit gästabud, haft vackra hästar, vistats på resor och gjort annat som kostat mycket pengar?

— Å ja, det har han allt.

— Har han aldrig gjort något för att uppmuntra er?

— Jo, en gång var det utdelning af medaljer; jag fick också en.

— Var det allt?

— Ja, det var allt.

Här kunde jag icke låta bli att göra ett uppehåll i samtalet; och detta uppehåll begagnade jag till att se på min kamrat och säga spefullt:

— Man skriker, att ingenting göres för folket! Kom och *hör!* Kom och *hör!*

Min kamrat gjorde en för honom vanlig åtbörd af öfverlägsenhet, i det han kastade hufvudet tillbaka och smackade med tungan. Allt det der betyder ingenting, ville han säga.

Utan att fästa mig vid denna hans visade öfverlägsenhet, som föreföll mig i alla hänseenden betydelselös och likgiltig, vände jag mig åter till bonden och fortsatte samtalet:

— Och hur ha ni nu fått tillfälle att resa till Amerika?

— Vi fick ett arf, och samtidigt kom det bref från släktingar i Amerika, att vi gerna kunde flytta öfver. Då fattade vi det som ett tecken och en fingervisning att vi skulle befria oss.

— Och så »befriade» ni er?

— Ja.

— Och det var inte alls svårt att lemna hemmet, der ni vistats så länge?

— Inte för barnen, de reste med en stor glädje. Men mor och mig grep det hårdt.

— Ni älskade således fosterjorden, fast den icke burit er annat än tistel och törne?

— Å, inte har den burit oss tistel och törne. Den har nog varit fruktbar, men det är afbränningarna, som en har svårt att stå ut med.

Åter såg jag på min kamrat.

— Afbränningarna! sade jag spefullt.

— Åh, svarade han kort och gick, dock icke vid dåligt lynne, ty han kom sällan derhän.

Men jag vände mig åter till bonden.

— Men om ni nu bara förlorar edra pengar i Amerika? förestälde jag honom.

— Det står i Herrens hand, svarade han lugnt.

Derpå togo vi afsked af hvarandra, och de togo mig alla i hand, vänligt och trohertadt. När jag några ögonblick derefter åter sammanträffade med min kamrat, fann jag honom skämtande och glammade med gummor och flickor. Och de små barnen knep han i kinden och kittlade i sidan. Pip! Och pip! Och pip! Så att de voro nära att kikna, och mödrarne tittade på hvarandra med glada, af skratt förvridna ansigten. Det var en för »gemen» och kostlig herre, min tjocke, kordiale kamrat!

Men nu tog jag honom i armen.

— Din konservative krabat, sade jag leende, du skall icke demoralisera människorna! Om du ändå visade dig från den rätta sidan, din spefågel! Och om dessa människor ändå icke vore så dumma!

Han bara log, smickrad.

Och dermed gingo vi vidare, och efter att ha besett den stora maskinen, som ingenjören förklarade för oss utan att vi ändå begrepo den, drucko vi whisky hos kaptenen. Sedan stego vi åter ned i vår lilla bogserbåt, som nu hade endast helt få passagerare.

Öfver våra hufvuden sträckte sig Stockholm City's reling och öfver densamma lutade sig många tiotal utvandrare. I sina händer höllo de näsdukar för att vifta med, när vi kommit till sjös, och de ropade oupphörligt »adjö» och »farväl» och »helsa hem till Sverige!»

Men medan vår lille ångare sedan styrde kosan hemåt, och hafvet rundt omkring låg så blankt som stål och solen öfver dess glänsande yta strödde sitt glittrande regn af blänkande ljusdroppar, satt jag och tänkte på utvandringen, på denna ström af friskt blod, som länge och ohejdadt runnit ur landets ådror ut i en främmande kropp.

Till slut formade sig tankarne sålunda:

Det är hufvudsakligen bönder, som utvandra. Embetsmän, storborgare och egendoms herrar stanna hemma, så vida de icke någon gång komma i kollision med strafflagen.

Men bönderna äro samhällets grund. De andra äro torn och utbyggnader. Således är det grunden, som här gifver sig ut. Och det är följaktligen något allvarligt å bane, som näppeligen kan botas med ett och annat ångkök i städerna eller en och annan s. k. välgörenhetsinrättning, som gagnar endast ett försvinnande fåtal.

Man får väl, tänkte jag till sist, rent af rifva ned de torn och tillbyggnader i samhällsbyggnaden, hvilka blifvit för många och för tunga.

Och jag sade till min kamrat:

— Nu ska de radikale till att rifva ned den tärande, men onyttiga öfverklassen!

Jag tänkte, att jag skulle skrämma honom. Men han bara skrattade, kordialt och på samma gång litet gäckande.

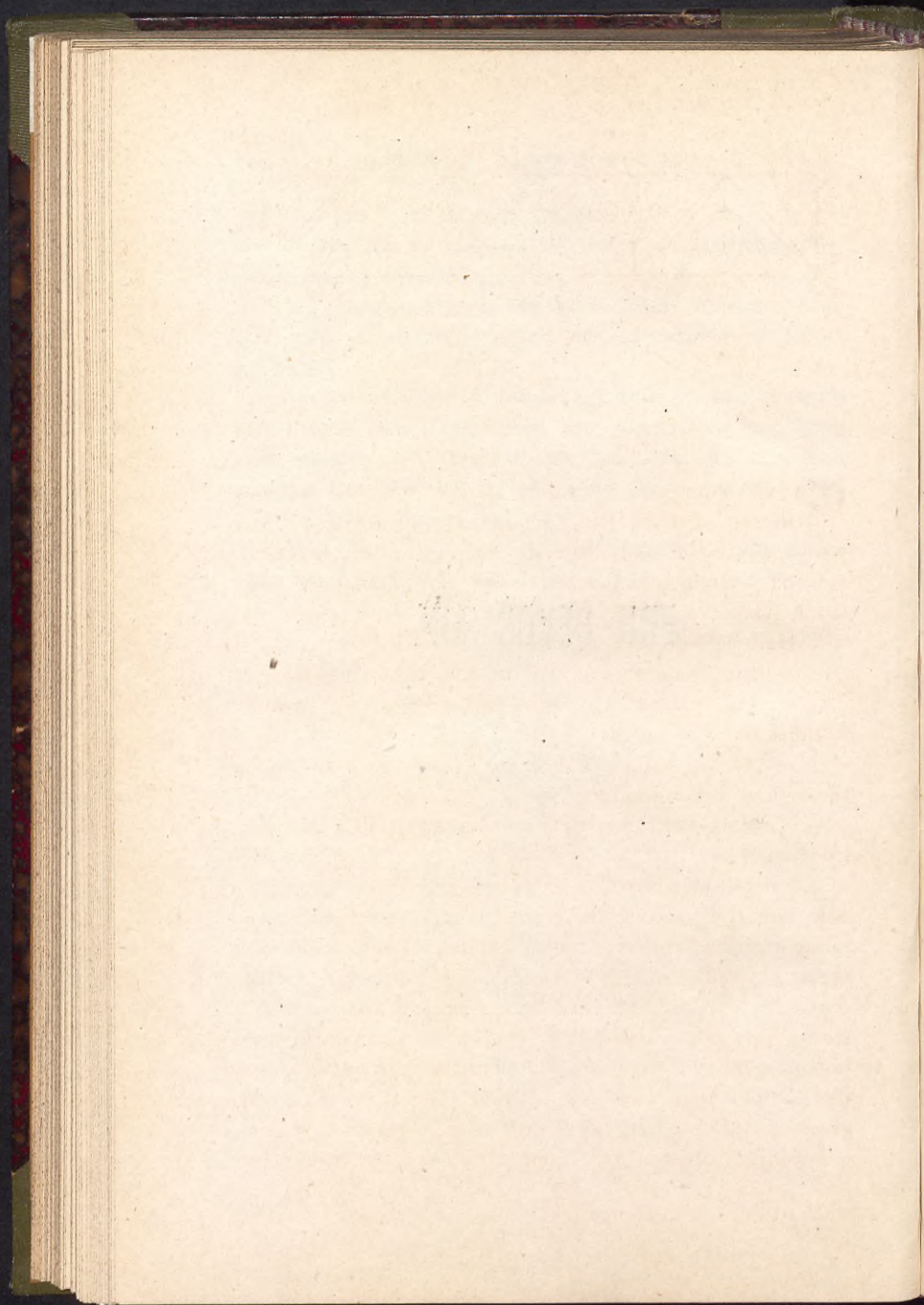
— De radikale komma ingenting att uträtta, sade han. Och han tillade med ett allvar, som jag aldrig trott honom om: De radikale äro falska Messias, som stundom lura sig sjelfva, men alltid dem, som följa dem.

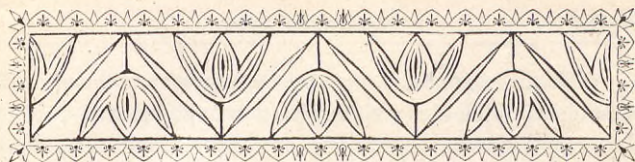
— Tag tillbaka! sade jag.

Men han höll fast vid sitt påstående. En annan gång skall han få bevisa dess riktighet, om han kan.

FRU BERGS SON.

En vintermorgon, så tidigt att det ännu var alldeles mörkt, stod fru Berg, klädd i sin varma frespels, vid järnvägsstationen och väntade på tåget. Utom henne fanns på perrongen endast stationsinspektoren med sin dinglande lykta.

Han helsade aktningsfullt.

— Fru Berg väntar visst någon? frågade han höfligt.

— Jag väntar min son, svarade hon, och hennes stämma darrade lätt af rörelse.

— Å, det blir ett kärt möte. Det är ju så länge, sedan han var hemma.

— Han har icke varit hemma på åtta år, svarade fru Berg.

I detsamma hörde man på afstånd en skarp signal, och några ögonblick derefter såg man lokomotivets lysande ögon. Fru Bergs hjerta bultade. Emellertid körde tåget rasslande in på stationen och stannade. Derpå öppnades en dörr, och ned ur vagnen steg en lång, smärt man i pels och med en väska i handen. Fru Berg sprang honom genast till mötes. De omfamnade hvarandra, och den länge herrn böjde sig ned och kysste fru Berg på munnen. Derpå såg man dem båda med armarne om hvarandras lif gå bort genom dörren till väntsalen.

Några ögonblick derefter hörde man en pisksmäll och derpå liflig bjellerklang från den öppna platsen bakom färvägsstationen. Det var fru Berg, som reste hem med sin son. De sutto bredvid hvarandra inne i den med tjocka fällar klädda släden, medan kusken i sin yfviga björnskinnskrage satt bakpå och körde. Fru Berg höll fortfarande sonen om lifvet och klappade honom sakta.

— O, hvad det var roligt, att du kom, upprepade hon gång på gång, i det hon skrattade af glädje.

— Ja, än för mig då, mamma, svarade han. Och att finna dig så kry, det är det allra roligaste!

Hennes hjerta var fullt af glädje och lycka och äfven hans tinade småningom upp, så att, när de kommit hem, var herr Berg så glad, att det verkligen förvånade honom.

Sedan de pelsat af sig, möttes de nere i den stora salen och stannande i det klara skenet från den stora lampan, som brann i taket, fattade de hvarandras händer och sågo hvarandra in i ögonen.

— Du har ju knappast förändrat dig, sade modren. Lika ung. Men du är mager. Du äter nog icke tillräckligt? Sofver kanske för litet?

Han skrattade.

— Å ja, inte lefver jag samma friska lif som du. Jag vakar ofta om natten och sofver om dagen. Äter ibland godt, ibland illa. Saknar alltid frisk luft. Då kan man ju icke begära att se så frisk och vacker ut som du. Ty du har verkligen blifvit vacker på gamla dagar. Så klar hy du har. Så vackra ögon. Och din mun lyser så röd som en flickas!

Och han kysste hennes mun.

— Så du pratar, gosse, sade hon skrattande.

Derpå skildes de knappast åt på hela dagen. Han följde henne öfverallt, i köket, upp på vinden, ut i skafferierna. Hela tiden pratade han gladt och muntert. Och ibland tog han henne om lifvet.

— Du lilla mamma! sade han.

Vid bordet letade hon ut de läckraste bitarne åt honom. Se der har du en! Och der en!

— Men, mamma, så der mycket orkar jag icke äta, protesterade han.

— Å prat, du är ju så mager, svarade hon. Men nu ska vi göra dig fet, om du icke är alldeles förhärdad.

På eftermiddagen, i skumrasket, kände herr Berg sig trött, gamla dystra tankar ville åter sticka upp, och samtalet afstannade.

— Du har rest hela natten, sade fru Berg. Jag skall gå ut, så får du lägga dig litet.

— Nej, mamma, sitt kvar härinne! Jag ber dig derom!

Så blefvo de sittande i sina bekväma länstolar, men de pratade icke. Hon önskade nog att han skulle tala, men ville icke störa honom. Han plågades af gamla, åter framstickande tankar. Slutligen bröt han tystnaden och frågade:

— Mamma, det har ju gått bra för dig med landtbruket? Du har ju blifvit rik, har jag hört sägas.

— Ja, Gud vare lof, svarade hon. Till en början var det svårt, ty jag begrep så litet. Men småningom satte jag mig in i sakerna. Och nu är »enkan Bergs» jordbruk en »föresyn» för alla ortens bönder. Du kan inte tro, hvad de i början voro svåra. Inte ville de dika, inte gödsla, inte beräkna. Och hur de olycksprofete-

rade, när jag började sköta mig förståndigt. Men nu göra de alla som jag. Och trakten har vunnit derpå. I politiken har jag dock icke lyckats upplysa dem. Nu till ex. ha de den meningen att införsel af prima utländsk säd är skadlig, då vi just behöfva sådan, emedan jorden här i landet, i anseende till klimatiska förhållanden, i allmänhet icke kan alstra annat än sekunda vara, som skall ätas af kreatur. Vi här i landet äro af naturen hänvisade till boskapsskötsel.

— Ja, ja, sade herr Berg i tankfull ton. Du är en ovanligt duktig kvinna, mycket, mycket duktigare och bättre än far och jag. Och ändå var far en begåfvad karl, du?

— Ja, han var begåfvad, men en orolig natur var han, som längtade att finna sig sjelf långt utom sig sjelf. Derfor kom hans begåfning ingen till godo. Men när han stundom tändes upp, då fans det ingen man, som var så härlig som han.

— Ja, ja, jag förstår honom så väl, svarade unge herr Berg. D. v. s. *nu* förstår jag honom. Förut förstod jag honom aldrig. Jag vet också, att jag i mycket är lik honom. Det är visst samma längtan att finna mig sjelf långt utom mig sjelf, som vållat mig så mycken oro i lifvet och drifvit mig hit och dit. Men inte har jag funnit mig sjelf du, ingenstädes, ser du. Och nu söker jag icke mera. Jag känner mig så död och tom. O, mamma lilla!

Och han steg upp och satte sig vid hennes fötter, och blef liggande länge med hufvudet i hennes knä, medan hon smekte hans hår.

— Stackars min gosse, stackars min gosse, sade hon flera gånger.

Men slutligen reste han sig upp.

— Nu, mor, är jag kry igen, sade han gladt. Det är märkvärdigt hvad det är skönt att vara hemma hos dig. Hvarför har jag icke varit hemma hos dig på åtta år? Ja, hvarför? Har du längtat mycket efter mig?

— Å, så mycket, så att det kan du aldrig tro.

— Stackars lilla mor, svarade han och smekte sakta hennes kind.

Men nu steg också fru Berg upp och förklarade med husbondevärdighet, att det redan var tid att tänka på supén, ty unge herrn hade icke sofvit natten förut och behöfde därför komma synnerligt tidigt i säng. De följdes derpå ut i köket. Men der vardt herr Berg spelande munter. Han pratade med flickorna och med gamle Frans, kusken, som tjenat huset i tjugu år och nu satt inne och hvilade sig, på en stol vid bordet, belyst af eldskenet från spiseln, säflig och lugn, och belåtet leende åt unge herrns glada språk.

När sedan supén var undanstökad, fick det icke dröja mer än precis 15 minuter, innan herr Berg tvangs med vänligt tvång af kära fru mor att stiga in i sitt rum, der sängen stod bäddad, hvit och fin.

— Nu ska du genast lägga dig, och släcka ljusen och somna genast.

— Ja visst, men först ska du kyssa mig, mor.

Det gjorde hon gerna, och derpå lemnade hon rummet. Men knapt var han krupen i säng, förrän hon åter infann sig hos honom.

— Jag måste se, att du riktigt lyder mig, sade hon.

— Ja visst, sätt dig då här och se!

Och han gjorde i ordning på sängkanten, der modern gehast satte sig. Han såg leende upp i hennes

ansigte. Då böjde hon sig ned mot honom och sade nästan hviskande:

— Nu ska du berätta mig, hur du lefvat, medan du varit borta.

— Nej, det kan jag icke, svarade han. Det skulle endast såra ditt fina sinne.

— Å nej, var icke rädd för det! Jag har ju nära på blifvit en man på senare år.

— Jo, du har visst blifvit en man, du kära! svarade han skrattande. Du, som är så fin och så god och så duktig! Sådana män äro ytterst sällsynta, ska jag säga dig!

Och han ville verkligen icke berätta. Men hon trugade honom och slutligen gaf han efter, ganska gerna.

— Som du minnes skildes jag — började han med något komisk patos sin berättelse, — för åtta år sedan ifrån dig för att ute i världen göra mig till en stor och mäktig man. Och nu kommer jag tillbaka efter att ha upplefvat de mest tarfliga öden, som hvarken skapat mig rykte eller makt.

Jag beslöt först att njuta af lifvet, men på ett fint och högst estetiskt sätt, i det jag odlade upp min själ. Följaktligen gjorde jag mig bekant med en högt bildad, filosofiskt anlagd och odlad man, med ett mildt och fint väsen, en tänkare och verldsman på samma gång. Jag frågade honom om Gud. Han visste ingenting derom. Om lifvet efter detta? Men inte håller derom visste filosofen någonting. Då slog jag mig till ro beträffande dessa båda ämnen och beslöt att tillegna mig så mycket jag förmådde af tänkarens väsen. Och till slut hade jag lyckats anlägga en mildhet och finhet, som ingalunda skämdes för hans. Likväl kände jag mig icke nöjd. Jag längtade efter flickor. Förskräckligt, hejdlöst! Jag kunde

icke sofva om nätterna. Då började min vän tänkaren att en vacker dag tala om kärleken. Medan en lätt rodnad steg upp och åter sjönk på hans bleka, fint fårade ansigte, antydde han, att kärlek mellan man och kvinna vore något simpelt och för anden förnedrande. Derför älskade Kristus icke kvinnor. Icke håller Platon gjorde det. Icke håller andra stora filosofer och tänkare. Hvad älskade de då? frågade jag. De älskade rena ynglingars själar, svarade han. Kristus också? frågade jag. Kristus älskade Johannes, svarade han. Jag försökte naturligtvis att äfven fatta kärlek till rena ynglingars själar. Men jag tänkte jämt på unga, vällustiga kvinnors kroppar. Förfärliga nätter! Då sade en dag min vän tänkaren till mig: Jag älskar dig! Jag såg förvånad på honom, men svarade ingenting. Emellertid kände jag mig mycket besvrad, då han i flera dagar följde mig med förälskade blickar. Slutligen sade han, häftigt upprörd: Jag finner att vi måste skiljas, men först ber jag dig att af nåd få en enda gång kyssa din mun. Jag lät honom kyssa min mun. Det var en vämjelig kyss, kall, utan lidelse och smakande af sjelfbefläckelse. Sedan skildes vi för att aldrig mera råkas.

Jag kände nu en häftig lust efter att lefva »oordentligt». Liksom för att skölja min själ ren. Naturligtvis med flickor. Då träffade jag en dag en ung dam. Vi möttes ute, och hon såg på mig med stora mörka ögon. Det är hon, som jag söker, sade jag genast till mig sjelf och vände mig upprörd bort. Sedan undvek jag under flera dagar omsorgsfullt att möta henne. Men ödet förde oss åter samman. Vi blefvo bekanta och i flera veckor gingo vi sida vid sida. Vi talade mycket litet, ty hennes väsen var något tyst, och jag ständigt, mot min vana,

ytterst förlägen om ord. Jag älskade henne lidelsefullt. Slutligen, en vacker dag — o, hur vacker var den icke, aldrig har en dag varit så vacker! — tvang man mig att bjuda henne armen. Blodet strömmade dervid med en sådan häftighet upp i bröstet på mig, att jag tyckte mig färdig att svimma och darrade i hela kroppen. Men hon ledde mig stadigt, och derunder kände jag, att äfven hon älskade mig. Några timmar derefter, då vi voro ensamma, sade jag några dumma, högtrafvande ord, som hade till följd, att hon föll mig om halsen och kysste mig. O, hvilken kyss! Jag kände en våldsam lust att genast njuta med henne kärlekens ljufvaste sinliga fröjd. Men hon var en »fin» och »bildad» flicka, som jag i följd af hennes sociala ställning ansåg som ett brott att »förföra», ehuru vi båda brunno af lust. Och jag älskade henne platoniskt och var henne trogen, tills hon blef mig otrogen och gifte sig med en duktig karl, som hade pengar att köpa mat för, hvilket jag icke hade så mycket som vi ansågo behövas. Det var min första kärlek. Sedan har jag älskat som den, hvilken aldrig fått äta sig mätt, när och der han skulle gjort det, utan måste taga en bit här, en der, hvarhålst han kommer öfver något. Det blir aldrig något riktigt med den kärleken. Och i längden blir den mycket osmaklig. Men jag sårar dig väl icke, mamma?

— Jag tror icke alls hvad du säger.

— Kunde nog tro det, men skall i alla händelser fortsätta. Jag skall berätta, huru jag fick s. k. åsigter! När kärlekens mysterium blifvit afslöjadt och förvandladt till bosch, började jag sysselsätta mig med frågan om åsigter. Först hade jag naturligtvis inga sådana alls. Jag bara drömde och fantiserade. Snart hade jag emellertid till-

egnat mig de radikalaste åsigtter. De ligga så för ungdomen, att den icke kan undgå dem. Jag omfattade dem, i följd af mitt hetsiga temperament, med stor entusiasm och var en tid verkligen beundransvärd, när jag, i synnerhet inför kvinnor, försvarade folkets rättigheter o. m. dyl. Flera stycken fruntimmer sade om mig, att jag hade en sådan varm kärlek till »de små»! I verkligheten brydde jag mig dock mycket litet om »de små». Jag kände dem icke. Jag var helt enkelt *egoist* och tänkte inbitet på mig sjelf. Följaktligen uträttade jag naturligtvis ingenting, och en vacker dag insåg jag slutligen, att radikalismen var bara *bosch*. Lifvet är ett slagsmål, hvarvid det naturliga är, att den starke eller knepige skall komma ofvanpå. Kan nu radikalismen hindra lifvet från att vara ett slagsmål? Nej, ty radikalismen är sjelf endast en slagskämpe. Radikalismen är alltså bara *bosch*. — Jag hade mycket lätt att öfvergifva radikalismen, ty den stod icke i något samband med min ekonomi, och jag öfvergaf den följbaktligen utan vidare.

Men nu var det fasligt tråkigt, emedan jag icke hade något att intressera mig för. Jag började dock slutligen rida, hvilket under ett helt år alldeles upptog mitt intresse. Men så märkte jag, att all civiliserad ridt är barbari, emedan den gör hästen, som är en lefvande och högt utvecklade varelse, till en själlös maskin och dessutom pinar honom kroppsligt. Då upphörde jag med denna oädla sport. Och började filosofera. Så här filosoferade jag nu: Hvad skall människan här att göra? Hon skall lefva. Huru skall det tillgå? Hon skall äta. Huru skall det tillgå? Hon skall arbeta. Derhän kom jag med mitt filosoferande. Men då blef jag också förtviflad. Ty jag märkte, att jag hvarken hade lust eller

förmåga att arbeta. Jag var så »bildad», att jag i afseende på det viktigaste i tillvaron var som ett oförmöget barn, hvilket måste söka hjälp hos andra. Jag tyckte, att jag var ett kräk, och jag tänkte många gånger, att jag borde döda mig. Slutligen fick jag en liten plats, der jag icke gjorde någon nytta, men der jag likväl uppbar rätt god lön, ty folk begrep icke bättre än att de trodde, att jag gjorde nytta. Således lefde jag på bedrägeri, och på bedrägeri lefver jag fortfarande. Och nu skall jag också gifta mig på bedrägeri.

— Hvad säger du, gossén min? utbrast fru Berg. Skall du gifta dig?

— Vill du vara snäll och ur min plånbok, som ligger på bordet, taga fram ett fotografikort och sedan betrakta det så noga som du behagar.

Fru Berg lydde och satte sig derpå åter på sängkanten, hållande fotografikortet mellan fingrarne och betraktande det.

- Uppnäst? frågade hon.
- Ofantligt mycket, svarade han.
- Blå ögon?
- Bruna.
- Intelligent?
- Obildad.
- Tror du, att du blir lycklig med henne?
- Vet icke.
- Har hon samma åsigter som du?
- Jag har inga åsigter. Och icke hon håller. Men hon har fördomar.
- Jag börjar bli orolig för dig. Du får icke gifta dig med henne, ty du älskar henne icke.
- Jag måste, mamma. Jag har lofvat.

— Du måste bryta. Det är det enda rätta.

— Men det är skam för mig, och jag vill icke skämmas. Jag vill för öfrigt slå mig i ro och stå under toffeln, hvilket jag kommer att göra med henne. Jag skulle icke kunna lefva med en fin och älsklig ranka. Ty jag är ingen ek. Jag måste stå under toffeln.

— Nej, du får icke gifta dig på det sättet, utbrast fru Berg. Det skulle jag aldrig kunna förlåta dig.

Han hade satt sig upp i sängen och såg framför sig med stirrande blick och ett stelt, hånfult drag kring munnen. Men så blef han åter allvarlig och sade nästan mildt:

— Mor lilla, jag förtjenar icke bättre. Om jag vore som du, skulle jag icke göra det. Men nu . . .

Fru Berg reste sig upp.

— Å, det är upprörande, sade hon och skakade bekymrad på hufvudet.

— Ja, det är upprörande, att man är sådan, sade han. — Och att man icke kan hjälpa det.

*

*

*

Några dagar derefter mottog fru Berg ett bref. Det innehöll en vaxel jämte följande skrifvelse:

»Käraste mor!

Mins du, när jag för åtta år sedan lemnade vårt gemensamma hem. Då satt du och gret tyst, sedan vi delat egendomen efter far. Jag hade kontanterna på fickan och du en egendom i lägervall och som ingen tänkte att du skulle kunna göra något af. Jag längtade bort, tänkande endast på mig sjelf. Men då jag såg dig gråta, plågades jag egoistiskt, och — jag blyges när jag tänker

derpå — jag sade: Trösta dig, mamma, jag skall komma tillbaka och hjälpa dig, om det blir allt för svårt. Då såg du upp på mig och svarade: Ack, gosse, det torde kunna hända, att jag behöfver hjälpa dig. På dessa ord tänkte jag, då jag, tillbakakommen, öppnade det konvolut, som du räckte mig, då jag nu för andra gången reste ifrån dig. Mamma, det innehöll ju en förmögenhet, jag skulle kunna lefva storartadt af det ett helt år. Men jag återskickar det jämte detta bref. Icke af stolthet. Ty den stolthet, som vägrar att mottaga, anser jag förhatlig, emedan den uppkommit samtidigt med och är äkta syster till den egoism, som kapar åt sig. Nej, jag sänder det tillbaka, för att du, som är så duktig, skall förvalta det åt mig. Och vidare har jag tänkt, att jag så gerna skulle vilja bryta alla band härstädes och i stället flytta hem och lefva i band hos dig. Svvara derpå med omgående. Jag är

din tillgifne son.»

— Så har jag då icke arbetat förgäfvess, utbrast fru Berg, sedan hon läst detta bref.

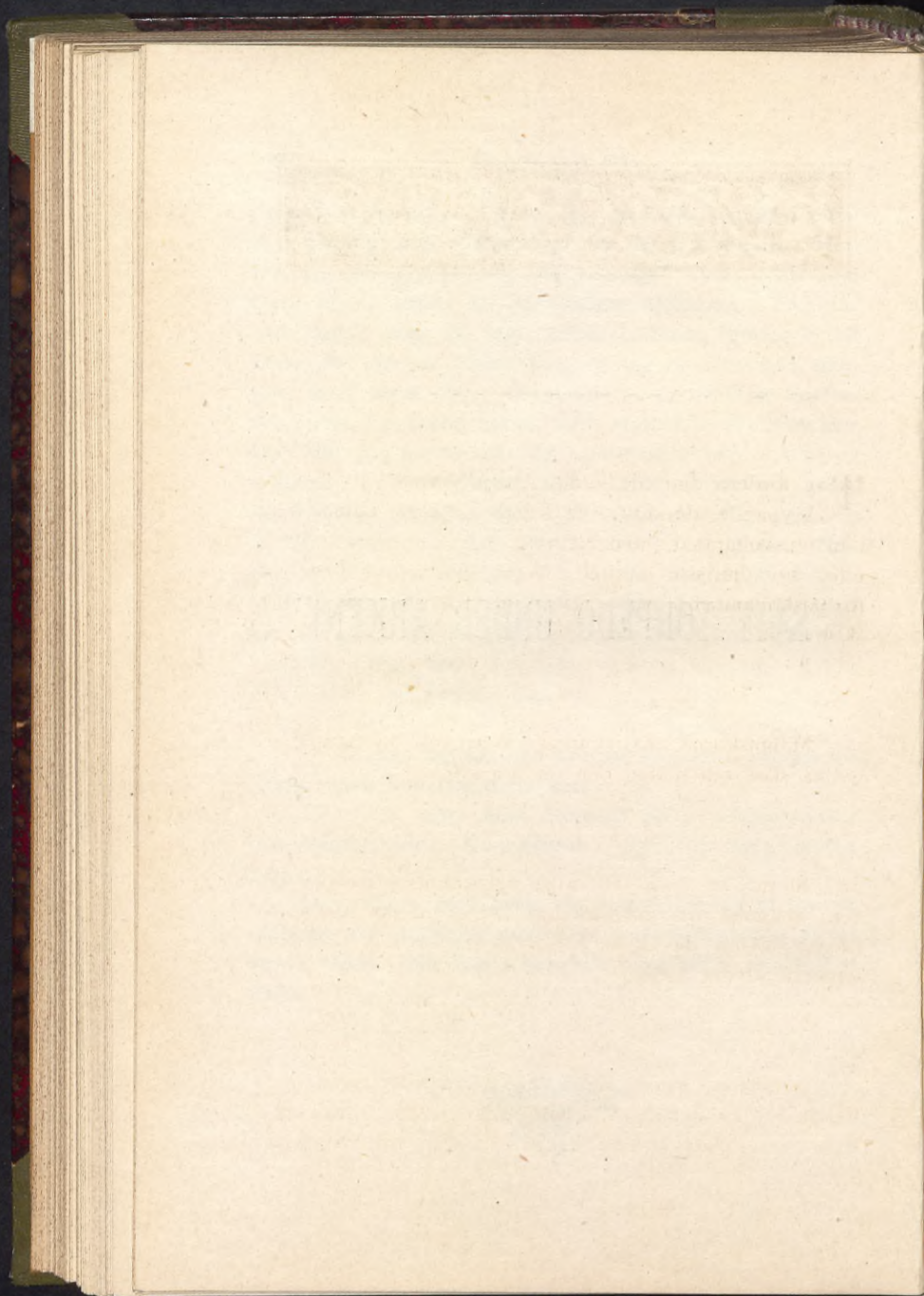
Och hon reste utan dröjsmål till järnvägsstationen och telegraferade: Kom genast. Jag möter dig på halfva vägen.

Och redan med nästa tåg begaf hon sig af för att mottaga sin andligen sjuke son, som hon gladde sig åt att få vårda. Nu skulle han helt visst blifva fullständigt frisk!

torpederna som sändes till de olika delarna af landet för att försäkra om att de skulle kunna användas vid nöd. De torpederna var af den senaste modellen och hade en kraftfull explosion. De skulle kunna användas både mot land och mot sjö. De skulle kunna användas både mot stora och små fartyg. De skulle kunna användas både mot handelsfartyg och mot krigsfartyg. De skulle kunna användas både mot stora och små fartyg. De skulle kunna användas både mot handelsfartyg och mot krigsfartyg.

“SÄTT TORPEDO UNDER ARKEN!”

Tag jordens djur, de vilda, spaka, skygga, modiga, de krypande, de stolta, de listiga, de dumma, kläd dem i människohamnar, men låt hvar och en fortfara att lefva efter sin djuriska naturell, något modifierad förstås af människohamnen; och du har människorna och människornas lif!

* * *

Människorna äro ingenting annat än förklädda djur, hvilka slåss om maten och njutningarna.

* * *

Blott i ett enda fall skilja sig människorna från djuren: människorna ha förmåga att orera om ideer och sådant. Och de dölja sitt slagsmål om maten bakom vackert tal om ideer!

* * *

Arbetaren säger sig i våra dagar vilja frihet, jämlikhet och broderskap alla människor emellan, men i verkligheten är han endast egoist och vill blott hafva lika

god och riklig mat som de, om hvilka han med upphetsadt klander ropar, att de lefva i sus och dus.

* * *

*

Derför skall arbetaren, när han en gång tilltvingat sig sin s. k. rätt, vara lika färdig som någon före honom att förtrycka andra. Och så länge egoismen lefver i världen, skall det alltid finnas förtryckare och förtryckta. Kanske skall det sluta med, att alla komma att förtrycka alla, och då skall man kanske lära sig, att rätta vägen till allas frigörelse är, att hvar och en blir frigjord från sin egen egoism.

* * *

*

Jag känner arbetarne ganska bra: det är icke de hungrande bland dem, som skrika på s. k. rätt, det är de mätta, och de mätta skrika af äregirighet, afundsjuka och andra fula motiv. Många bland den klass, som är föremål för arbetarnes bittraste anlopp, skulle vara ganska nöjda, om de kunde äta sig så mätta som de arbetare, hvilka skrika mest på sin rätt.

* * *

*

Men är det då så onaturligt, att arbetarne på detta sätt börjat att skrika på sin rätt?

* * *

*

Nej, det är ganska naturligt. De äro djur i människohamnar och följa endast deras exempel, hvilka re-

dan kapat åt sig makten och nu, af egoistiska skäl, hålla på densamma. Arbetarne rycka endast upp för att mera aktivt deltaga i djurens allmänna strid om matbitarne.

* * *

Men fins det då inga djur i människohamn, hvilka upphört att vara djur? Eller är det nödvändigt, att människan endast till sin yttre gestalt är människa?

* * *

Ingen har väl fullständigt upphört att vara djur och helt blifvit människa. Men sådana finnas, som hafva *viljan* att blifva och vara *sanna människor* och som handla så godt de kunna i enlighet med denna vilja. Det är de verkliga *kristne*.

* * *

Skilnaden mellan en kristen och ett djur i människohamn, mellan en pånyttfödd och en i egoismen lefvande, är mycket skarp, men för den ytlige betraktaren kan stundom ett djur i människohamn vara förvillande likt en kristen.

* * *

Socialisten t. ex., som ropar: Alla människor äro bröder, är förvillande lik Kristus, som säger: Kläd de nakna o. s. v.

* * *

*

Likväl är det den skarpaste motsats mellan dessa båda. Under det att Kristus predikar egoismens dödande hos alla, i det han bjuder den rike att skänka bort de för honom kära egodelarne och den fattige att icke älska rikedom, så predikar socialisten krig mot de rikets egoism till förmån för de fattiges egoism. Nu är det de fattiges tur att blifva aktiva egoister, menar socialisten. Kristus vill således döda djuret i människohamn, men socialisten vill skaffa det näring. Något verkligt broderskap vill följaktligen socialisten icke skapa. Han vill endast få till stånd ett yttre, för honom och hans parti i materielt hänseende fördelaktigt broderskap. Socialisten är materialist och skrattar ofta åt alla vackra tankar, men begagnar dem som prydnader på sina fanor i kampen om matbitarne. Derfor är socialismen så förvillande. Derfor lurar den så många, som skulle afsky den, om de riktigt kände den, om de kände alla de dåliga lidelser, som lura bakom socialismens tal om allmänt broderskap.

* *

*

Det ofvan sagda gäller om socialisterne, som för närvarande uppträda som politiskt parti.

* *

*

En sådan politisk partisocialist är således en falsk Messias. Men vore det en samling af levande kristne, och de ville inrätta sig socialistiskt, så att hvar och en, med uppjudande af all sin kraft, ville visa sin godhet genom att vara socialist, då hade man den riktiga socialismen, som skulle leda till allas lycka.

* *

*

Den nuvarande socialismen skall, om den fortfarande bygger på samma falska grund som nu, aldrig utträta annat än ondt. Genom den skola människorna möjligen komma öfverens att, som det heter, respektera hvarandras rättigheter. De skola skriva denna öfverenskomelse på stämpladt papper och sätta namn och sigill inunder. Men, i enlighet med sina oförändrade djuriska naturer, skola de icke hålla hvad de lofvat. De skola lura hvarandra bakom hvarandras ryggar. Och så skola »de missnöjda» åter vara framme och ropa på skandal.

* * *

De missnöjda skola då heta anarkister, och deras lösen skall vara: Människorna äro ohjelpigt usla; »sätt torpedo under arken!»

* * *

Det blir slutet på visan, om djuren i människohamn få som de vilja. Men det få de nog icke, ty fast det ser ut, som om djuren i människohamn vore de herrskande i lifvet, så äro de det likväl icke. Man behöfver blott se, när de varit som kraftigast verksamma, t. ex. vid revolutionerna: det blir genast reaktion.

* * *

Reaktionen, den så förkättrade, är en mycket nyttig sak, ty under densamma koncentrerar sig i ro det verkligt goda och banar sig småningom fram. Välsignelse därför öfver reaktionen, så länge revolutioner kunna tänkas!

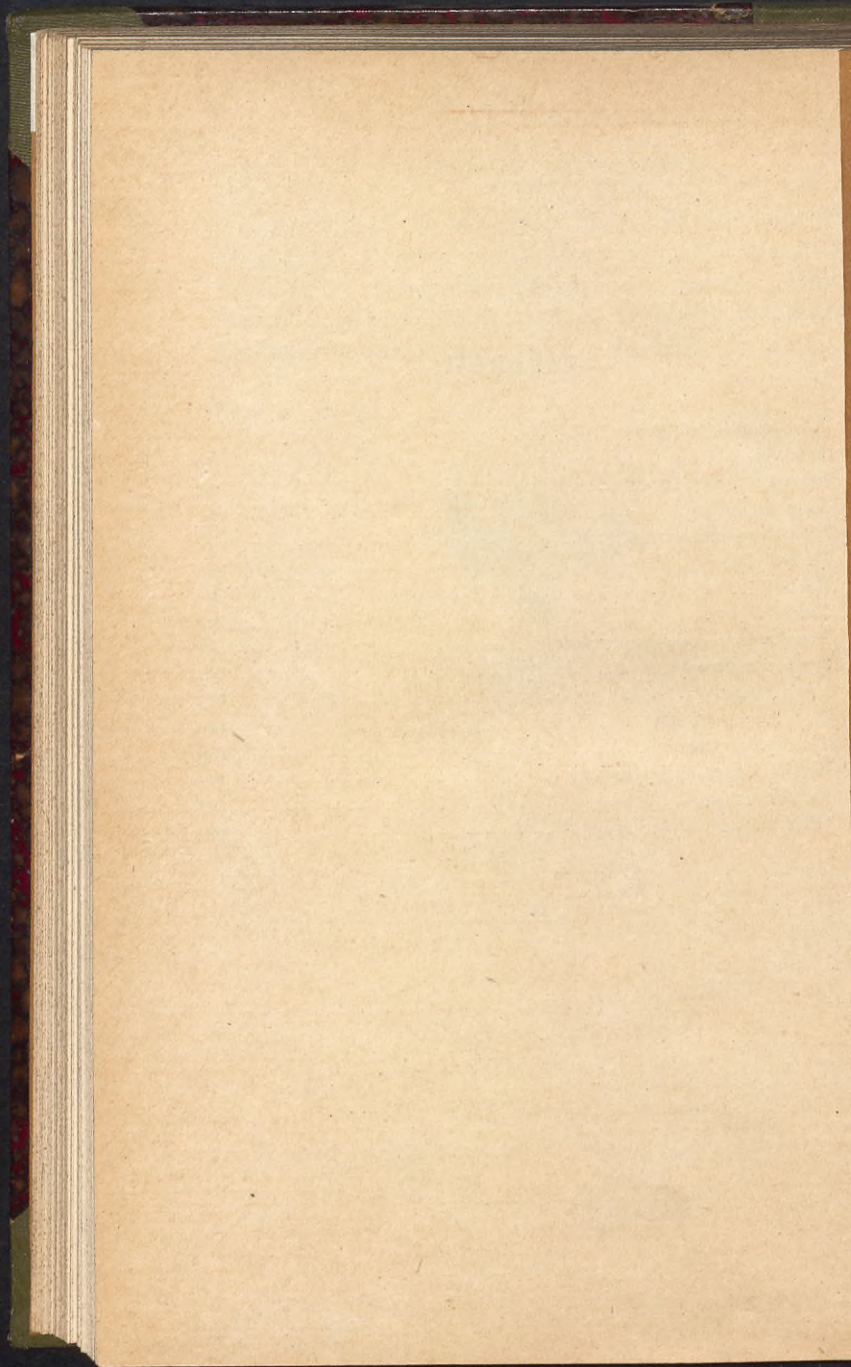
* * *

Reaktionen är de godas hopp, när det rundt omkring ropas på revolution. Likväl vill jag icke säga, att icke bakom reaktionen många onda sko sig. Denna olägenhet af reaktionen är dock af mindre betydelse i jämförelse med den stora nytta, som den gör.

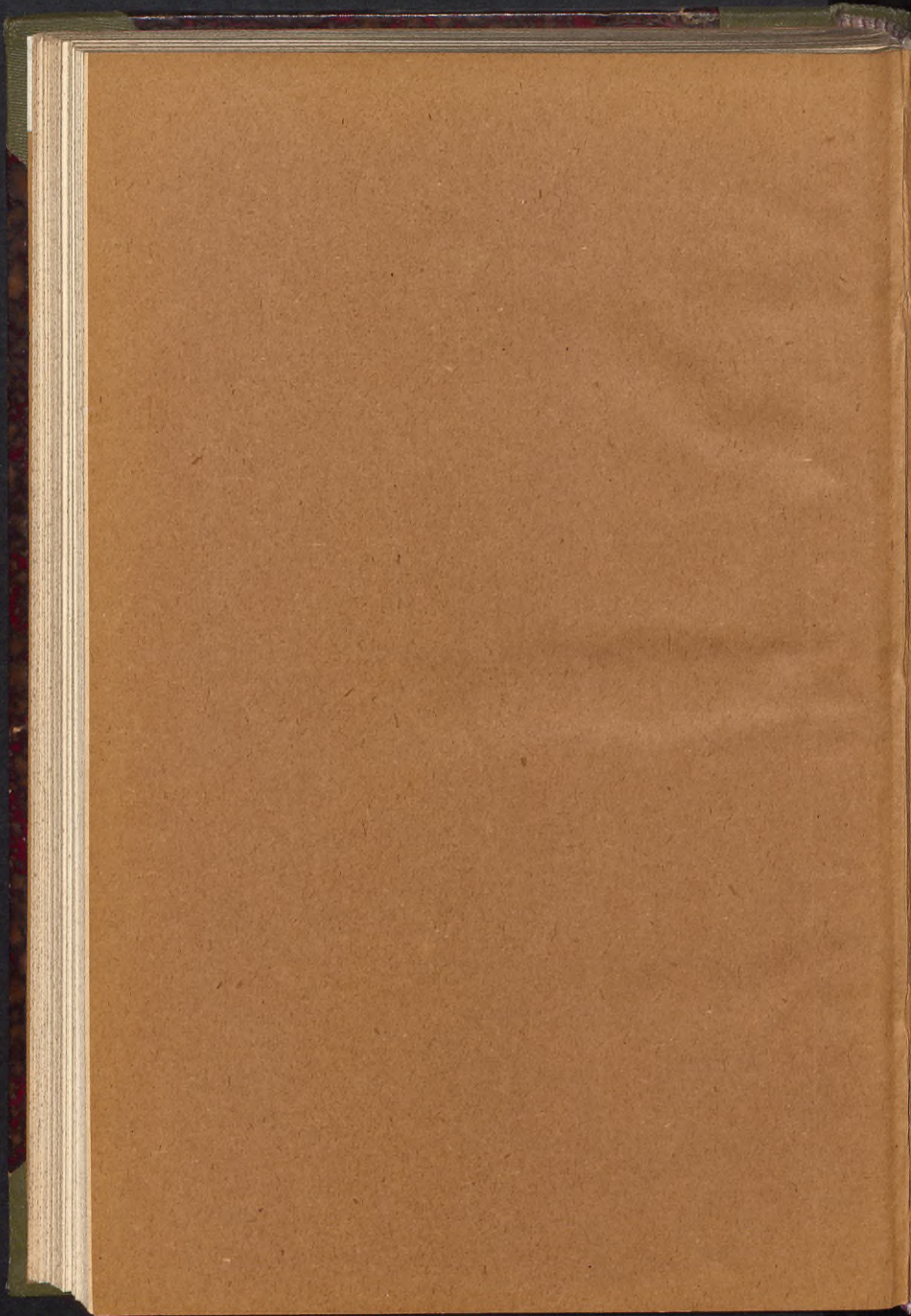

Innehåll:

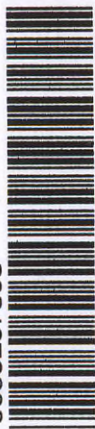
	Sid.
En samhällsförbättrare	1.
Bränvin	15.
Svenska folket karaktärsbildas	37.
Sista sömnen	55.
En försoningens högtid	63.
De välvillige	71.
Mördad	81.
Lurad	93.
Bisampelsens morgonpromenad	99.
En prostituerad	107.
Unga hjortar	117.
Hur man roar sig	129.
Tjuguöres cigarrer	135.
Ett fel i samhällsbyggnaden	143.
Fru Bergs son	155.
"Sätt torpedo under arken!"	169.

6000207838

Göteborgs universitetsbibliotek

